

ÇAMBUL

1904

ЇАМВУЛДЫН

а дъндъ дъна

✧ 75 ✧

џ џ џ

toluv tojъna

arnalqan

џъна дъ

Сборник посвящается

*✧ 75 летнему юбилею
поэтической деятельности*

ДЖАМБУЛА

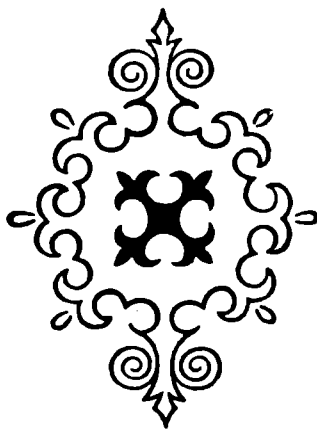
845103
с19

Народный певец Казахстана, орденоносец

ДЖАМБУЛ

песни и поэмы

1938

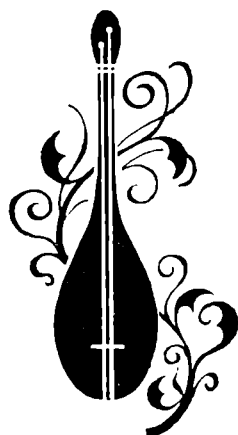
КАЗАХСТАНСКОЕ
ИЗДАТЕЛЬСТВО ХУДОЖЕСТВЕННОЙ
ЛИТЕРАТУРЫ
АЛМА-АТА • МОСКВА

Qazaqıstannıń ordendı qalıq aqıńı

ЇAMBULDIN

Өлен~Їырларı

1938

QAZAQıSTAN
KÖRKEM ӘDEBIJET BASPASı
ALMA~ATA
MÖSKEV

Redkollegija:
jyvaijlejnej
komessija

Редколлегия:
Юбилейная
комиссия

45410

Северо-Казахстанская
областная библиотека
им. С. МУКАНОВА
г. Петропавловск

ORDEN ALQANDA

*Toqsandaqı Çamıulıqı
Tolıqındanıp söz keldi.
Köktemenin kögindey
Keri ömirim özgerdi!*

*El enısesin kötergen
Cattıq zaman kez keldi,
Ömir berdi Stalin,
Boz balamın men de endi.*

*Altın orden alqanıñ
Teren ırdıñ tijegi,
Kerikti otan aldına
Aqın ırın yjedi.*

*Qajnaqan is, qalıñ kyc,
Qaharmanın söz qıla,
Aq ırıq qıran qus vop uc,
Sajra cecen domııra.*

*Boj valqıtqan yniñ men
Çalıp älemdi bir cajqa;
Tırmıs oñdı — kəñil cat,
Elindegi ırdı ajta.*

*Bentopkesin kezenip
Sarvaz cıqsa soqısqı,
Domıırasın bezenip
Çamıul varad soqısqı.*

*Çavdıñ tojnın çuldıra
Sarvaz cıpsa qılcın,
Çav cıyregın sındıra
Çırdıñ salam qırıcın.*

*Çırdıñ tereñ voluvb
Ul' Stalin çelisi.
Kıctı quvat mendegi
Bağıttı eldiñ orisi.*

*Ol, Stalin, — kın nurı,
Qımsat kınınıñ çarıqı.
Berdim saqan çyrekti,
Ul' otannıñ qalıqı. .
Çolbasçı kösem ul'm dep,
Eñbekçi qalıq tanıdı.*

*Даньсран seniñ aldınнан
Қазақстанға қайтамн,
Сенен алған қуват пен
Қалқыма өлен айтамн.*

*Барыр әзир отанға,
Байтақ қазық далаға,
Саттық сырın сырлайтмн!
Çырымнан асық nur қаға.*

Bizdin Sovet çurtculygy öziniň ordendî, qalbq aqbný Çambul Çabajevtyň aqyndygyna 75 çyl tolqan jyvbiylejin merekelejdi. Bul jyvbiylejdiň ajrýqca zor manýzý var.

Lenindik-stalindik ult sajasatynyň çengendiginiň arqasynda, Qazaqystan myldem özgerdi. Öktäwr sotsijalistik revolytsijasynan buryn „qalyqtardyn tyrmesi“ patcalý Resejdiň en artta qalqan, ezilgen kolonijasý bolqan Qazaqystandy bolcevikter barlyq çaqynan alqý bastýrý. Qazaqystan indystrijaly-agrarly, gyldengen respublikaqý ajnaldý. Buryn Resejdiň äskerij peodaldyq impertijalizminin, qazaq bajlarynyň, peodaldarynyň eki çaqtaqan tepkisinde ezilgen, azyr-tozqan, öziniň qalyqtyqýn çojuvqý çaqýndaqan qazaq qalqý myldem çanardy, qajtadan tudy.

Tyri ultlyq, mazmuný sotsijalistik bizdin mädenijetimiz, kerkem önerimiz qarýctap alqý bastý; Çambul, bizdin mädenijetimizdin osý damuvynyň bir ylken tabysý. Çasý 92 ge kelgen qart aqyn Çambuldy bykil Sojuzqý tanýtyr, onyň eziň, talantyn çanartuv, onyň enbegin baqýalap orden berip, aqyndygyna 75 çyl tolqan jyvbiylejin etkizyvdiň ezi-aq bizdin partijanyň qalbq tvorcestvosyna erekke nazar avdaratynyňa, qalbq talanttaryň erekke baqýalap, mæpelep, qurmettejtindigine anyq ajqaq.

Qalyqtarqý vostandyq æpergen, çana baqlyty æmirge esik açqan—Uly Öktäwr sotsijalistik revolytsijasý, bolcevikter partijasý. Muný, bizdin qalqymyz çaqsy bilýdi. Bolcevikter qalbq tvorcestvosynyň da çana negizde qavlap, gyldenip esyvine keň çol actý, tolyq çaqdaj çasady. Qalbq ta, onyň tvorcestvosý da buryn, Öktäwr revolytsijasyna dejin, qanavçylardyň quvqýnynda, qysymynda boldý; talaj talanttardyň kezi açylmaj, talaj mymkincilikter çyzege çyqýý qaldý. Kæzir sotsijalizm dævirinde, Stalin dævirinde, qalbq tvorcestvosý keň æris aldý; ol qalyqtyň tasqan çigerine, ulý kycine, ýntasyna syjenip qarýctap esyvde. Enbekçi qalyqtyň çarýqqa umtylqan talavyn çyrlaqan, qanavçylarqý qarşy kyresin, myddesin çyrlaqan, kær çasaqan qalyqtyq avyz ædebijet folklordy asyl mura etip pajdalanuvdyň, onyň ondy tradijtsijalaryň

војда сипирп сотсјалистик көркем өнердин қажетине қаратувдун
ылгисин биздин партија, улъ кесемдеримиз Ленин, Сталин тәҗирижбеде
көрсетип берди.

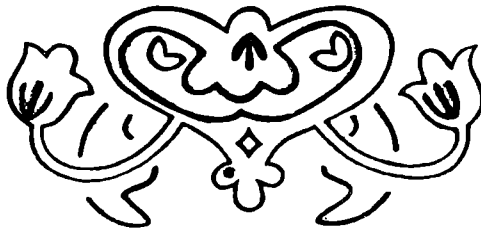
Ленин—Сталин партијасы қалық җавларын, мәденијеттин, демокра-
тијанын җавларын, җарық сөвленин җавларын—тротскјил-бухаријни, улъ
улъҗы facijs бандијттердин кыл-талқанн сьқарды. Сьјтип, биздин
қалқымыздың көркем өнеринин өркөндеј бергын бирҗола қамта-
масыз етті. Совет қалқының көркем өңери адам баласының бурын
қолъ җетпеген вијик сьңға көтерилди. Совет қалықтары сотсјалистик
көркем өнердин алтын қазырына кирди. Көркем өнердин үлкен
арнасы — қалық творчествось сотсјалистик өмирдин, Сталиндик Конс-
титутсијанын, қалықтардың қурыҗай берик достықынның негизинде
өргывде. Биздин тамаса ақындарымыздың, асывғтарымыздың,
қарыҗдарымыздың көзирги өсьви осынъ дәлелдејди.

*„Бақытты җыл алтын кын нур астында,
Сајрандап ән қосады биздин қалық.
Өлең-җыр ақуыс қустай тизбек тартса
Артынан ереді кыј көкти җарып.
Тыңдады Дауыстанның тавларынан
Өлеңі Сөлейманның ылақ асқыр.
Белорус даласынан ақын Јанка,
Сығайды ода әсем әнге салып.
Улы Отан сансыз тилде ын қосады,
Биригіп орыс, тырик, қазақ, тәҗик“—*

деп, Ғамбул өте дурыс айтқан.

„XX җасырдың Гомери“ Сөлейман Сталскјидин де, қалық пое-
зијасының алымы Ғамбулдың да ыздық өскен негизи осы бир негиз.
Ғамбул қавлап өскен қалық ақындарының кәријасы, ақясы. Ғам-
булдың ақындық қызметине 75 җыл толды. Ғамбулдың творчество-
сында қазақ қалқының 100 җылдық тарықы кыресі көринеди. Ғам-
булдың ақындық еткен 75 җылы әдебијет тарықынның, қалық пое-
зијасының дамуы тарықынның талај дәвирлерин қамтыды.

Ғамбул туып өсип ақындық ете бастаған кез — өткен XIX
җасырдың ортасы. Орыс империялизминин Қазақстанды отарлаға-
нын, Қазақстан еңбекчилеринин, қазақ қалқының екі җақтан адам
айтысыз эксплуататсијада, езгиде болғанн Ғамбул өз кези мен
көрген, басынан кечирген. Ол, Қазақстан еңбекчилеринин өз

У Л Ъ М А

(Papanijncilerge)

Aq vastь Alatavdьң Ҙамбульмьн,
Өлеңниң уль syre даңқыльмьн.
Көктемдеј ғызқалдақты ғызьқ заман
Қайта туыр Ҙарғаған балқыльмьн.

Бғысть қалың қалқым-gylim meniң,
Gylimniң ғызқалдақы Ҙырым meniң.
Теңіздеј тасқындаған зор қуваньс
Ойымды тербеткендеј выгин meniң.

Bejnesin төрт заманның өзим көрdim,
Заманның онап арқы сөзин көрdim,
Qalmaq қан, Tezek төре, Qудьjar қан,
Usқыньн Nijkolajdьң көз ven көрdim.

Ҙыр тартым kisi менен is тарадым,
Is derlik авьзоға алар кyc тарадым.
Sондықтан, „ақас erge-Ҙip қиььсқан“
Maqpал Ҙыр tapsam қундыз ec тарадым

Toqsanнан astь Ҙasым Ҙызge keldim;
Табылды арман etip izdegenim.
El көрdim, el bastаған er de көрdim
Кезimde olaq tartқан сөзge meniң.

Çығанды досың болса кылдырып айт,
Çав болса, çав тийгендей булдырып айт.
Çыр деген биревге оқ, биревге бал,
Дәл тийген ақ берендей çулдығыр айт.

Олаж болса, қарт çырав. Çамбул вава,
Çерінде çайраң қаққан елге қара.
Қосылып отыртқасы өзенге өзен
Қосақтай қосылысқан көлге қара.

Теңіздей ел талавы салқыр қатқан,
Үмиді уықир қыял боласақтан.
Улына мен мақтанбай ким мақтанар,
Іс пенен ел қыялын отындатқан;

Аз емес атақты ұлым әлде несе
Қыялдан асыр туықан тоқсан есел
„Тәңірдің“ бермес бақыт тартыр алқан
Çамбулмын çеге қоғасы мен ендесе.

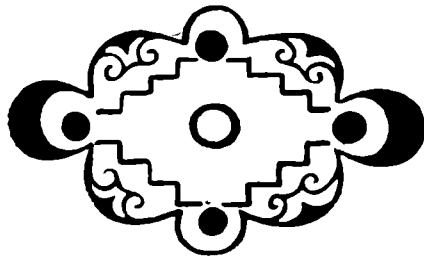
Ұлым бар қуғыс мініп, көкті өрлеген
Кынге асыр ая мен çулдыз қалқан төмен.
Кынине қуғыс çерді çеті айналы
Çетувге болғалында кыси келген.

Тұмсықты қуғыс çердің қатқан муз,
Тысым вор өмір бақыт қатқан муз,
Тысымның асыр қағыс асты сырын
Елімнің алып туықан ұлы-қызы.

Сыжикти Сталиндей сын данама!
Тоқыз ая муз төсеген төрт балама,
Репанян, музды тилген ер Смиждим
Бұл сөзді арнап қаздым сізге қана.

1938

AMANGELDI TOJYNA¹

Өлеңди айт degende ақытқанмын,
Қыжіктегі домбырамды сабытқанмын.
Ел сүйген, еңіреп тұрған ерді мақтар,
Тыныш дұсрапымның тағытқанмын.

Ойлансам сөзім сеңіре, қыял қели,
Өтеді көз алдымнан тарих бели.
Толқанса батырлардың баты ісін,
Қомданад сонда Қамбұл сөйлегели.

Ardager Amangeldi erdiң eri,
Keң өріs, қалпақ дала тұрған қери.
Eli men mekeniniң тұрып ustar,
Qol bastap qan majdanda aqqan teri.

Lenindi қаны сүйіп соңына ерген;
Қанына аңал оқып tartқан мерген.
Ceceden el қамқоры ul бор тұыр,
Er воіыр majdanda da ul бор өлген.

Qazasy batyymnyң qurtty еңiretken,
Ol kezde Qambuldyң da қасын tәkken,

¹ „Amangeldi“ kijnosy Qastek avdanında tysirilip қат-
қан вақытта, bul өлеңди соқан арнар қазған.

Bul kynde er eñbegin qocemetter,
Certemin çenıs çırın men de kör pen.

Өlgen çoq, Amangeldi әli tiri.
Әnekij ilyvli tur aq semseri;
Орнаыр, ol көksegen armandь ойн,
Men de cat, raqattanqan qartıñ birі.

Батыр бол, балаларым бәріңдақъ,
Тар берген дуспан іјттиң сынсып сақъ.
Semserin Amangeldi tot vaspasъn!
El qorqа, ulь kunnıñ tuvsa сақъ.

1937

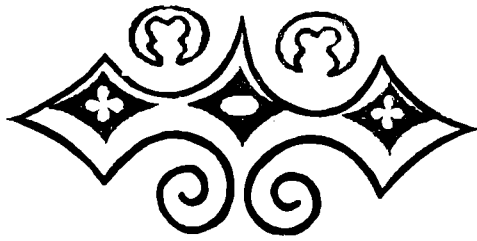

STALIN URPAQTARЪ

Urpaqtarъm aldъnda,
Usap  azqъ calqъnq a,
Moъndamaj caldъqtъ,
 asarqan  amvul saqъnda,
Sajrajdъ, talaj sajraqan.
 imirim valdaj, valdъrqan,
Qumagъmdъ qandъrqan,
K nillimdi, k zimdi,
 imirimdi,  zimdi,
En yvdej tizgen s zimdi,
Stalinni  s vleti
Sam s raqtaj  andъrqan.
 kimeti Sovettin 
Nurъ men kyndeј valqъtъr,
Bolmaqandъ voldъrqan,
Qarasam k zim toјdъrqan,
B јgiden ozъr  ylde alqan,
Savъr myse kynde alqan,
 le ni  kenin qazajъn.
Bavъgъmdъ  azajъn.
 ujrik emen voldъrqan,
K nillimdi k zimdi,
 imirimdi,  zimdi
Stalinni  s vleti,
Sam s raqtaj  andъrqan.

Osiь baqqa, җaгьqqa,
 Kөtere almaјdь җav җaraq,
 җav kycimnen qorqalajd,
 җav җolasa җorqalar.
 Kүl bolqan, taqь kүl volad.
 Oсь samнь җaгьqьп,
 Kөbelektej aңdьqan.
 җalaqtaqan җav kycik,
 Buqьp җyrip timiskip,
 Bolcevik pen oјnama,
 Qulatadь tavьңdь;
 Bolcevik pen oјnama,
 Qulatadь җavьңdь!
 Qalьq pen җav oјnama,
 Tav tajlaqtaj taгьјdь!
 Qalьq pen җav oјnama,
 җavдь җaңcьp qurtadь.
 Stalinниң uraqь!
 Qurtqan saјьп җavlarьп
 Qurьctaj kyci artadь!
 Sondьqtan da, qart җambul
 Otьz tisten төgip җьr,
 Өleңniң qara voraпьп,
 Kyјdiң vomь-җaraqьп
 җavqа qarsь tartadь!
 Domьraпь men tartsam,
 Өleңdi cьrqaр men ajtsam,
 Baqьь ycиn qalьqtьң
 Topqa ajtamьп alqalь.
 Tek bul emes, җambuldьң
 Tolьp җaгьr taqьda
 Taqь-taqь ajtaгь.
 Өmirim valdaj valdьrқan,
 Qumarьmdь qandьrқan,
 Kөңilimdi, көzimdi,
 Өmirimdi, өzimdi,
 Stalinниң sөvleti
 Camьraqtaj җandьrқan.

С Ы Н Ҷ У Р Е К Т Е Н

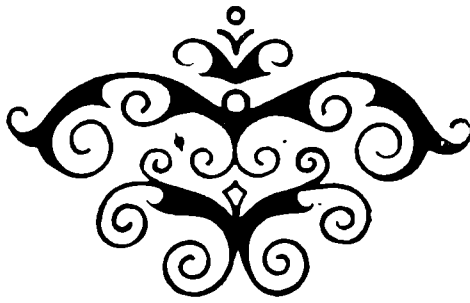
Kөziңdi salcъ dalama,
Tykti kilem tygindej;
Tavъma suluv qaracъ
Qъzdardъң cъjqan cъygindej.
Өzenime qaracъ;
Aqъp cъatqan gyirildej,
Avъlъma qaracъ;
Qыrdъң qъzyl gyilindej.
Әn kyjimdi tьңdacъ;
Batъrlъqtъң ynindej!

Tөвеge cъqъp отьгмын,
'Domъra meniң qolъmda,
Әdeji cъqtъm kызetke
Qalqozdъң malъn coluvqа;
Tyjem cъatъr aldъmda,
Cъajъlqan cъlqъm oңъmda.
Kөrtigi cөptej cъncъqan
Qaptaqan qoъm solъmda;
Kөlden quraq suvъrqan,
Cелini sytten cъzdaqan,
Cъъjъm anav cувъrqan
Savqъzvuvqа avъlqа.

Осыңса vajлыq çetkizgen,
Tört tylikti ergizgen,
Өzenнен сув ictirip,
Çajlavdan qızьq көrgizgen.
Soraptar syt savdьrьr,
Uvьstap maj çegizgen.
Botaъь vozdap egizden,
Qoъь qozdap segizden,
Qalqьma dävren syrgizip
Ijemin çerge, degizgen!

Qarasam kim dep көz асьр, Ъ
Stalin eken сыраqьm.
Qьzdьrьr vojьdь öleñim
Domььraпь vuraдьm.
Qalqozьmdь çьjьp ap,
Cьп çyrekten çьr төgip
Sөjler bir ketti сыравьq.
Bnta men qalqьm тыңdadь
Kycimdi sonда сыnadьm.
Stalindi çьrlasam
Çalyqpaj тыңdap мыq bir tьп,
Taqь da Çәke taqь dep,
Toqtatar emes suravьп.

QЫЗЫЛ ӘСКЕРГЕ

Qırıc кыс, қарқыдақан болат семсер —
Quralқан ағыр кyнде қызыл әскер,
Қатқанда кyн менен тyn арпалысър,
Bастақан seni Lenin, Stalin er.

Ardaqть атың сыққан қан мажданда,
Atamas атақтыңды таңдај var ма?
Erik ycin, eliң ycin, çeriң ycin
Tajsalmaj ajqastyң sen san мажданда.

Sovetti cappaқ volьp kelgen sumdar,
Çajqadyң, çajьп tapть өңceң mundaг.
Сьқылды Temirqazyқ qozqalmas кыс,
Uь isiң әлемге аjan, ақың çьrlar!

Çajnaқан vizdiң emir bejne bir vaқ,
Çan-çaqтан çalaqtaқан çav сықalar.
Çasqanбай çasaj bered odan elim
Temir qol el cetinde kьzetim saқ.

Ala-tav војьп appaқ meryvert basқан,
Qazьnasь Altaj, Karkaz qojьп acқан.
Cyjgigen қьран қалқыp quzdarьнда
Sen tursьң el kьzetip, tapçьlmastaң.

Çajjalqan, keñ dalanь egin çarqan,
Mavçьrap mäveleri nurqa batqan.

Qьгьmnan qьlt etkende qьrap көziң
Sezedi kim bolsa da, kele çatqan.

Soqьstь viz syjmejimiz el çьlatqan,
Ol isi facijsterdiң qarqьs atqan.
Malьm көp, vaqcam çemis, çer-suvьm mol,
Bir syjem tilemejimiz çerdi çattan.

Al eger sum quzqьndar cьqsa qartap
Tijmek vor cek aranь kelse attap;
Kөterip qasijetti tuvдь qolqa,
Cьqamьz ceryv tartьp, eldi saqtap.

Sen sonda qьзыl әsker qajratqa min!
Tuvqьзыp çav vasyна qaralь kyn.
Qaldьrmaj sajda sanьp, qumda izin;
Talqanda, çer dynijeden çoqalsьn sum!

Sen çavqa umtьlqanda qajrattanьp,
Qolьna qart Çambulьң domььra alьp,
Cavadь sender menen birge erlerim,
Calqьtьp erlik әnin, majdan çagьp!

1937

ÇENİS PEN CATTBQ

Çeñis pen cattbq seniñ atıñdъ atar
Tojыңa osъ öleñdi tartadъ qart
Çығыппың өг дауысты қырапысып
Men de cat, mendej çana qalqым da cat!

Açarың altып sөvle atqan taңdaj
Sөjlemen davъsыңdъ dombъra almaj.
Kөregen partijаның sensin көzi,
Qaj qalыq qarar saqan qumarlanvaj.

Çeñisiñ-çeñisterdiñ asqarыndaj;
Leninniñ ilgeri ajaq vasqanыndaj.
Ustaqan urpaqымпың tuvъ sensin
Danъcpan Stalinim—aspaпыmdaj.

Dem verer cattbqысып бар әлемniң,
Qajralqan semserimsin qolda meniң,
Qarmanqan qara nijet duspandardъ
Qыjratъp batъp qol men savadъ elim.

Çeñis—sen avъldardъ, qalalardъ
Aralap, бар qalqымdъ ettiң әldi.
Nurың men çyregime öleң qujъp,
Ajdyңqа алып сыqtың endi caldъ.

Çeңisim-çeңisterdiң asqarындај
Leninniң ilgeri ajaq vasqarıндај.
Ustaqan uraqımnıң tuvı sensin
Даньсран Stalinim—aspaımdaј.

Çeңis pen cattıq senің atıңdı atar,
Тојьңа осы өлеңді тағадь qart.
Çығымның өг дауьсть qығапысьп
Men de cat, mendeј çana qalqым da cat!

КҮН ТОЛОҒАҢЪ

Өлеңім мај куниниң толоға сьғып!
Qaq qanat, quvanьстьың aqtar sьғып,
Çastьqьm cьqqan kyndeј tuvdь çaңa,
Qulьrьrьp, көkke бөlep çerdin tyrin.

Qul bolqan qara zьndan sur mekenде,
Tamuqtaj çanсьp azap suvьq көrде,
Ezilgen qalqьm bosap cьqtь çolqа
Lenin men çarьq çolqа-Өktəvrде.

Kөkteј tys, Otanьmньң cattьq baqь,
Kelci ucьp, saјraj tysci bulbul taqь;
Bulbuldaj cattьq cьғып aqtарьңdar!
Ot çyrek erkindiktiң adamdarь.

Syјkimdi көgimдеgi kyledi kun,
Sol kunniң toloғар cьғып берemin yп.
Aspaп, çer, aјnalapьң бәgi vizdik
Qalqьma qol quvsьғыp baqьnqan cьп.

Tavьna Alma-Ataньң көz çiversem,
Qara orman, burьqьraқan suvьп көrsem,
Tulqasь Alatavдьң qalqьma usap
Qajrat pen көteriled meniң eңsem.

Körpesin kəri ujqǝnǝn silkip tastap
Keñ dalam mine öleñdi cǝqtǝ vastap.
Köktemniñ kyn nurǝna comıqan son
Caldar da vozbaladaj ketti ojqastap.

Çaz cǝǝn, gyldiñ cǝǝn tǝgedi maj,
Erlikti çan çyrekke egedi maj.
Baqtǝ kəri, çasǝm birdej syjip
Kyn nurǝn Stalinniñ veredi maj.

Köktej tys, Otanǝmǝn cattǝq vaqǝ,
Kel usǝr, sajraj tysci bulbul taqǝ.
Bulbuldaj cattǝq cǝǝn aqtarǝndar!
Ot çyrek erkindiktiñ adamdarǝ.

O, kyn-av, tege tysci sǝvleñdi sen,
Kysciñ kör, mol tarasǝn baqtǝ eñ.
Nurǝnnan basqa elge de cǝluv çiber,
Maj kynin elimdegi syjsin älem.

Ajt kynim, cǝrlaqanda aqǝn Çambul,
Qǝrǝzdan davsǝn qosǝr cǝqtǝ Älimqul.
Qulǝrǝqan Gryvzija cuvaqǝndaj
Men ycin sonav Madrijd tuvqan avǝl.

Köktej tys, Otanǝmǝn cattǝq vaqǝ,
Kel usǝr, sajraj tysci bulbul taqǝ.
Bulbuldaj cattǝq cǝǝn aqtarǝndar!
Ot çyrek erkindiktiñ adamdarǝ.

O, kynim Çambulǝnǝn tarat cǝǝn,
Tarat sen, ulǝ qalǝq äñ men kyjip.
Çetkiz sen maj cuqǝlasǝn kytken elge,
Baqtǝ vaj Otanǝn cattǝq yñip.

Tasǝsǝn çarǝq vaqyt tasqan sajǝn,
Cattǝqǝm asa tyssin asqan sajǝn.
Çer veti vizdiñ cǝr men davsǝ verip
Sǝjlejtin bolsǝn tygel vaqyt çajǝn.

Kynim sen! Leviñ ыстық тусың қарғып,
Kynim сен! Tartqan сыяң қызы алтын.
Сап қылдар сепкен сәвлең мұнавраған
Қандарға, патцаларға етпей рақым.

Қалқыз-ақ сенен кыцти ер Stalin;
Өмirdiң quvatъ мен, bergen сәnin.
Seni de қалқым үсін туықызған sol
Қап берip, қалыпыңа қосыр қалып.

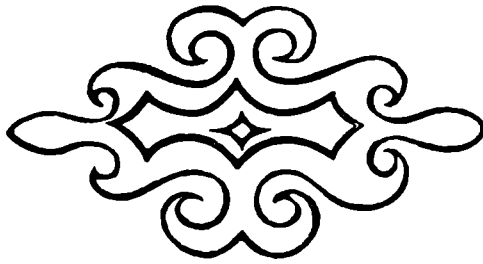
Kөktej tys, Oтaнъмның cattық вaқы,
Kel усыр, sajrаj тусci булбул тақы.
Bулбулдаj cattық сығып aқтағыңдаг,
Ot сырек erkindiktiң adamдары!

O, kynim көripbediң қepде заңды;
Қарғық asqan сенен, кyсi de әldi.
Қалқыз-ақ Stalinнің вaқыт заңы
Qулпыртты kyнди syjgen adamдарды.

Sol meniң—өmirimнің қарғы таңы,
Qалқымның қолға қонған вaг арманъ.
Bақыттың bitpes көzi, кең darijasъ,
Kynim sen қана Stalin алтын заңы.

1937

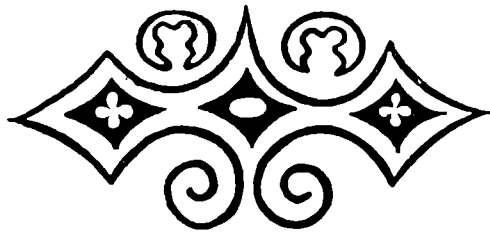

Ç A Z

Çaz çajnar, çan-çanuvær çanattanqan,
Çadýrap maj aýnda navattanqan,
Suv aqýp, çer ajnalýp çanarlanqan,
Çijhanda bizdiñ tãndaj tañ atpaqan,
Çarqýldap çavýrqavsýz çajdarý çan,
Çulqýnýp çazqý egiske çaraqtanqan.
Съньна съвьқ саясьр, gyl tyletip,
Sajly elim sajaqatqa sajattanqan.
Qoj qozdap, tyje vozdap, qulyñ quvnap,
Dalanýñ teli ojnaqtap ajaqtanqan,
Buzylmaj ajdýn koldiñ aq qajmaqý,
Qus sajdar balapanýñ qanattanqan.
Bezese kãri Çambul qýzl tilin—
Qoc kãrip qazaq, qýrqýz madaqtaqan.
Bajgeden kynde kelgen kãri tarlan,
Bãrinde toj, duvmannýñ ajaqtaqan,
Kýj vozdap domýradan, òleñ qozdap,
Qýz bulqap oramalýñ qarap qalqan,
Çyz çasap, çyz çaz kãrgen bul Çambuldy,
Ec bir çaz vygingidej qaratpaqan.
Çazýnda Stalinniñ çana çasap,
Qulcýndým qýran qustaj tojattaqan,
Çadýrap, çaz gyli men birge gyldep,
Тамығым алғыс екі тарап тұрған.

BALALARQA

Balalar amanvıssın sьraqtarьm!
Majьssьr kөлge bitken quraqtarьm.
Çyrmesem esendesip tura almajьmьn
İcinen asьr ketse bir aptanьң.

Qonaqqa keldi mine Çambul atan,
San ьldar ьyk көtergen vykir ьotam,—
Qart bavaң dөvirine mejri qanqan
Quvanьr ьastьqьna sendej votam.

Bilemin өmirlerinq turqan ьajnar,
Kьndiz, tьn ьastьq ycin ьarьq sajlar.
Aj, ьulduz, kьnninq көzi, ьel menen suv
Bəri de senderdiki әlemge ajqaq.

Stalin-asqan dana, bavalarьң,
Bolmajdь odan ьaqьn analarьң.
Çajnatqan nurьn төgip ьyreginiң
Barьq ult, varьq tuqьm balalarьn.

Dьnijede varьq ьannan mejirimdi ol,
Adamqa vaqьttь өmir көrsetken ьol;
Oььncьq, mьnav kitap, qaqazdardь
Senderge әdeji arnap ьiberген sol.

Stalin vijik cъnar vîr vâj-terek,
Tamaca vojb̄ âlemnep asqan erek,
Gävhardaj nur̄n qujŋan savaq̄b̄ men
Senderdi sajas̄b̄na alŋan völep.

Kyledi sender kylseŋ ol da virge;
Oq̄b̄—dejd, vilim al̄p, vosqa çyrme!
Oq̄bsaŋ ömir kilti öz qol̄b̄nda
Çajnajd̄b̄ ömir uqsap, vejne gylge.

Ardaqtap esine usta ær pijoner!
Stalin-ardaq̄b̄b̄ ataŋ, cъn kemenger;
Danas̄b̄ adamzatt̄b̄n̄ aq̄b̄l kœji
Atas̄b̄ var ulann̄n̄ Stalin er!

1937

ÇAZ ÇЫРЬ

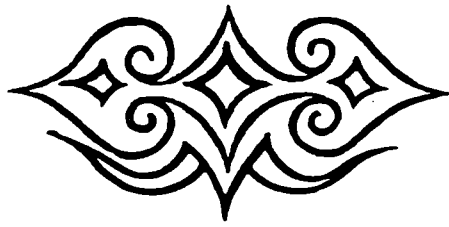
Атымды ertте, балалар,
Кылымдеп mine çaz keldi.
Tyje bozdaп, qoj qozdaп,
Tizilip qatar qaz keldi.
Çastardың çyzi çajrandap
Keң өmirde sajrandap,
Maqавват, mejrim, әп мен kyj,
Ojып, kylki, naz keldi.
Tamaca өmir, cattyq çыр
Qala, dala oj мен qыр,
Çavajы çazva byjы çaz
Tөgilgen көkten altып nur,
Nazdanar adam az va endi.
Kөjlek көкте, tamaq toq,
Ec bendede uvajыm çоq,
Çasarmas qaj çап çazda endi.

Отаным vajtaq мәңgi ваq,
Gyl, wәjcecek tolqan çer.
On bir çurt—on bir tuvыsqan
Qanattas qatar qonqan çer.
On bir çurtым-on bir ваq,
Icinde erkin sajrandap
Mәvesin tәtti sorqan el.
Caqalasь caңqыldaп,
Qaz, yjregi qanqыldaп,

Kök-oraј, calqъn, orman, kел;
Calqъr çatqan en dävlet,
Saltanat, cattъq, sән, sävlet,
Ajmaqъm asqar qorqan bel.

Çavъn men davъl, vorannan
Çasqanvaj calqъr tasamъz.
Çavdъ çajqar çarъq saj
Tavan men taptar vasamъz.
Qъzdъrъp eңbek dykenin,
Çelpildetip çer vetin
Çemisten cacuv cacamъz.
Çer qazъnasъn talqandar
Kөzine çete acamъz.
Bolattan suңqar ucъrъp
Muqъjtta әri asamъz.
Minip almas tulpardъ
Baspaqan çerdi vasamъz.
Quvattan darija aqъzъp—
Erlikten erlik tuvqъzъp,
Өрге өrlep, tasamъz!

Çajnaj ber çazъm çыldan çыl
Çaңarъp dynije tylersin.
Altъn vaqsa ulqajъp
Budanda qъzъq tyрге ensin.
En vaqъtqa erkindеp
Çajlaqan elin gyldensin.
Stalin attъ altъn kыn
Sevelep raqmet sävlesin
Budanda çarъq nur versin.
Bulbulъң duvlar sajrasъn,
Eңbegiң qъzъp qajnasъn,
Nurъnan cъqqan çemisin
Eңbekci әlem, el көrsin.
Buqavdan qolъn cecyvge,
Seni men taңqa ilesyvge
Өnege bolsъn, dem versin!

BESİK ÇƏRƏ

Ujqatasın dəp vöbəgin,
Domvıranın qos cəgin
Çambul vavañ qaqađ,
Qaqqañ saıyn öleñi
Bulaqtajın aqađ;

Qaqqađ Çambul qos cəgin
Əsyvin ıcin əsyvin.
Ujqatasın dəp vöbəgin,
Təvəlsin dəp nəsigin.
Kəkte de çulduz ujqtađ
Çajlavda çıvsap maldəq.
Mamıq çundi ças laqan,
Ujqtar qırda votaqan,
Altın çaldı qulıncıq,
Çumır kəzin vuzavqan,
Sıjda sıjraq qocaqan
Teldin vəri ujqtađ,
Ujqta sen de balaqan!

Cegirtke ujqtar cəvinde,
Baqa çıvsap kəlinde,
Qalqır quraq əzendə,
Balıqtaq ujqtađ
Əmyv-darija tvinde.

Ujqta səvlem, vövegim!
Boldь senin degenin,
Bavlь saqan nusqaqan
Mejrimdi atan Stalin,
Terezeden qaraqan,
Körinedi közine
Qarasa oqan var əlem.

Seni de səvlem körip tur,
Syjip, mejrim tögip tur;
Məpelep bavlь var eldin
Təvbiyesin verip tur!

Отаньднын syjikti
Vöveginiñ birisin,
Bərinen de sen suluv,
Bərinen de er suluv,
Bizdin çerdin qulьrqan
Ças əspirim erisin!

Bərinen çaqь əssin dep,
Vövegim seni qoldaqan
Kremilden çan atan
Stalin seni ojlaqan.

Balalьq, çastьq, caqьndь,
Əsirdi elin darьndь,
Elin menen bir kərdin
Çarqьraqan vaqьndь;
Baq çuldьзь çajnatь
Ças vövegim çanьndь.

Əmirin keң calqьqan,
Çolьq acьq andaqan,
Sen ycin vaqsa vulbulь
Suluv ənin sajraqan.

Sajdın suluv gylderi
Seniң ycin çajnaqan,
Aqqan kymis arnadan.

Köziң çarық çuldyzdan,
Cасың çibek qundyzdan,
Sen bir artық көrkemsin
Bijik asqar, сың-quzdan.
Qara көз, səvij wəwegim!
Asa wersin өneriң.
Bатыр wолыp ese wer
Çanaryңdy çanqызqan.

Bala kynde özimiz
Sendej wолыp өspedik,
Sum өmirdiң buryңqы
Ne bir uyn kecpedik?

Maj aýnda uraпың
Salыp, qolda plagың
Cыqqaпыңda көcege,
Quvanqannan көzime
Çastar kelip, egile,
Tysip keted meniң de
Balalық саqым esime.

Çigit wолыp өs çыdam!
Өmirge çassып sen kerek,
Pijoner, çana komsomol
Bolasың өsip ças wөbek.
Komsomoldan өsken soң
Bolasып çigit—wолcevik.

Ujqta wөbek, ças-qazaq!
Bestiң balqып tolqan nur,

Kəzində çum, demində al,
Kızette qızıl əskər tur,
Tuvqan elдің tuvında
Kərige, ças wuvьnqа
Baқыt nurь çanьp tur.

1937

EGIS Ç ʁ R ʁ

Çer çʁttʁq, qajnadʁ eņbek, egis saldʁq,
Çarʁs ren eņbek çazʁn viz qarʁsʁ aldʁq.
Qʁrtʁsʁn qara çerdin qarʁsʁ aʁʁʁʁ,
Qaçʁmaj çer qaznasʁ qavʁn çardʁq.

Dalada asʁ saldʁq oʁʁn, tojdaj,
Untadʁq kesek çerdin birin qojmaj,
Çasʁʁʁ oqʁan altʁn dʁn tuqʁmʁn,
Bitirdik kʁktemgi egis isin tojlaj.

Nʁserlep, buvsandʁʁ kelgende maj,
Oradʁ qalqoz çerin kʁk oraʁ,
Qarʁsʁ aldʁ altʁn taņdʁ, ʁnge saldʁ,
ʁstinde egistiktin qara torqaj.

Iʁrannʁn kilemindej çyz qulʁʁqʁn,
Dalasʁn egis vastʁ Qazaqʁstan.
Telegeʁ teņizdeʁ vor çatqʁn egis,
ʁstinen qalʁqtajdʁ aʁʁʁʁʁʁan.

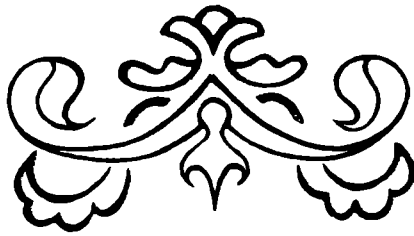
Kyzetken Qʁʁʁ ʁsker elim cetin,
Er ulʁm çasqandʁʁar çavdʁn vʁtin.
ʁse ber erkin çʁqqʁn piskʁn egis,
Saqtavqʁ çavdan seni solar kepil.

Çandь еңбек, çan cattandь, çajqaldь egis,
Tolqьndaj basьn bulqar dala tegis —
Orьndap, ulь Stalin ajtqan sөzin
Beremiz çeti milijart çerden çemis.

Çolь men Tyrksijptiң poьz zuvlap,
Tijep-ar bijdaj, kyric keter cuvmaq,
Sөzi men Stalinniң isine saj
Kөsemniң ajtqan sөzi orьndalmaq.

1937

ALA TAV

Tizilgen tavlarẏ bar Çetisuvdyň,
Icinde orman, toqaj bitken nuvdyň,
Daryjadaj tuvlap aqqan sol tavlardan, —
Köresin tamacasyn aqqan suvdyň.

Esepsiz tav syvreti köz çetpejtin,
Çyrlavça qaznas̈ köp til çetpejtin;
Örik, alma, almurt, çijde çemister köp,
Bir tatsaň avyzyňnan däm ketpejtin.

Qarlẏ tav bas̈ vijik munar ketpes,
Syr̈las̈r vulttar menen bolqan keptes.
Tyrli aňdar meken etip, öñip-ösip, —
Çyredi bir-biri men vop tilektes.

Ar̈stan, ajuv, qasqyr, tylki, vorẏs̈q,
Silevsin, çolvar̈star tynde çorẗr, —
Tuvlaqan, aqqan vulaq tasqynda
Asavdaj ojnaq salar val̈q col̈r̈r.

Etegi sol tavlardyň mÿjdaj tegis,
Tegis çer gylin çarqan mÿjuval̈ egis,
Eline meken etip eñbek qyloqan
Çegizer ajamastan tyrli çemis.

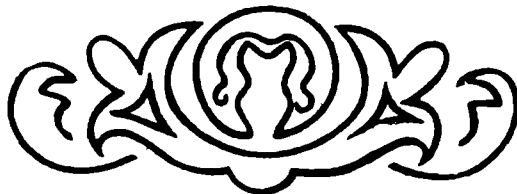
Alatav çeti suv men qucaqtasqan,
Eline qazьnalь qojьnь asqan,
Bavььnda Qazaqьstan astanam var,—
Bir bavьr orьs-qazaq aralasqan.

Çajlav var bul tavlarda cөvi calqьn.
Kөk majsа oьь, qььь wәri valqьn,
Qьььqьn sol çajlavdьң kөrem deseq,—
Cөvine bavььң tөsep çatьp alqьn.

Ar çaqь - eңregen el Qьtaj çeri,
Ber çaqь—en çajlaqan qazaq eli,
Basьnda waqьt çьrlar Çambul otьr,
Çelvirep qьzьl çalav cьqьs belі.

1937

MAJ

Toqsan ыл тырли ән qosъp,
Çыlda çazda bir tosъp,
 Taқыда mine, maj keldi.
Betpaq cөлge çan kirip,
Өli vojqa çan çyrip,
Quzдың тузъ вузыльp,
 Aқылы darija ojda endi.
Kөk qызqaldaq gyl çarъp,
Nәr çынар vojqa çer ana,
Çandy-çandik quvana,
 Sajradъ bulbul sajda endi.
Bizdin qalqoz viledi,
Maj qызqын көp көрген,
Tәtti menen tucсъnъ,—
Buryн talaj çep көрген,
 Bul çerge kerek ajla endi.
Çyldam egip egisti,
Dyrildetip eңbekti,
Çaңqartamъ çer, көkti,
Taқыda-taқы өsemiz
 Өsetuqын çaj keldi.
Tasъды buv, vajly endi,
Ajda egisti, ajda endi!

Өктәвр мәңги,—maj ајъ
Qъs ызарып ајдақан,
Baj, kapijtal—ajazdъn
Erteden ornъn sajlaқan.
Facijsterdej —vorandъ,
Qanъn sorқan adamnъn
Zәndemi qolъn vajlaқan.
Qara tyndi qъjratъp,
Qaсъqandъ съjratъp,
Tаръқанқа dem берip,
Ac-агъққа ең берip,
Çemis gyli çajnaқan,
Bejne vaқsa ajnalaң
Bulbulъ duvlar sajraқan.

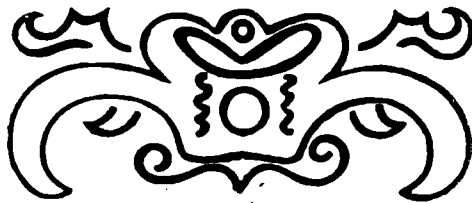
Stalin көsem sol vaқsaң
Baqtacъsъ, ijesi.
Tәrwijeler, мәpelep
Өsirgen eli-ciјesi.
Erkindер өnip өsyvge,
Birine-biri ilesyvge,
Әr çemisi ornъn
Өzine alқan tijesi.
Aram сәрке ornън çоқ,
Buzьlsa көzge tysedi
Betindegi kyјesi.

Stalin eldin çarъqъ,
Ardaqtajdъ qalъqъ,
Qalqъnъn onсъz kyni çоқ,
Maj kyninde әnge sal
Baқъttъ elim valasъ.
Davъsъn әlem kynrentsin
Batsъn çavdъn qarasъ!
Ult pen ulttъn birlesip
Qosьldъ uni, qaracъ!

Сырқағанда әндетіп
Leningrad, Мәскевдің
Proletарь, қаласы.
Үн қосады elderi
Муқьjt пен теңіз, көлдері,
Қарқаз, Қыжы сьқьs пен
Орта-Azija арась.
Одақтың Сьқьs қауьнан,
Он бірдің бірі сарьнан,
Әндетіп үн қосады
Qazaқтың вайтақ даласы,
Qатынь, ері, баласы,
Çамбұлдаj қарт вавасы.

1937

QAJTA ÇASARDYM

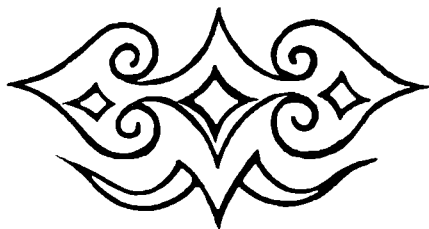
Çalqandy çalpaqlynan basyp ötip
Çasargyp, qajta tuvyp, aldyň vekip;
Qavsagjan otыз isim qajta сыqты
Bolqanda qызыl ijek әlim ketip.

Aldyryp eski serik dombyra men
Caldardy otыrgan kim qadirletip?
Çetkende toqsan çasqa cөkken nardaj,
Çyrekke, dem bergен kim dyvirletip?

Çetkende sөner otтың әlpetine,
Qыjalqa çol bergен kim өрге өrletip?
Ol —quvat, kыc tuvqыzojan Stalinim,
Sol erge arыmaj-acpaj keldim çetip.

Duvman qыр, keldim bir top aqyn menen,
Quvanqan qalyң qazaq qalqы menen.
Çыгым da, сығымдағы väri aldyңda
Elimniң çaqсы өner salты menen.

Elim var meken etken ceksiz dala,
Sol dala vajtaq çatqan çoq cek-ara.
Qalqымның saqan degen maqavvatъ,
Arqаның dalasyндаj ceksiz dara.

Q Ы М Ы Z

Yjrilgen, qыsqyl, tetti sarь qыmьz,
Avruvqa em, savqa quvat, dəri qыmьz;
bstьqta urttar suvsьn tappaqanda,
Erte-kec vajlar icken kəri qыmьz.

Asьqan keң savada alьn qыmьz,
Baj, vijge cattьq vergen salьn qыmьz,
Ajtuvсь ek icten nalьp saqan qarqьs,
Kedejge kelmegende cartьq qыmьz.

Bajda var, ьarlьda ьoq tartьm qыmьz,
Kөz satьp vardan icken qalьm qыmьz,
Bajlardьn savasьnda „allahuvь“ tap,
Kedejdiң torsьqьnda tam-tum qыmьz.

Saryьqan ьajlav ьajlar vajlar qыmьz,
Saьььp birin-biri tojlar qыmьz.
Keңejtir ьuvan qarnьn maj qosuvqa
Sar tuzdьq qozь eti men ьajnar qыmьz.

Ystiqnen davьl urьp ьeli qыmьz,
Eqbekci el attanqanda kegi qыmьz,
Bajdь quvьp, aluvqa malьn tartьp
Beretin et penen syt, seni qыmьz.

Baj qajda? Elden quvdıq vygin qymız,
Töñkerdik zor savasъ tyvin qymız,
Körinbej tynde çortъr qumdarka çyr,
Isrejdı bulaq suvyn tygil qymız.

Sapъrçan dalam, qalam väri qymız,
Çajlavdın vygin voldъ sәni qymız,
Staqańpъcъ erlerge dem beretin
Bir syjev eńbegine kәri qymız.

Eńbekci el tartъr alqan tavъ qymız,
En ösken qalqoz avыъ malъ qymız,
Әr permi ortasыnda kypıldejdı,
Өzgece vygin tәtti дәmi qymız.

Yjrilgen sarъ altыndaj sarъ qymız,
Avruvqa em, savqa quvat, дәri qymız.
Elimniң sotsijalistik asъ voldың,
Cъqарcъ, taqъ neң var kәne qymız!

1937

QAJTA KELGEN ÇASTYQ

Bul Çambul çasap otыр toqsan çasty;
Toqsannan әri ketip, çyzge de astы.
Север söz, asыл-meryvert, cattyq kyjı,
Çambuldan endi sirә qutyłmastы.

Bul Çambul kәrgen бурьн talav-taran,
Kez boldы endi oqan altыn zaman,
Keң çatqan vajtaq—ulan ceçiremin,
Tarijqtың domыrasыn qolyта alam!

Qatardan cal bolsam da qalqanым çoq,
Dosqa kyj, duspanыта өleñim oq!
Çasartqan Stalinniң дәvirinde,
Qart çырым — endi seniң armanың çoq.

Çambulдың ardaqталыр bulbul sözi,—
Gavhardaj nurьн төkken eki көzi,
Toqsanda qajтыр alыр 25 ti,
Çasartyр qart vaвацның turqan kezi.

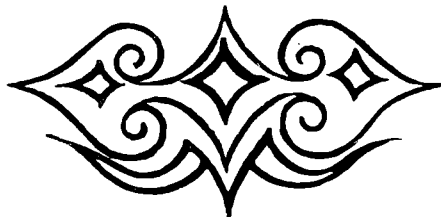
25 maqan taqы qajтыр keldi;
Sәlemin altыn kynnen ajтыр keldi,
Qalajca çыр төkpесin, әn soqpasың,
Cattyqtan nәser qujdan дәvirde endi.

Pa, cirkini qajtər keldi maqan çastıq,
Dəvirde ərge ərlep gyrlep—tastıq;
Karkazdan, Alatauadan aqımdatıq
Satıqtıq vulaqlıq kiltin astıq.

1938. Dekabr,

„Ernazar“.

ӨNERДІН ӨСҮВІ

Неге сьқсьп домььра,
Ҷаңадан сек тақпаса
Таққаньнан не пайда
Вавь менен қақпаса.

Қур қақуудан не пайда,
Ән менен кыј таппаса,
Қијқыльықан қис әвез
Қосыльр соқан ајтпаса.

Көркем өнер ғас бөбек
Сыјкимди болмас вақпаса
Тортасын алқан вал қайтақ
Бојьна сылав қақпаса.

Үлпildegen қьзыл соқ
Вазьна уки тақпаса,
Бөбектер келер өсимтал,
Еркелетip мақтаса.

Ҷамбулдың аты ақьп ва
Ҷьлқадая Ҷьрь ақпаса,
Ақьн деген бир булақ
Көмилер көзин аспаса.

Kəzin acar kəpcilik
Syjsine tıqdaş qostasa
Altın sözde as bolmas,
Elevsiz çerge tastasa.

Er qadın er bağqan
Erler bilər degen söz,
Zer qadın zər soqqan
Zerger bilər degen söz.
Əmir varda eskirmes,
Bağas qund ərən söz.

Altın irge el varda,
Stalin sınd er varda.
Ərlegen elim ənerpaz,
Eli çaqş adamnan
Eri çaqş adamnan,
Tuvarma vala çigersiz.

Toqsan ıste Çambuld,
Kyləc sınd bulbuld,
Stalin sınd bağcas —
Əsirdi demej ne dersiz.

1938

PUVCKINGE

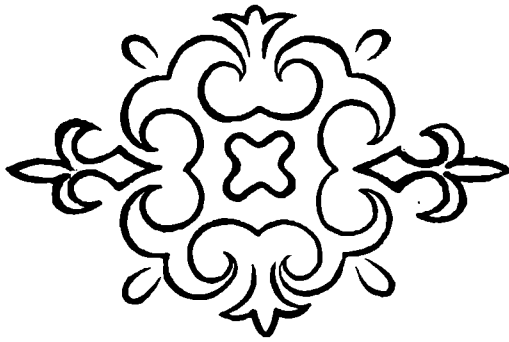

Өнердің алды қызыл тил,
Тилде қыжрик-ол дылды.
Ақының муқыт теңизи —
Puvckinge бүгін бір қыз қыл.
Менің айтқан қыз қылым
Өлім емес, өмірі,
Өмірде оның өлмејді
Ел сыйген таза көңілі.
Әлемге сыйған аты бар,
Алтын мен қазған қаты бар,
Қын сөнбей ол сөз сөнерме,
Сыңдағы сынар өмірі.
Қыжувата қивек қырмазы,
Кестелеп тиксе хур қызы.
Сырмақ сыймај гул сыйыр,
Тавыс қыс қазса қанатын,
Көз тартыр көркі алағын
Patsajьdaj қырғыр,
Puvckinniң қызы дәл сондај,
Әлемнің аңар көргі.

Сам сырақ деген тас қатар
Теңіздің терең түйінде,
Сыңғыр адам соны алар
Сам қылуға түйінде,

Maj qujqañ cam sence de,
Cam cыraq sөнbes өmirde.
Çaqсы söz vejne cam cыraq,
Oñaqañ мықтаp көңилге,
Çaqсы sözdiñ ijesin
Ujqara alman өlimge.
Olaj bolsa Puvckindi
„Tiri“ dep, kerek senyvge.
Çaqсының çavь çeksurьn
Patca, qan, vij, begiñ de
Ol өmirdiñ өrtindej,
Өmiri uqsas көmirge,
Arpalьсть, alьсть,
Byrkittej cengel salьсть,
Ei cыraqь aqьnnьñ
Sөzin çerge көmyvge.

Aсьldьñ vetin acuvсь
Erikti eldiñ adamь—
Ulь keñes Odaqь:
Uvkrajna, Orьs, Beloruvьs
Tyrikpen, Özbek, Qazaqь.
Ultьnnьñ atьn sanasañ
Әlde nece on voladь.
Alьp otan birligi
Bir-aq yjdej voladь.
Er qadiri erlerde;
Zer qadiri zergerde,
Eri dana elimde
Aсьldьñ vәri vaqalь.
Aqьldь tuvqañ çasьm var,
Ulь aqьnnьñ ylgisin
Maçqañ etip taqadь.
Aсьldьñ veti acьlьp,
Әlemge nurь casьlьp,
Calqardaj көñil calqьqañ
Stalinniñ zamanь.

ASQAN BULBUL

(Puvckinge)

Оръстың өлеңінің ақын көркі,
Алмастай мың қуыылған меруверті.
Дүнижеге асыл сөзден тектің марқан,
Ғарқырап тар заманда-ақ сықтың еркін.
Ратсапың қорқав бастық ғендеттерін,
Сен көрдің, тапыдың сен тавыс ңерің,
Қарысқан қан мажданда қылыс тілмеі,
Қолынан қанды ғендет ңанды бердің.

Ne kerek өмір сақпа, өзің тiri,
Алтындай ғарқырайды ңайнар gyli,
Ғыз ғылы boldы, қара ңер seni alqaly,
Sen dүniye ақылысың осы kүni.

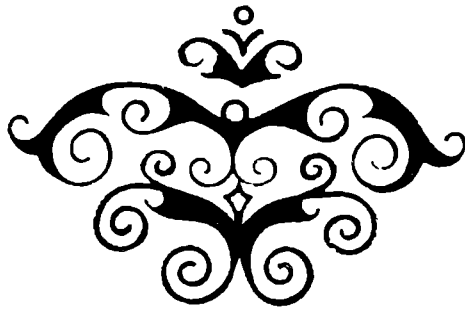
Қуваныр, көзі ңайнар, mejri қапыр,
Басқурт, тыркпен, белоруvs, қазақ тапыр,
Оқыды ңазқапынды, саттанады,
Сөзіңнің bir de biri өlmevi апыр.

Sen Puvckin, қалың ңурттың туысқань,
Sen bizдің bul қасырдың өлең, әni.

Өлеңің җаңа атқан таң, җајнақан гүл,
Җирарь, інçyv-марҗан, өмір сәни.
Бул кyнде биздін өмір җајнақан гүл,
Qулрьрьр варқан саян төгеді tyr.
Әп сырар, биз вен бирге quvan, cattan,
Mәңgi_өлmes, asыл sөzdі asqan bulbul.

1936

KUN NUR

Pernege bavyr basqan kəri varmaq,
Ağynın dombyranın cənqə samqat,
Aqtarır Çeti-suvdın tasqınyndaj
Al, aqıt öleñindi Gorkijge arnar!

Eçelden meniñ cıym elge arnalqan,
Çyregimdi el sıym men, men çalqıqam.
Elimniñ çanı syjgen uldarına —
Çambulda söz qalsın va arnalmaqan!

Sondıqtan, dombyramdı alamyñ da,
Ketemin asqar ojdıñ alavyna.
Aqıt dep, asıl sözdiñ qazynasın,
Söjlesem dombyrama-qalamta!

Bul Çambul talaj-talaj cırlar çazdı,
Toqsan cıl tozıqanyn tygel qazdı.
Lenin men Stalinniñ syjgen dosı,
Cırlajımyñ vygin, Gorkij davırazdı.

Cırlajdı Gorkijdi ajtır eldiñ väri,
Çattajmyz onıñ cıym ças pen kəri;
Yjrengen davırazdın önegesin
Sunqardaj kökti kezdi balalar.

Va, Gorkij! asqan tereñ, el qalъмь,
Asqar oj, darija aqыл, söz daңқылы.
Asьldың qыlavындаj әr sözindі
Qalьqtың qadirlejdi qart Ғамбулы.

Er syjdim, eңbek syjdim, eldi syjdim,
Quvandың el quvansa, birge kyldiң.
Sunqardaj sorqaladың qahar cacyр,
Ғavларqa, zulьmdыqqa oqca tijdiң.

Va, Gorkij! qalьq ьсы kyndi syjdiң,
Qalьq ycin qajrat tәktiң, ғандың-kyjdiң.
Qalajca ғavдың saqan әcikkenin,
Tysindim, tygel bәrin tyjdim-tyjdim.

Va, Gorkij! мәngi әlmejtin cындь syjdiң,
Dostьqtь, maqavvatь syjdiң cyjgin.
Oсьнь qoldарь мен ғasар vergen —
Lenin men Stalindej ulь syjdiң.

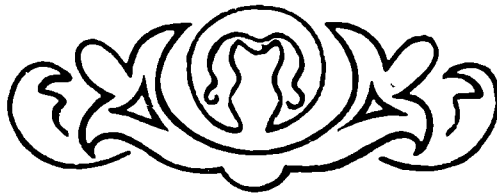
Qorqadың Leninniң ulь tuvьn,
Qaharь qalamьn мен ғavды quvdың.
Qasasqan qara ғыrek sur ғыlandар
Qарьsa zәrli tistin tijgizdi uvьn.

Va, Gorkij! ardaqtadың әdiletti
(Barca adam syjdi onь adal nijetti).
Qas qылqan әmiriңe ғav nәletti
Kәrlenip quғыc qalьq talqan etti.

Elimde Lenin tiri, Gorkij tiri;
Ғyregi elimizge kyndej ғылы.
Ғavlardan eldi, ғerdi tazartамьz!
Qaladь qalьvьnda kynniң nurь.

1938

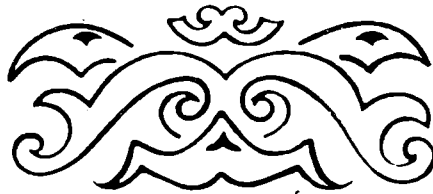

A Q Ы N Q I A

Qara kynder qartajttъ,
Qartajmajttъn qalamdъ,
Qara vaqъt, mъs etti
Kynnen  arъq adamdъ.
Sondaj kyndi  oqaltar
Men a sady m zamandъ,
A saqan m aldy mda
K rdim ulъ danamdъ,
Tuvdъ vaqъt  uldъzъ,
Cattъq muq jt oraldъ,
Sonda  ana aq nn  
 yregi kynnen coq aldy.
 asar r  ijhan vel aldy,
 risin ylken ke  aldy,
K rkazdan tav r seni aldy,
Alatavdan meni aldy,
K ri dynije voz vala
Bolmaqan endi ne qaldы?..
K spij, K rkaz qos otav:
Biri  tere , biri  sy .
Ucar vasy  Qazy bek,
Tu  r etken k kte kyn,
Kynnen ul q ul tapqan
Keremetsiz dejdi kim?
Dary ndъ aq n Cotadan
Bar  q el e tarady yn,
 lem k rki Stalin,
Eldi  ulъ tuvdъ sy !

MƏSTƏK PƏN TULPAR

Ertede-erte ertede
Astıma menin mingenim:
Tulpar emes məstek ed
Cıv-cıvlep әreң cırgenim
Ворваъ ворса, арқа арса
Kөtergen әreң ez belin.
Çavъъ qazqan ocaqtaj,
Qыr arqasъ pьcaqtaj,
Syjretken çalqъz sylдерin.

Sol məstekti teviniр
Өleңdettim, әп saldъm;
Ojqa vardъm, qыr vardъm,
Qara көz qъzqa көz saldъm.
Avыldan avыl aralap,
Tuvlaqъmdъ savalap
Tepsine verdim turmadъm.
Mazaq etti qara көz
Məstegimniң turmanъn.

Өleңimdi өrlettim
Өrge qulac sermettim,
Qalъң eldin icinde
Zarъn ajtъp sorъnъn
Qajqъnъn еңirettim.

Çesirlerdi çetektep,
Çetimlerdi terbettim.
Köterem məstek ystinde
Talaj da, talaj çerdi өттім.
Talojavraqan eldi өттім.
Kynderdiñ kyni bolqanda
At capтырған, toj қылған
Duvmandь çerge kep çettim.

Арқымақ qosqan wəjgege
Bajlar қылды kesirdi.
„Məstek mingen əri tur!
Çujrik mingen weri tur!“
Dep, çuvandar esirdi.

Qызырған qaldым көre almaj,
Ordaqa qaldым ene almaj,
Wəjgesine at qosыр,
Cawьstan qaldым ere almaj.
Çata kettim bir çerge
Qorlyqqa көrgen көne almaj,
Tysimde көrdim bir tulpar
Çer tepsingen çanuvar,
Qaraj qaldым көz almaj,
Oқырғаньр сақырды
Cыр айнальр, тура almaj.
Qajқығырпын tysimde
Qalamwa dep mine almaj.

Taqь mindim məstekke
Ujқымды асыр, tys tarap.
Eldi kezip çөнeldim
Çanuvardь qaqpalar.
On tepsinsem bir wasыр,
„Toqtaj turcь toqta!“lar;
Tyste көrgen tulparьм
Tapтырмаj ketti әwden-aq.

Ças çyrekli çancыды,
Qыjalqа tulpar ujalар.

Kөz асыр bir кун qarasam
Aq tysken kezde сасыма,
Qadalыrtь qызыl tuv
Alatavdyң vасына.
Qaçылы qalqым сыqыrtь
Çавына qarsь асына.
Kөktemniң kyni tuvыrtь
Qalыrtь tuman vасыла,
Çajlavdan vajdy quvыrtь
Bas burqыzbaj qасыға.
Yjir-yjir сыlqыны
Ijirip әкер qоjыrtь
Өzimniң дәl qасыма.

Çajlavdy vasty өз malым,
Çañadan çыrdь qozqadyм.
Bәjgeli tojda qalqozdyң
Çyjrigin көrdim ozqанын.
Çavaqь çynnen арылр
Çetildi мәstek tuvlaqь
Çығымды syjir ardaqtар
Tanыды meni Stalin.
Eңbegime сыjыq деп,
Tysimde көrip ынтыqqan
Tartь aldыма tulparың.

Tulparыма qarasam
Tanadaj көzi çajnajды.
Aqquvdaj mojnь ijilip
Qazyqьnda ojnajды.
Toqымь çivек, eri altын,
Avьzdyqьн çajnajды,
Yzeңgisi сыңqыrlар
Qarasam көzim tojmajды.

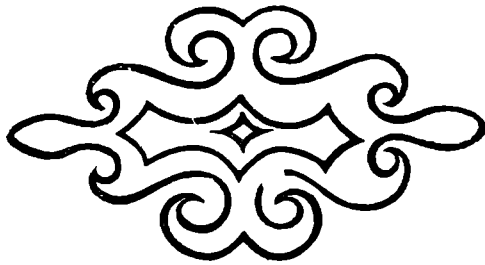
Qanattı tulpar astımda
Qundız wirik basımda.
Omırawımda ordenım,
Çar dostarım qasımda,
Qajtıdan mine attandım,
Qıyırqa bolçar köz saldım
Toqsanqa kelgen çasımda.

Dalam da gyl, tavım gyl,
Aspan asıq, çer çajsañ.
Tuman men birge tyrilip,
Qurırtı közden ıljısañ.
Domıram yugin sajrajdı
Serpilip, sergip әn salsam.

Cyv çanuvar, cyv tulpar!
Ystinde yugin men suñqar;
Altı ajıqtı altı bas
Aldımda kytken qalqım var.
Tulparı çigit atanqan
Stalin bergen dañqım var.
Kremildi çırlajıp,
Stalindi çırlajıp,
Domırawı tartıñdar!

1937

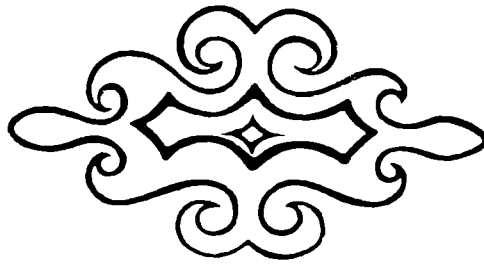
ÇAMBULOŲA

Сагьртар арасьнда вақытть гыл,
Ән сьрқа, еркинетип азат булбул!
Қусақтар кымис кынди тәтти дауьс,
Ајмалар җердиң бетин төгилсин җьр.
Estisin әлем tegis туvқан вақсаң
Қулрььр кыннен кынге төккенің тыр.
Җемистің салмақьнан васьп іјген —
Булақть, қьзыл гылди саярақан тил.
Сьнарқа ајт: емин-еркин өссин вијик,
Қьзојалдақ-оқан да ајт,— җайнатып гыл.
Тьндајды сен сөјlesen қулақ сальр,
Куж-кужлер васқа вақта турқан булбул,
Бптьдьр өленіңди сақьпады
Qazaқтың булбул қусь ақып Җамбул.
Дапысран, қайтпас җырек el көсемин,
Өsirgen осьь вақты erdi өлең қыл.
Stalin — Otan кyни, қальқ җазь,
Ol Otan сақан да бир, мақан да бир.

1936

Gasem Laxuvij

GASEM LAXUVTIJOŲA

Baqıttı el vas qosqanın etip öleñ,
Laxuvtij parsıca sen çazdıñ sälem.
Elçirep davıssıñca sın çyregim
Qazaqca men de saqan çavar berem.

Seniñ çırğın qalıq çırğ — qalqı tәçik,
Bulbuldaj çırqatadı әnge salıp.
Men ajtsam qazaq qalqı әn qosadı,
Cattıqtan çır ketedi әлемdi alıp.
Baqıttı çıl, altın kün nurı astında
Sajrandap әn qosadı bizdiñ qalıq.
Öleñ, çır aqquv qustaj tizbek tartsa,
Artınan eredi kuy kökti çarıp.
Tıңdась, Daqıstannıñ tavlarınan
Öleñi Sylejmannıñ bulaq aqıp,
Belorıvs dalasınan aqın Janka
Çırqajdı ol, oda әsem әnge salıp.
Uı otan sansız tilde, ın qosadı
Birigip orıs, tyrik, qazaq, tәçik.

Sorqalat, көter davsın, әndet әsem,
Urpaqı Perdavsıjdiñ aqın Gasem.
Сынардың astın quvqan bulaqtaj vor
Sıldırлар viz ben birge mylijon cecen.

Їыг boldъ otаньмьз, ulъ џумьс,
Tajsalmaj џavдъ kesken almas qыльс,
Qalыq dostыqъ, tatuvыq, tuvыsqandыq,
En vajыq, zог quваньс, ваqыт, турмьс.
Zorыq pen zulымдыqтың џоqалqанып,
Їер kыlip, darыqанып ваq pen ыгьс.

Laxuvtij sal kоziңdi, џajnadъ ваq,
Ol ваqta џajqалър тур gyl, qыzoqaldaq.
Їupar ijs voj valqытыр, ojdъ terвер,
Kymis сыq џалтыrajды марџандаj аq.
Kоk џijek kоzdi ujalтыр erkelejdi,
Meryverttej асыq aspan тур џарqыrap.
Ijrapпың џивегиндеj џeli majda,
Totыdaj nоzik уn мен турqан сыqrap.

Tаньдым qartajqанда омир сыгьп,
Dynijenің tоrt vuryсь оj мен qыгьп,
Їер астып, теңiz tyvin, dynije cetin,
Asqарып, asqар tavyдың, џeri сыгьп.

Soqыр ek, endi олемdi турмыз тапыр,
Kynimiz — Ulъ *Stalin* verdi џарыq.
Attандъ џарыq kunge, keң vajtaqqa
Teңdikke Октаврде џetken qалыq.
En џaqсы џer џyzine заң џyrgizgen.
Adamпың даньсранъ asqan алыр.
Ardaqты qасыrlarqа даңqы ketken,
Nury мен qалыqtardy etken qарыq.

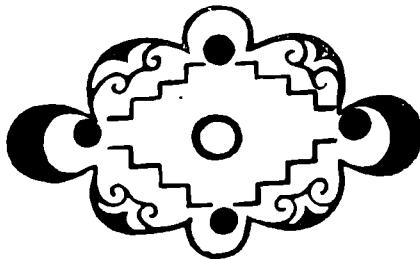
Laxuvtij, ekevimizde bir qoj tilek,
Astыnda bir џalavyдың soqар џyrek.
Tygli til мен bir maqsat олендетip,
Їыrlajмыз qалыqqa бирдеj dostыq tirek,
Qazaly Parsъ eliniң, qazaq џыгь
Qosылыр toltыradъ birin-biri,
Madyqtар el аqасып, џurt данасып,
Сыrqaqан azat eldiң сыqадъ yni.

Zamanqa atь сыqqan asьl erge,
Teң emes көк çulдызь, çerdin gyli.
Kәri aqaң sol көsemди çыrlajды әli,
Tarijqtың onь çыrlar тың bulbulь.

Kez keldi oj tijegin aqьtatьn,
Qolьqa al, domььrapь Gasem aqьn,
Әn сыrap Stalindi çыr qьlajьq
Alьььn asqan dana adamzatьn,
Olasьrlar vizdin kьjdi, vizdin çыrdь
Мың qalьq bolsьn mәngi сыqatatьn.

1936

SYLEJMAN STALSKIJE

Sylejman altın bulbul, sen Daqıstan,
İcinde sajrandaqan gyl vaqıstan.
Kecegi cırtqıc andar zamanında,—
Biz östik orın alıp tar qarastan.
Bugün qaras çaңağır gyl cıjnadı,
Baqıt cıgı tögilip bulbul qustan.
Bulbuldardıñ otan meryvert gyldi,
Biz cırlajmız, maqtajmız Sovetstan.
Eski dıniye cıarasın cıazdı vėri,
Erkindip keñ vaqcada masajrasqan.
Öleñ kızı tavymnan tuvlap aqtı,—
Daqıstan, dalasınan Qazaqıstan,
Elimiz gyl, qızqaldaq cıeri vıldı,
Nur tőkken tıbesinen ədemi aspan.
Qalıqqa vaqtı, bulbulqa davıs bergen
Lenin men Stalin qoj ol danıcran.
Barlıq qalıq qasterler Sylejmandı—
Asıl sözi cıanıñnıñ kiltin acqan.
Men de saqan qocemet səlemi cıoldap,
Qol soqam dalasınan Qazaqıstan.
Cıeriñ tavı, ılb Karkaz, mıjuvası kıp.
Suñqarlar zañqarında cııqar ucqan.
Baqıt gyli qavlaqan cecək atıp,
Ətir ijsi añqıqan kėñilindi acqan.

Çastıq çajnap, eskilik sənip çatır,
Taza əve, möldir suv men kək gylstan.
Qartajsaq ta davısmız ças pen birdej,
Çağardıq, qajta tuvdıq osı tustan.
Çijhan kezip sıraqajmız er qırandaj,
Tavdan qular dalaqa suvdaj tasqan.
Ol çırmız arnalsın mənği-baqıj
San suqarlar suqarı əlem asqan;
Adam ulı ardaqtar tamaca çan
Tariqtıñ zañqarınan zor danycran.
Elinde Stalinniñ biz saırajmız,
Aqıl men çyrek tuvlap oj ulasqan.
Stalin dep çırlasaq davıs qosır,
Öleñ keter bulaqtaı cıqqan tastan.

1937

Daqьstan qumь kecegi —
Bygin onda gyl vaqsa,
Syjkimdi kьrki kelvetti.

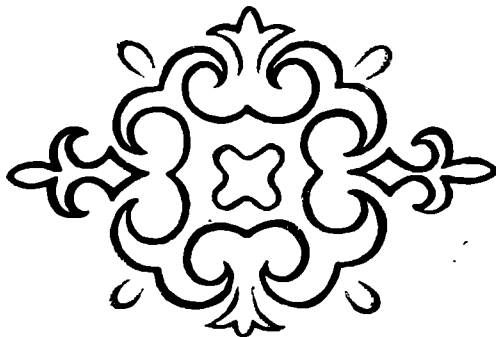
Olaj bolsa aqьnьm,
Seni men, mende ьlim ьoq.
ьmirdiь samь kьp nьrь,
Kьp nьrьna sьnyv ьoq.
ьmirlik seniь ьrььь var,
ьrььь singen eliь kьp.

Zamandasьm, ьan dosьm
Daqьstannьь bulbulь;
ьrdan darьja aqьzьqan,
ьrььььььььь cekeri,
El kьqilini ьazьlьqan,
Seni ojladьm ьrь ketti,
Domььra kьqil tervetti.
Kьzden de aqtь bir tamьь
bstьq suvdaj tamьzьqan.

ьlgeniь ьoq, sen tiri,
Seni syjgen el tiri!
ьrdan qьrda vaqsa ekken,
ьrььььda vesik tervetken
Alatavda men tiri;
Catьrьm ьivек saqьldan
Bavьrьm vizde ьlim ьoq,
Bizden ьlim arьlьqan.
Aqьzьp ajttьm ьrььььььььь,
El tьqdadь mьnьmььььь,
Domььram cattьq kьj tarttьь,
ьrь vulaqь qujьldьь.

1937

КАРКАЗДА СӨЛЕМ!

(SSSR җазувчылар союзының Тбилисиде Сота Rustabelидин
750 җылдыгына арналган пленуминде оқыган ө'еңи)

Aqsaqal җамбул keled җанаттаньр,
Qъjаль qъjaqa өrleр qanattanьр.
Җазьльр вукис belі quvattanьр,
Tuvqan el sәvleti men sanattalьр!
Qolqa alьр domььrasьн җань җajnar,
Stalin дәvirinde talapтаньр.
Ән сырқар сарьqтақан саqатында,
Җьг арнар, сың Карказда qanat qaqьр.

Ardaqть el, er tuvqьzqan altьn vesik,
Bәlenip senen aqьn Cota da esip,—
Ertede tav tevirente tәkken җьгь,
Eline Qazaqьstan җeldeј esip
Җetti de, saзьna onьң qosьldь avьl
Stalin дәvirinde gьvildesip;
Җajnaqan quvanьсть, nurlь өmirde,
Gruvziјnnиң ulь qalqь kylimdesip.

Kelemin usьр Карказ asqarьna,
Teңizdeј vaqьt bergен astanaqа

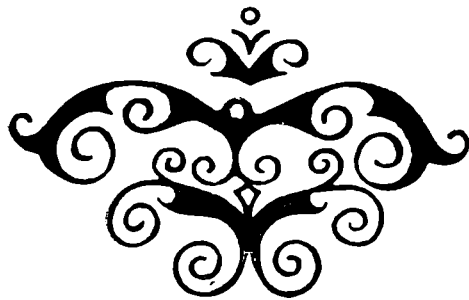
Ҷајнатър җылақандъ җадъратър,
Усърқан вавлър қығандъ аспанъна.
Stalin қалқтardъ достастърқан,
Мејrimdi кәrige de, җас балақа.

Суңқardaj тyлеp усър тавоқа җанъм,
Аңқықан асқаръна Дақъstannың.
Ақып dos Sylejmandaj qurdasъmның,
Саңқыldар авылына җetsin әnim;
Өlgen җоқ Sylejmannың ottъ өлеңi,
Өcire алқан җоқ аҗал оның әnin.

Ассъ әни еткен оның тавдан, тастан,
Ғығма оның җығ көр уласқан,
Қулрығър Kaskelenniң көлеминдеј,
Әsem әп Alatavdan сыңнан да асқан.
Ғасасын sovettengen syjikti Otan.
Күндеј вор улы Stalin нурън сасқан,
Хур алысн Қарказ қалқы сәлемимди,
Сыңының сынар тасын syjgen аспан.

Қызыл-Орда 17. XII—37 җ.

ӨМІР ҚЫРҒЫ

Өспейді қалық қығ қартаймайды,
Өсет деп оны ес кім де айтпайды.
Қалықтың қырегінің тықырымен
Төгілген күй-сын қорға тапмайды.
Алғандай ел ісінде сақталыпқан,
Сулұв қығ, суыдан тұнық сақталмайды.

Еске аламын ертегідей ертені өткен,
Талай қап қырегінің қығын төккен.
Еңірей ең даладан бақыт іздеп
Таламай, аңсар Асанқайғыда өткен.
Құлаңдай қақтап безген Қорқыт қаңқыр,
Кездеспей көрден басқа ойда кеткен.

Еске аламын аңсағанды ескідегі,
Ертеде қығал нәні көксемеді!
Кілемге отырып ар, көк сайрандап,
Сұңқарға ұсуың да көксер еді.
Ол кезде патша мен қап зынданың,
Тұңсыққан қығды барма ед ескергені.

Есімде ескі ертегі аңыз қылған,
Улы өмір қылапына сақталыпқан.
Ұсқырық, есір тақтың қара қылы,
Өкіренді қығар аяз қылыңдырған.

Çambuldıñ ƣır tǵılgen tilin bajlar,
Ynine tuvqan elin saqındırqan.

Men uzaq ǵmir syrdim, kǵpti kǵrdim,
Kǵrgendi ojqa tyjdim, ojlaı ƣyrdim.
Quzınnan tavdıñ vijik ƣıñqa ǵrlegen,
Esittim ƣırın aqın Cota erdiñ.
Karkazdıñ ƣıñ menen cendeskendej,
Qulaqım caldı ijesin cerli ƣırdıñ.

Çajnaqan Gruvziınnıñ ƣas ulyına,
Kǵz tysti tavda ƣortqan asyına.
Tynergen tav vasyına tumandajın
Izindej ja ƣolvarıs ƣasyına,
Cotanıñ ƣırqar salqan ƣır arnalqan,
Kelecek ƣas ǵspirim qasyına.

Bısqır ǵrmelegen tav men tastan,
Men kǵrgem ǵvƣılandı surı qacqan.
Ƣyrektiñ ottan ıstyq tǵtti ƣırın,
ǵrcigir sendiryvge tasqın tasqan.
Ƣortqan ƣolvarystaj aqın Cota
Qalqına tǵtti ƣırın alır usqan.

Çajlaqan ƣılan-cajan tav quladı,
Patca ǵldi, erkin aqtı tav vulaqı,
Qujylqan vulaqtajın qalqı ƣırı,
Marçandaj tavdan sacqan sañqıradı.
Aqınnıñ ƣyreginen ƣırqan ǵleñ,
Çarqıtar ustı usar tav qıranı.

Ƣyz ƣıldar, ƣarqı kǵrmej oj qıjalı,
Ƣyrgen kez esimde edi ojqa oraldı.
Dalanıñ cǵvi quvrap ıstyq kyngı
Ƣatqan caq cıvar ƣolsız karavanı,
Asıqır, azyr, tozyr ƣol cekkende
Boraqan aldı arınnan aq voranı.

Kimderdiñ öcpedi ol kez saqь sьnpьr;
Kim ösip edi ol kez, kimder kylip,
Qoqьrap çalsьz, qomsьz tyje ystinde,
Taңььp Taras aqьn ojqа uьpьr.
Ezilgen daladaqь eldi көrgen,
Samurьq eki vastь çatqan vyrip.

Taras pьn batqam men de virge muңqа,
Tyjege virge minip çyrgem qumda.
Meniң de, onьndaqь çьrlaгьmьz
Ol kezde çoqalqan ed siңip qumqа.
Çьrь men tav çаңqьrtьp Puvckin de etk
Çyregi çaralanqan aqьn tu!qа.

Puvckinniң sajrap ketken çьrьn talaj,
Çьrqaqan dalanь өrlej aqьn Abaj.
Tamsanta Onijgin men Tatijana
Alavьn Alatavdьң әnge oraj.
Tuvьsqan qalqь menen qucaqtasqan,
Biledi Qazaqьstan tuvqanьndaj.

Çьldan çьl өtti aqьn qьjalьndaj,
Çambul qart, çьrьn tavdьң bulaqьndaj
Qijuv men kele çatьr, tuvqan elin
Aralar çanь colpan çьraqьndaj.
Qajььlmaj, qannan өtip,— taңqа çetip
Karkazdьң carьqtadь qьranьndaj.

Kyreske saqьtmaqan aqьn va aqьn,
Aqьn bolsa qalьqqa bolsьp çaqьn.
Çьrlasьn aqьn bolsa qalьq çьrьn,
Bizdiң daңq Kremildej bolsьp çarqьn,
Nur alьp Stalinnen gylengen çьr,
Çьrlaqan көsem syjgen ulь qalqьn.

Cota men Avaj, Taras, Puvckin de øtken,
Qalьqqa qucaq çajьp çьгь çetken,
Køksegen tuvqan eldiң kyni Stalin,
Urьqьп сын ваqьттьң qalьqqa еккен;
Çijhandьq planetтьң ol aqьпь,
Çamьulдьң ulь əkesi nurьп төккен.

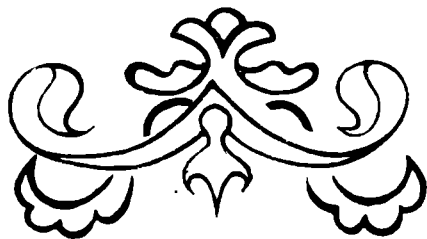
Твйлїсїј. 26. XII—37

Cota men Avaj, Taras, Puvckin de øtken,
Qalьqqa qucaq çajьp çьгь çetken,
Køksegen tuvqan eldiң kyni Stalin,
Urьqьп сын ваqьттьң qalьqqa еккен;
Çijhandьq planetтьң ol aqьпь,
Çamьulдьң ulь əkesi nurьп төккен.

Твйлїсїј. 26. XII—37

КАРКАЗДА

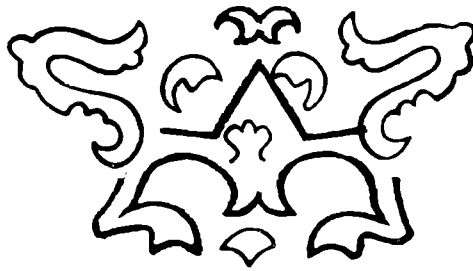

Aңsağan көңилим serile,
Bygilgen belim kerile,
Sapar cegip çol tartıyq
Syjikti Karkaz eline,
Saqıyıp samqap kelemін
Stalin tuvqan çerine.

Aqajıyıp qanatım,
Çal-qıyırqım, qanatım —
Gruvziyn dana qalqıpa
Araıymın sәlem saıq ura.

Sөzden tuvqan danamın,
Alatavdıң alavın
Çañqırta әnge salamın,
Stalindej ul tuvqan,
Әlemge җарық кyп tuvqan,
Menin de ardartı әлэmtıq
Sәlem berip öleң men
Qusaqıpa enemін.

1937

~~ЕҢОВ ҒОЛДАС ПЕН ҒОЛЛОҒЫ~~

★

~~Elimnen sarықтаған tavda қыран,
Сақынъыр syjikti Еҗов keldim сақпан,
Sen edin кең daladan tysime engen
Mine, endi қyziң көrip qоlыңды alam.~~

~~Syjikti ertegidej сыр vаlығы
Съмъjыр көzinde оjнар турды аqылы,
Qырақы, Stalindik еf narkomды
Nurlаnған көri көzim көrdi аqығы.~~

~~Stalin-сарық дyниje даньсраны,
Erteden tyndi tyre-aq, davыstadы;
Kөpse de tal kezendi tas-talqan qыр,
Qаlыqqa nuryн саcар qарыstadы.~~

~~Tyskende dalaqa altын таң сарақы,
Qырда суv, qumda vaqса әп сырқады;
Kymistej maqta көkтер, қер gyldenip,
Tuvqan el sajasыnda қан сарқады.~~

~~Қер gyldi nury Stalin zamanында,
Kilemnen көrki suluv dalаның да,
Сақтаймыз suluv қерdiң сәнди көrkin
Besikte ezyv tartqan valаның да.~~

Ән сырар тырли қустар биздің елден,
Төрт тылік кең даланы кернеј өрген.
Saqtajmız Stalindik бақымызды,
Ес дұсраң қырмастай қыр биздің қерден.

Айбатты, қуыстана өскеніміз,
Қырағы кірпік қақпас әскеріміз;
Saqtajmız Stalindik күкті, істі,
Дұсраңға өрсі тусед өтігіміз.

Өлең мен тағым етем сыжикті Еңов!
Қырап көз, қуыс күкті, биздер өсет;
Қазақтың қалқы менен әп-күжінің
Сып досы екенінді қаһым сезед.
Оқлағың қавқа қарсы мылтықтымыз
Дұсраңға көзделініп тұрған кезер,
Қалқымыз Stalinnen тәлім алған
Қалмаймыз қавқа атуға оқты теңер.

Мәскев. 8. I—38

TUVBSQAN EL

Qaqtı qanat çanadan,
Keñ dalamda dombram.
Qajta estildi avımda
Çırlar Çambul salqan ən.
Dombrğa kyjin keltirip
Ojqa comır tolqanam.
Ojqa comır tolqansam
Köz aldımnan ötedi
Kecegi bir sur zaman.
Sur zamanda tyn edi,
Avımnıñ ystın torlaqan.
Dalas çajıq aңıraqan,
Çajlav çajsız qaңıraqan.
Soqqan çındı qujındaj
Kyn saqıstan batısqa
Elimdi basır zorlaqan
Ötip edi Сыңғыс қан!
Qanqa bөler qalqımdı
Malım ketti ajdalqan,
Әskeri salır ылаң,
Erlerdiñ qolı bajlanqan,
Qarındas ketip kыңdikte,
Qul volır bavyr ajdalqan.

Сыңарьса вагър qol bolqan
Qorlêq kerdik vajlardan!
Qystavdan kəcip cıvêr,
Ajrıldêq taqê çajlavdan.
Qyrgyêz, qazaq, özбектер
Çersiz, suvsyêz, qonyssyêz
Qutylmadêq zarlavdan.

Qutylqanda Сыңарьstan
Nijkolaj keldi esirip,
Qalqymdê qanq'a vojady
Tuvqan çerden kəcirip.
Olyrgyêz esikke,
Tərimde çattê kəsilib;
Təsengenim muz boldê
Curq-curq çambas tesilip;
Çelim qaldê cecilip,
Kəgenim qaldê kesilip.

Umytarmyn men qalaj
Əktəvrdin kelgenin.
Nardaj cəgip çatqanda
Çetelej meni çelgenin.
Lenin menen Stalin
Qatar kelip avlyma
Çaj-kyjimdi kərgenin.
Qosaryna alqanyn.
Qolyma qaruv vergenin.
Qasarqan qasqyr dıspandy
Qajtyr çerdi vaspastaj,
Qajtyr esik aspastaj
Qyjrata vərin çenɡenin.

Endi vygin qarasam
Ajnalam vaqyt keç çatyr.

Biri men biri tuvьsqan
Qol uьstasqan el ʃatьr.
Qыrqьz, qazaq, ɵzbekter,
Maңqul, ujqьr, dyngender
Ərmən, qalmaq, gruvziyn
Orьs penen uvkrajьn
Terezesi teң ʃatьr.
Alatav Kapkaz ulasьp
Bavrajь vujrat ken ʃatьr.
Baqьttьң əni asqaqtар
Qulaqqa davьsь ker ʃatьr.

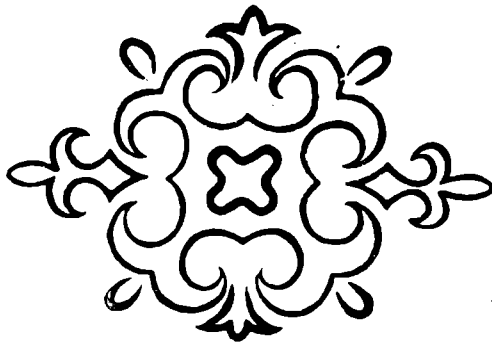
Отаньмда estijmin
Aьstan ʃavdьң davьrьn.
ʃavqа qarsь attanqan
Qaharь qalьq davьlьn.
Kyn cьqьsta er Qьtaj
Eline tijgen qasqьrdьң
Qaqraqqa ʃatьr azuvьn.
Ijsran eli vatьsta
ʃavь facijs aduvьn.
Aduvьn ʃavqа oq ʃumsap
Kɵrdiң be eldiң qaquvьn,
Oсьnav soңqь majdanda
Tuvьsqan kɵrci elderdiң
Men de kьtem ɵleң men
ʃeңe tendik aluvьn.

Aьlma, ɵleң aьlma!
Domьram kьjden ʃaңьlma.
Arnal ʃьrьm kɵsemge
Stalindej vaqьma.
Uь Stalin, ʃambulьң
Sajrap ʃьr gьldi vaqьңda;

On bir orda tikkizdiң
Kьndej kьcti zaңьңda.

Sol ordalar içinde
Erkin çyгыp çыrlaıтын
Тувьсан elder сагьарын,
Çasarған qajta саqымда.

İJSPANĐQ TUVBSQANDARQI A

Keñ dalasъ qazaqtıñ
Qulьradъ gyl çajnar,
Özbekistan bir elim
Gylistandaj—alma baq.
Täçigistan tylegen
Çeli çibek—kyn suvaq.
Qajta tuvqan bərinde
Qaçьrь berik qalqьm cat.
Stalinnıñ çazьnda
Çadьraqan çan raqat.
Sol ortada otьrьp
Salsam kəzdi camalap
Ijspan elin kəremın
Qajnaqan voъь kyc qajrat.
Alpaьsqan çavьpa
Çiberip çatьr oq qadar.
Qıjьrьp çatьr majdanqa
Baтьr çigit, çyjrık at.

Tuvьsqan bavьr baтьr el
Soqьstь viz de kərgenbiz.
Otandь çavdan tazartьp
Kyn-tyn qatьp çelgenbiz.

Aqьгь kycli asьгьp,
Qandatьp çavdь çengenbiz.
Çelkesin qьjьp çevirdin
Sazasьn syjtip vergenbiz.
Çeңis penen tavьs pen
Baqьtqa syjtip kelgenbiz.

Tuvьsqan, vavьr vatьr el
Sal kyciңdi ajanva!
Əli kelmes attьpьң
Birikken berik çajavqa.
Kərip oьr Çambulьң
Çeңisiң çaqьn, tajavda.

Qьsьң ketip, çaz kelip,
Kəgergeli tur çeriң.
Azap ketip, vaq kelip,
Gyldengeli tur eliң.
Bijikke qada, qьzьl tuv
Sol tuv bolar tiregiң.
Çeңbej qaruv tastama,
Tizgindi verme basqaqa,
Qazaqьstan atьnan
Arnap səlem çazqanda
Sizderden osь tilegim!

1937

Q Ы Т А Ј Q Ы А

Bizdin көрci Qыtajqa
Çарон таqы urындъ,
Qан izdegen ac qasqыr—
Kөretin emes тынымдъ.
Maңçurdъ vасыp alqanda,
Qыtajqa vөle salqanda,
Kөrip ek sonда-çaaq зулымдъ.
Çазьqсыз eldi haralap,
„Quva verse qorqaqtъ,
Bатыr volar“ degen söz
Oсыqan keler ығымдъ.
Oңaj aq vасыp alam dep,
Bасына vөle salam dep,
Teңegen ed facijster
Qыtajqa әlsiz сыымдъ,
Biraq, Qыtaj qozqалыр,
Namьсть qалыq qolqа алыр,
Bas qosыр qarsь attandъ,
Buzvajмын dep çувымдъ,
Qандаj ajla qыlsa da
Çаронның sum çылапъ,
Çьrtqьctardың tumсыqъ
Qан çalata urылдъ.
Tegevrini temir, көp qалыq.

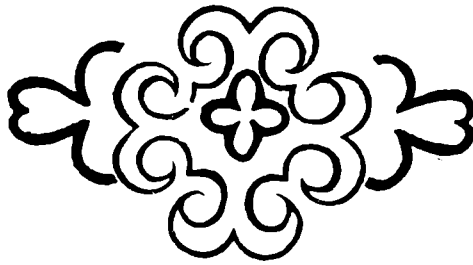
Ujьmdasьp at qojqanda
Çavdьn veti ьsьrьldь.
Сь-çuv-de degen bir batьr
Qalьq əskerin bastaqan,
Er eken tьm ajьvndь.
On mьndaqan çaropnьn
Qoldarьn qojdaj quvqanda,
Qandьrdь mьlde qьvьmdь.
Ər majdannan er сьqьr,
Qьjrata çavdь çengende
Eңbekcisi əlemnin
Qutьqtadь munьndь.
Qazaqьstan elinen,
Otanь vaqьt çerinen—
Qutьqtajmьn mendaqь,
Çav quvqan ər bir ulьndь!

1937

poemalar

ӨТЕГЕН БАТЫР

Поэма

Aq көбікке ораныр,
Толқынь тоқсан бұралыр,
Арғытай аққан арналы
Ғамбұл бір ғыр ғырласын.
Ғұрт хижкаја тыңдасын,
Өтеген батыр тұвралы.
Хижкаја емес бұл езі
Өз ғаныннан сықарған,
Есімде ғоқ осы ғыр
Қайдан, қалай алынған.
Мұны, ызыңдар даладан,—
Ғылаған ескен ғел маған.

Бұл ғырды мен estigem
Тақы құлға үнінен,
Бұл ғырды мен estigem
Бұлбұлдың тәтті күйінен.
Бұл ғырды мен estigem,
Ер Өтеген тұвралы
Саңқылдар сыңпың қыған,
Аңыз еткен күйінен.
Бұл ғырды мен estigem
Тұвлаған толқын дөңінен.

Bul ƣırdı men estigem
Cövinen, dala gylinen.
Bul ƣırdı men estigem
Çıldızdan aqqan köginen.

Bul ƣırdı men estigem
Өginen esken çelinen.
Bul ƣırdı men estigem
Saj-salanıң ceginen,
Bul ƣırdı men estigem
Bezir ƣurıp avıldan,
Bul ƣırdı men estigem,
Çысьдан, ақпн, қавьмнан.
Çыды айналыр, çыл озыр
Өтеген өлір, қол yzip,
Сапар секти кelmestej,
Алаjдақы тарьjқтың,
Авьзында қальқтың,—
Аңыз қалды өlmestej.

Sol tuvralı minekej,
Domьranı səjletem.
Өtegendı madьqtap
Çыqqa qosьp terbetem.
Qalьq ajtqanьp qostajmьp,
Arьq səzdi qosrajmьp,
Çыgmьdı çelce gyvletem.

„Qalьq ajtsa, qalьp ajtrajdь“,
Men de sonan asьrman.
Сьнаjь veren tulqa edi
Kele çatqan qasьrdan.
Çazdyң çылы tynı edi,
Өtegenniң tuvuvь,
Çeti-suv ed mävleti.
Сььmьvet ed әvleti
Duvlat edi uruvь.
Tynniң çeli vesik vor,
Terbetken vөbek uvьzdy,

Qasara bitken mandajdan
Çan edi qos myjizdi.
Bala çastan әlpectep,
Baqqaп onъ gil kisi ed
Qasara bitken qos myjiz
Batъrlыqtың belgisi ed;
Çeңilmes çalyн vor esken
Aqылqa, kycke, bolçavqa,
Tartqaп sымdaj tal voъ
Usaqaп taqъ qulçaqa.
Өsti batъ tulqaly
Çolbarъstaj qaruvъ,
Qыrandajың qыraqъ
Arъstandaj ajvarъ.
Çyz kisiniң icinde
Ol bir çyrgen dylegej,
Bir өzi batpaн biregej
Aң avlavda, vәjgide
Ataqъ cыqqaп әjgige.
Çan edi bir duvmanda.
Çavъqvaqaп çalqanda.

- Mejirimdi ana ijetin,
Bөvegin syjip, өrimin,
Sondaj-aq oda syjetin
Kөcpeli qazaq өmirin.
Çeti-suv qazaq qonъcъ ed
Mamъqъ majda oralqaп,
Kynder bolqaп bir kezde
Sol çer qanqa vojalqaп.
Bir kezderde ala көz
Bolqaп sol çer ajmaqъ
Urъcъ, qaqъcъ bolqaп kez
Qыrqъz, qazaq, qalmaqъ.
Najza uctalъp, tulparlar
Çortъp, çeve çarqылдар,
Kynder bolqaп elikke
Qara qarqa qarqылдар.

On segizinci qasırda,
Dalada, qırдың basında
Aq қақал, çez torcъ
Patca çorыq acuvda
Dyre soqыр dyrildep
Byldirgen eldi birindep
Atuvqa da, asuvqa.
Kөcpeli eldi qыrandaj
Buzыр, qыгp, өrtedi.
Ol kыn qara vorandaj
Bolыр ketti ertegi.
Emirengen dala, kыnrenip,
Çajlavlarda, tavlarda—
Çeti-suv воъъ tevrenip
Quvыгьlqan patca, qandarqа.

Өtegen sonда ojqastaj,
Talavъnan tajmastaj
bzalanыр, өrcigip,
Tulъвъ tola tercigip,
Bul өrtke oqan volmadъ
Qalыq pen birge çanvastaj.
Kycinen biraq tanvadъ
Suvarыlqan almastaj.
Çurt bilmegendi ol bildi,
Bolarыn sezdi әlemet,
Patca tigip ordasъn
Qalыqtың vuzыр qordasъn
Qan tegerin keremet.
Çurttan vugъn ol sezdi
Qajqыqqa qalыq tyserin
Patca aldыnda vas ijip,
Qandardың ant icerin,
Өtegen sezdi qandardың,
Aram, pasыq netterin,
Qalыqtъ satыр patcanың,
Kijerin cenin, cekpenin.

Er Ötegen olardan
 Qorqadı—cъпъqтъ.
 Uzaq sapar cegyvge
 Dajъndadı cоrъqтъ.
 Çыjпар volъp nөkerin
 Çarqıldadı ol qъrandaј,
 Batъr varlъq qalъq pen
 Aqıldastъ, urandaj:
 „Arъnъm batъr arъnъ
 Davыlъm qalъq davыlъ
 Aq çaqalъ patcanъq
 Çaqъndap tur cоrъqъ
 Çeti-suvqa çendettin
 Tyskeli tur qurъqъ.
 Çetse çendet nөkeri
 Qalъqтъq sөzsiz quruvъ:
 Ajdan anъq qan qыlъp
 Ul-qъzды, tutqъn qыluvъ.
 Maldъ ajdap, çerdi alъp,
 Tajaldъ quvъp, cъqıuvъ.
 Olar kelip qalъqтъ
 Kөk өspeјtin çerge ajdajd,
 Kөrmesteј qъp çarъqтъ,
 Kyn tyspeјtin çerge ajdajd;
 Kynge qaqtap, көktemde
 Suv tyspeјtin çerge ajdajd;
 Aspanda ыstъq kyn cъçъp,
 Çel espeјtin çerge ajdajd;
 Saqъm oјnap, qum qajnap,
 Yјlespeјtin çerge ajdajd;
 Sondaj çerge cъçъqan
 Kim varqъcъ keledi;
 Barqan adam ol çerge
 Çapan tyzde öledi;
 Çerdi, suvdъ patca alad
 Çyregim sonъ bileди;
 Avыldъ apat kytip tur,
 Nar tөvekkel çetip tur,

Alqa qarap aңqылыq—
 Kytyvdiң ne keregi?
 Kim belsened, kәnekej,
 Kysin җынар җоғьqta?
 Уjirinen ajdatъp
 Tulpar atъn vajlatъp
 Qajsъn әzir сьqувqа,
 Өtegen men җоғьqqa?
 Өtegenniң talavъ,
 Majdannan kыtpejd vaqanъ
 Kelgen kezde kezegi
 Dynije җyzin kezedi.
 Qara qazan, sar vala
 Qamъ ycin qamdana
 Qопьsqa җer tavadъ:
 „Men tavamъn-tavamъn
 Bulaq aqqan җerlerdi,
 Kөgi көktep, gyl җaғъp
 Quraq atqan җerlerdi,
 Tөrt tylikke ыңqajлы
 Tolqъn көli toqajлы
 Kөginen пәnvat, җerden nur
 Qular җatqan җerlerdi,
 Җut volqъzbaj qut qonqan
 Qoj ystine voz toqqaj
 Җumъrtqalap, vaq qonqan
 Syjikti qazaq qalqъna
 Unap җatqan җerlerdi“.

Өtegen qarap җatpadъ
 Pajdasъz sөz ajtpadъ,
 Urandap eldi саqьrdъ
 Batъr kirpik qaqpаdъ,
 Elyv җigit bel vajlap
 Maquldasъp, ыңqajlap
 Aqылqа ajtqan toqtadъ.
 Urъs, keris toqtalъp
 Nasъrqa-ajqaj cappadъ.

Qaj yjden kim cыqadъ
Sanap ɕurttъ saptadъ.
Өtegen vastap bul isin,
Çorьqqa onъ-munъsъn,
Eki ɕыlqa ɕetkendej —
Etip, val, caj, kyrcin
Bəlip yjir ɕыlqъsъn
Çivek ɕal tulpar bylisin,
Qъzдың suluv-qundъsъn,
Çigittin valuvan irisin
Taңdap alъp təleçip
Өtkir kəz ven ɕer syzip,
Tulparының tujaqъ
Saz valcыqtaj tastъ ezip,
Çoneldi batъr ɕorьqqa
Nəker men tyzer ɕyrisin!
Çortqan ɕoldың caңdaqъ
Aq bulttajъn alъsqa
Burqъrap atъp ɕol tarttъ
Qыtaj ɕaq, kyn cыqъsqa.

Çyrdi olar ɕorьqta
Çol tartqandaj mekege,
Tavdan, quzdan, əzenнен
Kezdesti talaj ɵtyvge.
Çyre-çyre ɵzderi,
Altъn kynniң ajasъ,
Kərindi tysken qarasъ
Çaqъndadъ Pekijnge.
Ol ɕerdiң mijuva, ɕemisi
Kynge kyjip qavъsqaп,
Dalasъnda ɕyr kisi
Bygilip, ɕerge ɕavъsqaп.
Ultaraqtaj ɵlkesi
Adamъ kəp, ɕeri tar,
Өtegenniң kəzine
Kərindi ol ɕer qъsraq ɕar.

Əlip-əcip ondaqı el—
 Kyric ekken alqıpa,
 Qıtajda qonıys bolmadı
 Qonıystar qazaq qalqıpa.
 Çigitter cañqa caldıqır
 Azar tarttı, tyn qattı,
 Ol çerden qonıys tava almaj,
 Izince kerı çol tarttı,
 Sajdı, quzdı, tavlardı
 Cıldızdı tyndı taptadı,
 Əteğenniñ nəkəri
 Sonda da qaçır qajtpadı.
 Erevil erler erisip
 Çetti çortır Edilge,
 Ərtənip kyn batqan kez
 Qan tolqındı Edilde.
 Kəñilsiz Edil vojlardı
 Elerdi xur almadı,
 Tunçıranda ajmağ
 Çavıranda çan-çağ,
 Ol kez Resej patcası
 Edilge buqav salqanı;
 Sezildi ezip zarlatqan
 Salqanı elge najzanı.
 Osıdan bastap patcanı
 Tigildi orda, irgesi,
 Kəcpeli qazaq eline
 Ol orda volda tyrmesi.
 Arandayın acıldı
 Qorqan patca qulqın,
 Qızdı kyn qır zarlatır
 Ajdar aldı çılqın.
 Onan da əri alqalar
 Ətegen batır ajqajlar,
 Tysti sırtı çortuvqa
 Davı ıǵır çarqıldar,
 Taqı da tav, quz çol tosar,
 Aldında çel aqıldar,

Ўjsiz-kyjsiz Өтеген,
 Çijhan kezip erteden
 Кеcke dejin salпыldар
 Суvьqqa тоңьр qьstь kyn,
 Ёstьqqa kyjip çazdь kyn
 Qовьзындaj qorqьttь
 Bezildedi qaltыldар.
 Таң атьр, kyn vatqanca
 Çulдыз sөnip çatqanca
 Çel avdarqan qanбаqtaj
 Çortuvьlda çortaqtaj
 Attьң vасьп tartpadь,
 Suv suvalьp, cөp quvrap
 Kyn çer көnin qaqtadь,
 Sol çerdiң varьp cөline.
 Өtegen, qazaq eline,
 Qоньstar çerdi tappadь.
 Attьң vасьп tuvarьp—
 Tojqьзыp, çemdep suvarьp,
 Өtegen endi vet qojdь
 Aqtөbege qajtqalbь.
 Qьльctarь çarqьldар,
 Er-turmanь çaltыldар,
 Çortqanda çer tarьp
 Ojnaqtadь attarь.
 Basьp өtti belinen
 Talaj asqar quzdardьң
 Estildi ьn көlinen
 Qanatь talqan qazdardьң
 Çer tapavьп quvьrp
 Sarvazdarь serildi,
 Bir vaqьtta çarqьrap
 Aqtөbe de көrindi.
 Kөz ven calьp sol kezde
 Qara çoldan qьjьrdь,
 Calьp qan өzen voььna
 Ўj tigyvge vujьrdь.
 Өzen aqьp gyrildep

Saj-salanь dalanь—
 Alьp çattь gyvildep
 Soqtь salqьn samalь,
 Sapьruvль sar qьmьz
 Murьn çarьp varadь.
 Çigitterdiң otьrqaп
 Acьldь sonдаj qavaqь.
 Til qatpadь Өtegen
 Uctasьp ojdьң zaваqь,
 Qustaj ucьp ucqьr oј
 Kөzdiң de cьrьn almadь.
 „Әjelimdi, alьsta
 Өksitip yjde qaldьrdьm.
 Çapan tyzde çol cegip
 Qorqьttaj-aq qanqьrdьm,
 Kyn kyrkirep aspanda
 Najzaqaj oјnar çatsa da
 Çanarьmdь çandьrdьm.
 Men qalqьmdь syjemіn,
 Oqan qonьs tavarmьn,
 Calqьp çatqan calqьpньң
 Surajь çerin alarmьn“.
 Degen oјda mavçьrap,
 Өtegen otьr tunçьrap
 Tyn көrpesin tuььqtap,
 Ynsiz dala, көk catьr
 Astьnda aspan çurt çatьr
 Çigitter qaldь uььqtap.
 Kөktegi nəzik altьn aj
 Qulьndaj suluv ajqьn aj,
 Çuldzdz көgin çajlavьn
 Çajlaqan çanьp çarqьraj.
 Tьncь kete çьььrlap
 Sөjleskendej sьььrlap,
 Çuldz ven çuldz qaltьraj.

Bir vaqьtta sьььldap,
 Cөrtiң basь cuvьldap,

Eskendej çel ысқыһыр,
 Çurt ta сосыр ојандь
 Attardaқы рьсқыһыр,
 Çurt урйип турьсть
 Bir-birine ықысть
 Мурьн çarqan kylimsi
 Sezdi bir çat ijsti.
 Ijs murьn çarqandaj,
 Qoқырьсьр kijiz çanoјandaj,
 Çigitter көзден ças aldь
 Сьн bir sumдық болqandaj;
 Kejbirevi-oјvajlaj,
 Aj dalada qalqandaj,
 Çyrekteri қысьды
 Tarьльр dem alqandaj.
 Çigitter турьр tyrilip,
 Bir-birine тықыльр,
 Birevi sonда səjledi:
 „Bizder boldық sor maңdaj,
 Osь tьn esten tanqandaj,
 Sekildenip seziled
 Qurьqьn açal salqandaj“.
 Quralajды көзge atqan
 Өtegen mergen tolqanvaj,
 Turды çalқыз seskenvej,
 Qorquvды ec oјlanvaj;
 Tulьptan сыqqan tulqasь
 Majdanda qanat çajqandaj,
 Ol savьrь davьs pen
 Çigitterge til qattь
 Ijsti sezip turqandaj:
 — „Bul kylimsi zərli ijs
 Ajdahardьn ijsi,
 Bolar çьlan ordasь
 Qorқыньс emes munьсь.
 Toжьр uјqtар ajdahaг
 Çatqan сыqар saspaңьз,
 Ne bolsa da kytelik,

Çigitter, qorqър qасpaңызl
 Zərli ac ғыlan bolsa eger,
 Ajvat sacър савар ed,
 Nar tarьqan сыьындаj
 Bizdi çalmaj çarar ed,
 Bizge ajvat sacpasa
 Osь çerde volalьq,
 Asьq aspan astьnda
 Tьпьqьp dьm alalьq;
 Kyn сыqьs çaq өrtke usap
 Kyn сыqarda qьzardь,
 Kөrip turьmьn qozqaldь
 Ajdaqardь uv-zərli".
 Çigitter de qalсыdap
 Qalmajdь yrej-yrejden,
 Kyn de сыqьp, taң attь
 Qorqьns viraq, tьm qattь.
 Tyneriьki tyniьnen.
 Birine-biri tьqььp
 Çurt qьsььp çancыldь,
 Osqььp, zərdi sezgendej
 At qulaqьn cанcadь;
 Qara terge comььp
 Qara çerge qan sijdi.
 Ötegen vatьr vuqpastan
 Qorqьp-sasьp çatpastan,
 Atьna mindi arcьndap
 Cimirip qas qaqpastan.

Bitimge keler kisidej
 Ötegen vatьr sassьn va,
 Ajdaharqa tup-tuvra
 Qarsь çyrdi bet bura.
 Baratqandaj sekildi
 Taqsьr qarsь taqsьrqa.
 Bsььrqaandaj ajdahar
 Tize vykti ças tulpar,

Өтеген барыр ајқасты
Өртенген җелдеј дем алып,
Ајдаһар мың буралып,
Авыздан җалын от састы.
Qozqalqan tavdaj qaltыrap
Najzaqajdaj җарқыrap.
Tolqыndajып tavlanыp
Qomdandy җылан qos vastы.
Cubarlana cavyныp,
Қуы көзіне сақылып,
Ғытыrap әјнек qos көзі
Catnady җарылып,
Catnata җар tastы.
Өтеген сонда вартана,
Qaruvlanыp qattana,
Tulыptan tygi сықты да
Tulparының qos көзін
Bir qoly мен җарты да,
Camyрqаныp, camdаныp,
Soqыsuvqa qamdаныp;
Qos tizginin җай tartты.
Ajdaharqa cyjilip
Syjttdaqы til qatty:
— „Әј, keremet maqulыq!
Ғатыp ар зәр сақырып,
Отты avзынды acасын,
Ајбатынды cacасын,
Byjtip nege tasасын?
Caca versен зәрінди
Ғылымыз vezip qacатын?!
Qыjмыldasaң qыp etip
Qaltыrap dala vosатып
Ғолды vajlap өtkizвеј,
Ғigitterdi ketkizвеј,
Тоқыз ғолдың torавып
Nege byjtip, toсасын?
Men bir vатыr Өтеген
Ғeti-suvda җуртым бар,

Calqardaj calqыр qajnaqan
Quvattы meniң qalqым var.
Uzaq çolqa çortqan
Sapar cekken qalрым var,
Meni ыстыq кун çандыrqan,
Muzdaq çañвыr тоңдыrqan,
Cöliketip cöl dala.
Elirketken en dala,
Çol qatam dep qaqтыqыр,
Авыzym däm tatpaqan.
Bir çыl emes көр boldы,
Men сыqqалы elimnen,
Qыjalaj çortыр asqаныm
Talaj tavly çerinnen,
Kөzimce meniң kyniң çoq
Qызara varыр сыqpaqan,
Kөzimce meniң kyniң çoq
Өrtene varыр batpaqan.
Qыspaqы çoq, көñildi
Çajdarы çajly өmirdi
Izdegeli көр boldы
Qoңдыруv ycin en çarыр,
Baqыt kelip, baq darыр,
Turatuqын oңdalыр,
Qalqымды, qazaq elimdi.
Qarasam sonдаj ireñin,
Seniң de mendej çyregin,
Izdegendej тыныс çer;
Çyrer saqым çetip tur,
Ojымда өmir bekip tur
Qalqым asuv kytip tur
Bөгeme, өtkiz, çoldы ber!..“

Ijreleңdep ajdahar,
Quvыlqan tygin oңdadы,
Kөzin асыр, qulaqын
Tige, sözdi тыңdadы.

Өтегenniң ғалындъ
Батырлық сөзин ағындъ
Тыңдады да, қолдады,
Денесін ике қыяғыр,
Дегендеј „мақұл“ іјілір,
Өтегенге қол беріп
Сапарын қолдап, қолдады.

Күн сәвlesi құлпырды,
Ғигиттер қолға ұмтылды,
Ғортұнылға тысken соң
Қорқыныс, тынек ұмтылды,
Ғырмесе де ақығын,
Сыққасын алты-ақ сақығын
Тоқтады тақы тоқтағыр,
Аждаһа сьқты оқталыр,
Өтеген енді мұнысын,
Көрејін деп ұғысын,
Қарсы ғырди тақы да
Қағыс ғаныр қавақты
Сұнығыр қыппаң қылысын.
Аждаһа ғатыр ысқындъ
Тұндыға қулақ ысқындъ,
Қујғықты мен ғырди ұғыр
Ғер silkinte күс қылды.
Аждаһа енді самданыр,
Көбік сасыр сорланыр,
Тавқа қарай талпынды
Іјсара мен bildirip
Өтегенди сақырды.
Ғыз қуылыр толқаныр.
Мұнарлапқан тавына,
Сұвар ғылап ғавына
Сымырғатыр савына
Өтеген де ғынелди
Ајқаспақ вор қомдана.
Олардың сол kez алдынан,
Өрмеlegen тавынан,

Eki tasqın kyrgildej,
 Örden tasır vylkildej.
 Tolqını tuvlap, tasqa urıp,
 Aq kövigi kyrgildej,
 Tavdı oraj aqqan
 Kөktegi qosaq kempirdej
 Aqtı tavdıң қарған.
 Tavdaqı sәjdің төrinen,
 Uv sacqandaj zәrinen
 Tura qaldı ыsıldap
 Ajdahar tavdıң baurған.
 Қарындap бары Ötegen
 Qarap tavdıң quvısn,
 Ajdaharqa bettedi
 „Сық, tezirek сық!“ dedi,
 Қарқыldатыр қылысн,
 Қер astыnan ысқып,р,
 Ajdahar qattı ыsqып,р,
 Сық degendej majdanda
 Turqandaj-aq қalmavqa
 Сықardı davsın kyctirek.
 Ötegen turdı doldanıp,
 Salqın qan men camdanıp —
 Ajdahar сықты bir kezde
 Ysti qanqa vojalıp.
 Ekevi qarsı kezdesti,
 Camdanıсыр, cendesti,
 Davыs men aқырқан,
 Ajdahar qorқыр batırdan
 Buqqan caqta, til qatıp,
 Ötegen vılay ıildesti:

— „Ej, әр-қылан, tavыр suv,
 Denendeги qandı қuv.
 Syjt te inine qajta kir,
 Qarsыlasqan қavdı quv.
 Majdandassaq men әzir,
 Soqыssaq qazyр belди buv!“

Ajdahar kirdi inine,
Qara çerdin tyvine,
Tav çbradan accъ ajqaj
Cъqtъ, vaqsan ynine,
Sol kezde innen qan zuvlap
Özendej aqtъ tögile.

Innen qan men buv cъqtъ,
Buv men birge cuv cъqtъ,
Birin-biri caqъsъp
Birine-biri tuncъqtъ;
Ilip, zərli tьrnaqqa,
Birin-biri uvlap ta
Çantalasъp alъstъ,
Ças çylan bolmaj qarъstъ,
Ajvat cegip cawъstъ,
Çasъnъ oъ sondaqъ:

Kərisin quvъp uv sacqan
Inin tartъp almaqqa.
Kərisi caq dərmenде,
Nər qalmapъ əlden de,
Өtegeңge ol qaradъ
Kel degendej çərdemge...

Kəzdep turъp Өtegen
Kəzi menen çetegen
Ças çylanqа oq attъ
Atqan oqъn çasъnъ
Maңdajъnan qadalttъ,
Oqъ murttaj ucъgъp
Ças çylандъ qulattъ,
Mergendigi batъrdъn
Çigitterdi taңqalttъ.

Qart ajdahar quvanъp
Tasqъn suvqа çuvъnъp
Ystegi qanъn tazartъp
Tylete tygin çajnatъ,
Qonaqtarъn kytyvge
Qurmet etpej qalmapъ.

Bərin çəjnəp çar tasqa
Səj kərsetip sərłasqa
Əteğenge, vəcara
Kərsetip səjləq ijcara
Asqan batır eken dep
Kycine onıñ tañ qartı.
Onan da asır Əteğen,
Tavdan, tastan, təveden,
İrkilmej çortır otırır
Çetti qalın ormanqa
Degen kezde kün battı.
Esin çəjir əp çılan
İzince tavqa qajtadan
Çılmañ qaqır qorqalar,
Çigitterge qaravqa
Qorqır, vıqır, qorqalar
Mekenine çol tartır.
Ormanda, çerde kyz künı
Çerde sız var sız künı,
Qaraqajdıñ tıvinde
Turqan çaqır aq yjdi
Kele çatır caladı,
Əteğenniñ kızıderi.
Atı menen Əteğen
Çetip keldi yjge naq,
Çetkende yjden ın sızır
Kırkıregen kündej-aq:

— „Əteğen degen senbisin?
Qamaldı vuzqan ermisin?
Mın kün çortır çol-çolaj
Tavda bezgen qulçadaj
Çijhandı kezip çırmisin?
Nege tınc tappajsın?
Yjine nege qajtrajsın?
Carlamaqan çerid çoq
Sıvdan özge qurılıq
Çol qır çortır tappajsın,

Мьqтb bolsa vilegin,
Tykti bolsa çyregin
Атьннан tys te, yjge kir
Qaraqajдын tyvine
Çigitterin toqtasyn!
Attan tysip batьrьn
Yjge kirdi aqьrьn,
Kirip ed yjge çaj menen,
Qarsь alьp Qajberen
Degen kəri kərindi
Appaq quvdaj saqaldь
Çarqьratьp aq vasьp.
Yjdiң çarь çaqьardaj,
Qьrav calqan aq qardaj,
Səlem verip Ətegen
Çən suravqa töteden
Səjledi de, til qatqandaj:
— „Aq saqaldь, aq cactь,
Kərije, ata, көp çastь,
Çortar çolьm mьn tarav,
Çarcadьm ras, өң qactь.
Maqan qaçet el tavuv,
Keri qajtuv, yj tavuv
Çyretin çolьm tuььqtav
Qьььььraq çol tavuv
Çijhanda çol көp, ja əlyv
Kerek, ja maqan çer tavuv.
Çeti-suv, elim, ajmaqьm,
Qьstavьmda, çajlavьm,
Soqan alьp varatqan
Bar çaңalьq qavağьm,
Elim çaңa qonьsqa
Qonsa usьrap ьььsqa,
Kytken əmir çajnavьp.
Qumьrsqada ijlevin,
Çegirtke de çьrasьp,
Izdemej me çajль oğьp,
Boz torqaj da ıjasьp?

Ər kim çajdi kəzdegen,
Balıq ta suv izdegen,
Qalqım ycin men qalaj
Suluv çerdi izdemen?
Kərdim talaj, kəremin,
Çijhan kezip kelemın,
Qalqım ycin vas qıjır
Ne bolsa da, kənemin!“. .

Dedi oqlan Qajberen:
— Çolıq bolsın Ətegen!
Sən muz balaq qıransın
Tyjiletin təteden,
Altaj çujrik maraldaj
Qacsadı qutılır, qıvqanqı
Qas qaqqanca çetegen.
Aldında senin majdan var;
Oqlan ajtar, ajlam var;
Tynde varma yjiçe
Kındiz barsadı çajdan var.
Çumıstada, soqısta
Aqılıqda acıv qıspasın,
Acıvsaq bolsaq, sol qolın
Oq qolıqda ustasın!“

Ətegen ijilip, vıgile,
Usap tıvqan ulına.
Raqlmet ajtır kərige
Attandı çortır çolına.
Taqlıda çazlıq, tav, dala
Çaqvarlanır, çaldana
Munarlanır kərindi
Çarqan çolı candana.
Çılaqlan davsı estildi
Çelinen çazlıq dalanın
Səkindi emes ol davsı
Jəkiş, aqlın, adamnın;

Bul davъstь Өtegen
 Çigitterge ajttь da;
 „Bilejin“ dep çeneldi
 Qujъndatъ capttь da:
 „Çav bolsa, tavanda өltirem,
 Dos bolsa, birge keltirem;
 Ajqajqa qarsъ cappasam
 Batъr vor ne bitirem?“
 Oqtар мылтq, qыльсть
 Bilyvge сыqqan дьвьсть,
 Barsa, Өtegen, ajdahar
 Talъqsъqan тыньсть.
 Ajdahardың çyregин
 Caqqan eken әр çылан,
 Caccan eken uv zәrin
 Suvsылдаqan aq çылан.
 Caqqan zәri çyrekke
 Darъsa, dem almas ed,
 Ol ajdahar ol kezde
 Çerde tiri qalmas ed:
 Өtegen sonда ojlap kep:
 „Tijmese eger atqan oq,—
 Әр çылан oqtaj зьтыrap
 Sekiredi-av, maqan dөp;
 Oq tijip eger әр çылан
 Sespej qatsa qыльçьja,
 Bolar edi-av, dedi сын
 Ajdahar maqan ьрьjza“.
 Atъp kelip çiverdi
 Tek gьrs etti oq kьcti,
 Bьt-сьt vor vasъ әр çылан
 Өren qavъp oqqa uctь.
 Sonan kejin Өtegen
 Çigitterge oraldь.
 — Ne boldь?—dep, antalap
 Çavdьrdь olar suravdь.

— „Tynde tekke ketem be,
 Əp ɕylanɔa oqtaldım,
 Sespej qattı əp ɕylan
 Ajdahardı qutqardım.
 Al, ujqtaɔdar, ɕylanɔan
 Bəle kelse kəgermin,
 Ajdahardı, tiri aɔnıɔ
 Sazasın əzim berermin!
 Ajdahar ijsin sezseɔder,
 Ojlanvaɔız qorquvɔa,
 Ol kelse tek keledi
 Bizge sɔjlbɔ tartuvɔa.
 Endi bizge qavırtı
 ɕylandar da ɕolıqrajɔ,
 Aɔ da aɔqarɔan sɔqar-av
 Aɔnɔan ɕurek qorıqrajɔ.
 Aqactı qoıı eselej
 Ujqtar ɕatqan kisidej
 Etir, vasaɔna er ɕastar
 Ƴstine capan ɕavamıı,
 Kisi eken dep aɔ kelse
 Baqıı turıı alamıı“.
 Syjtti, soqan toqtadı,
 ɕel de samal soqadı.
 Baqıı qana kytkendej
 Tıı voıı ot ɕaqadı.
 Tıınnıɔ tolqan ortası ed
 Cəpti de sɔvdeırlatadı,
 Sıvsıı ɕylan ɕorɔalar,
 Kək ɕuldeııııı qorɔalar
 Ajdı vult qaptadı.
 Bııldaɔan ajdahar
 Kəııııı ɕalıı atqanı,
 Aɕal oqı kele me,
 Dep bııııı bıııııı
 ɕıgıttıı taqat tappadı.

Tal војъ talдај буралър,
 Өтеген турды сurlанър
 Qorьqpadь, vashьnan
 Talaj majdandь aqtaqan.
 Qus ojanьp таң алды,
 Сығьldар сығлар эн салды,
 Ujьqtaqan vor qattь aqac,—
 Kisi ornьna çattь aqac
 Kijim men çavьp tastaqan.
 Ajdaharqа vashьna,
 Çigitter çetti qashьna,
 Ajdahardьң tysine
 Qarasa vashьn icine
 Çьjьгьp альp,сьqpaqan,
 Çьlannьң vashь talьpьnqan,
 Qaptalqan tolьp altьnnan,
 Adam ojlap tappaqan.
 Sarь qumandaj altьndь,
 Өtegen альp çalqьndь
 Dedi Өtegen: „bul eken,
 Ajdahardьң сыjь eken,
 Beryvge vizge saqtaqan.
 Ezgilik, dostьq istesek,
 Altьn kymis beredi,
 Eger qastьq istesek,
 Zulьmьdьq uvьn tьgedi;
 Ezgi volsaq, viz eger
 Әdildiktің çolьnda,
 Ec vaqьtta volmajьmьz
 Zulьmьdьqтьң torьnda;
 Qalьq ycin qashьq qanьmьz,
 Ajavьsьz volsьp çanьmьz
 Bolьsalьq әr dajьm
 Çetim, çesir momьnqа.
 Eңbek etken emedi,
 Eңbeksiz çan өledi,
 Çalqav volsaң çavьlьp
 Çurt өзine kyledi“.

Ətegen vatr ataqt
 Nəkerge osь sөzdi ajtt
 Syjtti de tavdan, tastardan
 Asьr asuv asqardan
 Kent aralqa çol tarttt.
 Kent aral degen vos aral,
 Bolьr cьqtь tas aral,
 Qumdb, suvlь araldan
 Suvьsьz, cөldi dalaңnan
 Çigitterin ertip
 Ətegen ketti çorьtьr,
 Ac vөridej çalanqan.
 Tyzer alьr çorьqtь
 Bir qazanqa çorьttь;
 Bir keң acьq alaңda
 Qaraqajlь, qajьңdb
 Qara ormanqa çolьqtь.
 Qavaqьp çarqan qara orman
 Kele çatqan vurьnnan
 Ertegi ənin soqьrtь.
 Qьzl inir tynerip,
 Cьq tysip çer munağьr,
 Ətegen vatr nəkeri
 Sol ormanqa qonьrtь.
 Qara orman qalqьr çajnadь,
 Ot çaqьnьr parladb,
 Qara qazan asьlьr,
 Otan çalьn casьlьr,
 Icinde qojdbьң sorpasь
 Burq-burq etip qajnadь;
 Qaraңqь tynde qьlmьjьr,
 Çaqьloqan otqa çьlmьjьr,
 Keldi eki suluv qьz
 Colpandaj tuvqan taңdaqь.
 Beti qьzl almada
 Qara casь qundьzdaj,
 Kөzderi çanqan çuldьzdaj,

Kijiminen qulpyrqan
 Inçyv marçan ojnady.
 Özderi appaq quvdaj-aq,
 Kylkisi sьldьr suvdaj-aq,
 Syjdirgendej әder pen
 Әzildep, kylip ojnady.
 Ot basьnda otьrdь,
 Çurtqa көzin salmady,
 Qadala qarap çigitter
 Suluvdan көzin almady;
 Qoc keldiniz degendej
 Asqa өrleniz degendej
 Ijьa qьp vatьr qarady,
 „Palavьңыз majь“ dep
 Sьjьbьqьna suluvlar
 Otьrmady, varmady.
 Ettiq majьn aqьzьr,
 Çigitter qumar qanqьzьr,
 Et çeskende, suluvlar
 Sьnqьldap, kylip, mazaqtap,
 Kөz astь men varlady.
 Bir çigitter көrikти,
 Kemirgende syjekti,
 Suluvlar, taqь, kylisip,
 Әzil söz ven tijisip,
 „Tiri syjek tьrvьjqan,
 Ölgен maldьq syjegin
 O nesi eken, sьndьbьrqan?“
 Dep, söz venen qarmady.
 Sьlq-sьlq etip kylip vor,
 Suluvlar ketti qajьr vor,
 Qьjмьь men suqtana
 Taqьaldьbьrqan tek qana
 Çigitterdin esinde
 Kөrgen tьstej qalqanь.
 Qas qarajьr tьn tьnьr,
 Çөp qьjмььsьz, çel tьnьr,
 Ötegen ojlap: „ol, mundar.

Banaqъ kelgen suluvlar,
 Sьjqьr eken dedi cьп
 Ol cез tьrnaq volqanь.
 Suluv vor tynde cьrgeni
 Sьjqьrlana kьlgeni
 Cандь vyret volattaj
 Tьrnaqъ men vyrgeni,
 Biz sьjlesip turqanda
 Kөzderi cандь cарqьrap,
 Olar-naqьz cез tьrnaq,
 Kelgeni vizdi colqanь.
 Cьlmaңdaqan cез tьrnaq,
 Cавьзьraq aңdardan,
 Tьsire almas vizderdi
 Sumdьqьп onьң aңqarqam;
 Aqactь qoььp eselej,
 Uьqtap cатqan kisidej,—
 Etip, vасьna er cастap,
 Ystine capan cавamьz,
 Kisi eken dep ol keler,
 Baqьp sonда alarmьz*
 Dep, cасьrьпьp ketisti,
 Ər vutaqtan sьqalap,
 Cез tьrnaqть kьtisti.
 Tьп tynerip tomsarьp,
 Tьппen tьnek tөгildi,
 Cьgirgendej sur qasqьr
 Kөzge elestep kөрindi;
 Culdьz da cоq, aj kьngirt
 Qara vultqa kөmildi.
 Əlegen kьcti tyrinde,
 Qaraqajdьң tyvinde,
 Mьltьqьп oqtap kezenip
 Kьc qurьstap kerildi.
 Əlde neler qaraңdap,
 Qaraңqь tynde cарqьrap,
 Cөptiң vась qaltьrap

Kerindi bir zat qylt etti,
Sol arada tars etti
Өtegenniң мылтығы;
Murtaj usыр çez тырнақ,
Ақалы çetip бурғырап,
Қапы суvdaj төгildi.

Таң ertengi samal men
Таң qustары sajradь,
Çastaqan er de, capan da
Qarajыр çerde qalmadь.

Yigen aqac qatarda,
Çamyldьrqaп capan da,
Çez тырнақ pen быт-сыт vor,
qaldь tek çer caңdaqь;

Onan da asыр qutьldь,
Çigitter de çutьndь,
Çorьqqa taqь attandь
Çez тырнақ ta umьtьldь.
Өzen, dala, tavlаr da,
Orman-toqaj, bavlаr da,
Kerindi көzge bulдыrap
Artta qalqaп сыqьldь;
Çelendep tek çel ojnar,
Dəngelenip көl ojnar,
Kevikti теңiz tolqьны
Çarьna soqьp bulqьndь!
Qьrьq kьp çel çelendep,
Bulqьныp tolqьn elendep,
Çatqaп qarap теңizge
Til qatpastan Өtegen
Ydete berdi çortuvdь.
Teңiz tumandanqanda,
Keriniр tavdaj qumdar da,
Aspaп çerge tyskendej
Kьp өrtенир çaңqanda,

Tuñqıyıq qum cölirkep
 Çaranda çurt talqanda,
 Köz ucında nardaj vor,
 Künge kyjgen çardaj vor,
 Kөрindi көzge bir cahar
 Ölyvge endi qalqanda.
 Onda, suvsыр qum көсір,
 Tek qana ыстық çel esір,
 Ölgен tyje syjegi
 Qadam bassaq kezdesір,
 Kөрined көziң salqanda;
 Qudыq pen qudıq arasъ
 Ajсыыq desem çalqan va,
 Çetyv ycin qudıqqa,
 Yjretken çаңа quıyqqa
 On çorqanъ ıtylap
 Minseñdaqъ çetpejsin
 Ajыылыр esten tanqanda,
 Ajсыыq çyrseñ ol çerden
 Kezdespejdi çalqыз көl
 Cöl dalada qalqanda.
 Ötegen vatыр çorытыр,
 Or tekedej orытыр,
 Qытық kyncilik çol çyrdi,
 Kөrmegendi ol көrdi,
 Çapan tyzde çalqanda.
 Qumajtıы, qumды, qumьқты,
 Torlaqan qara bulыты,
 Asuv aspas сыңdardy,
 Cuvlaqan qara ormandы,
 Kөrdi Ötegen sarvazды.
 Tavdan tastan tajmadы;
 Сыңnan сықqan сыңardaj,
 Qorcap alдын turqanda.
 Ötegen vatыр тып qатыр,
 Qытық kyncilik çol qатыр,
 Kөktej өtip ormandы
 Tavды, tastы çarqanda.

Aqъъ,  azdъъ k ktemi,
Qara ormannъъ k ktevi,
Tylep toqaj, calqar k l,
Sezildi  azdъъ  etkeni;
Bulaq aqъъ tavlardan,
Gylde  arъъ bavlardan,
Turqan caqta  tegen,
 oldъъ tavъъ t teden,
 ijdeli v jsin eline
K rindi k zge  tkeni...
—  tegen seni  izdevi ...
 er- ijhandъъ kezgeni 
Izdegende osъndaj
 er edi qoj k zdevi 
 er  annatъъ kez boldъъ,
K re me, seni  k zderi ?
Qaracъ, qъzyl arajqa,
K resin be, unaj ma.
Daqsъz acъq aspanda
Balъqca vulttъ   yzgeni ?
K rdin be, ta  caraqъ ,
 erdegi gylidin tizbegin,
Malъnqan bav-baqcada
 emistin  erdi syzgenin.
Avъzqa tysken  alqanda,
 emisi t tti baldan da,
 erdi   rt p egilgen
D mi t tti d nden de,
Aq maqtasъ kymistej,
 eri kilem-bylistej.

 tegen! Anъq k rdin be?
Munan basqa taqъ da
Barma, artъq izderi ?
Tuv tuvcada  ojanъ,
Q randa  iri torqajъ,

Kəresin be, ənekej
 Çajbaraqat maldar
 Çajlavda çuvsar çandar
 Raqatta çurgenin?
 Eckileri çılqıdaj,
 Blaqlı vaqlan toqlıdaj,
 Ertegi bolqan Domvaj da
 Osı çerdi syjir ıñqajıq,
 Qonıstavqa menzegen,
 Meryverttej suvında
 Qaz ven, quv çoq çyzbegen.
 Tuvqan saqla çazdarı,
 Qonır ala qazdarı,
 Kızdegen çerden kez kelgen
 Qazaq qalqı belgili
 Osı çerden vaqlı ilgeli
 Turqandaj-aq sezdirgen.
 Osı çerde Ötegen
 Demin di al, köziñ sal,
 Keze vermej qıjanı
 Osı çerde demin di al!
 Arpalısqan atınan
 Ötegen tısjı erim tal.
 Çanattanır qulırta,
 Cövin ijsker qaradı
 Çajlı ma der çılqıq.
 Çılqıq çajlı emes der
 Qajtır keldi çulırna.
 Çılqıq cövi çaqrasa,
 Çılqıq çajlım tappasa,
 Coqlı sengen otındaj,
 Kelmejdı der qalırna.
 Otıra qalır sol çerden
 Qonıs tappaj bul elden
 Ötegen batır çıladı
 Balapandaj talırna.

Ojъn kyngirt basqandaj,
Tilegi onъd ucqandaj
Altъn ojъn mъs qъlъp
Salъ suvqa ketkendej
Astъnda tulpar atъ ъlip
Aqъrqъ demi vîtkendej,
Sastъ batъr sarqъla.

— Əj, Ətegen, Ətegen!
Er edin, sen erteden,
Çeti-suvdan—daladan,
Alatavdan, qъjadan
Çambul çana qavardъ
Çetkizedi çanarъ
Çar tararqa carq ura,
Qalrъndъ vuzъr çыlanqan
Qajta tursaң molaңnan
Molaңnan cъqъp, ojanqan
Çeti-suvqa qarasaң,—
Kөrer edin көz salsaң
Baqъtъnan nur çavqan
Kөrer edin baqъttъ
Qazaqъstan qalqъnan.
Bastap Təncan tavъnan
Alatavdъdъ bavъnan
Oralqa dejin sozъlъp
Çalqъp çatqan avъnan,
Kөrer edin el volъp
Baqъdъndъ nurъn artыlqan,
Qazaqъstan ajmaqъ,
Tuvъn tigip çajnadъ,
Tuvdaqъ vygin көremisiң,
Altъn oraқ valqanъ,
Pravanъ көremisiң,
Stalindik zandaqъ.
Qazaq qalqъ qulrъrъp
Bulbul volъp sajradъ;

azatlyqy ycin patcaqqa qarsy, wajlarqqa, qandarqqa qarsy qandaj erlik kyrester, keterilister çasaqanyn — bjsataj, Maqamwet taqy basqalardyn keterilisterin — çaqsy biledi. Çambul qazaq qandarınyn, alac-ordacylardyn çan tycigerlik predateldikterin, qazaq qalqyna istegen qastyqyn öz közi men көрген.

Çambul kädimgi „zar zamanda“ ösken, sol zar zamandy qalyq pen birge basynan kecirgen. Ol, 70 çyl wojy patcanyn, waj, feodaldardyn, kapijtalizmın tepkisin көрген. Çambul qazaq qalqyny 1916-çylyq revolytsijacy azatlyq keterilisine qatynaşqan. Çambul özinin ömir syrgen dövirin ıylaj dep сыpattajdy:

*„Qajnatyp mıjdy dañ qıldı,
Çyrgizdi zañyn „ölr qudaj“,
Çyrgizdi zañyn Abılay,
Qılyc pen çumsap zakondy,
Çyrgizip çavız Nijkolaj,
Keñ dynijeni tar qıldı.
Saldatqa ulyn aldyryp,
Ardaqtysyn attıryp
Aruwdy malqa sattıryp,
Eldi erikke zar qıldı.“
Zañyn tartyp zardawın,
Zarlady nalyp qalın el.
Ustap zañdy qolına,
Qalyqtyn minip mojnına
Baj, mırza, cora aldy bel“.*

Çambul qalyqtyn ulı. Ol qalyq ortasynan сыqыр qacanda qalyq pen bir boldı. Ol Qazaqystan enbekcilerinıń ötkendegi qalın çaqsy biledi. Yjtkeni, Çambuldyń özi de wejnet pen muqtacdyqta östi, ças Çambul osy çaqdajda qolına dombyra alıp, aqyndyq çolına tystı. Çambul bul aqyndyqty bos ermek dep bilgen çoq, ol osy çyr arqyly özinin ömirden көрген сындыqyn, özinin sezinin ajttı. Ol enbekci buqaranyn myddesin çıladı. Sondyqtan da, Çambuldy qalyq öz aqynymyz dep syjdy; waj-manaptar Çambuldy çek көрди.

Çambul asqan talanttyn ijesi, qalyqtyn asyl sözinin qazynasy. Ol özinen wıgınydy çasalqan avız әdebijetinin ylgilerin, өз тусын-

дақь el ақындарының ғырлары көр биледи. Оның сығыс әдебиетінен: қырғыз, өзбек әдебиеттеринен де қавары бар. Ғамбул ғас кезінде ертегі, мақал, ғыр, ғұмбақтарды айтқы ғыретін болған. Ол, өз тусындағы атақты ақындардың айттарында көр болып, әр тырлы савық ғыындарда айтлатын ғырларды тындап, белгилі мектеп өткен. Ғамбулдың творчествосы әвelden-ақ қалық творчествосы мен тамырлас түвр өсті. Ғамбулдың сөзі әвelden-ақ салмақты, мақаналы, тындағысына сенімді, әсерлі болды, өмірдің ақы сындығын сежіледи. Ғамбул қан-төре, вай-манартың алдында талынып, талсалып көрген емес. Ғамбул қалық намысты ағын.

Ғамбулдың ғыры дағыл тәрзиді, оны бөгей алмайтын. Ғамбулдың ғыры ғавға қарсы пайза болып қадалды. Ғамбул айтас арғылы қулдықты, тенсиэдикти, қараңғылықты, цirik әдет-ғұрыпты сынар өлтire масқаралайды. Ол осылай етіп өзінді ең бастарғы айтсында вайдың ғырын ғырлаған Құлмамбет ағынды ғыңген. Құлмамбеттің мадықтап, дәриптеген вайлары Ғамбул қузғын, қарғаға тeneгeн. Ғамбул бастарғы айтсы мен-ақ үлкен даңқ алды. Ғамбулдың Ғеті-сув, Қарағанды, Сығыс-Қазақстан, Қырғызстан ғырлерін аралар ғырып айтасқан ғырлары осы кынге дейін цұрт авзынан туспей кеledi.

Ғамбулдың Өктәбир револютсиясына дейінгі творчествосында, айтсы ғырынан басқа, турнысқа, мағавватқа вайларысты әр тырлы ғырлары көр кездеседи. Авыз әдебиеттеріндегі ғыр-ғыр, бет асар тырлерін пайдаланып Ғамбул мұнда да ескі заманды сынар, мінеп отырды; тенсиэдикте, кындикте ғырмалған әжелдерді ғыр етеді. Ғамбулдың ол кездегі аҗыққа көр көңіл болген ғыныры ертегі өлен-ғырлар, епикалық poemalar. Ғамбул қырғыздың „Манасын“, сығыстың басқа әдебиеттері үлгилерін тындаған. Сол үлгі мен Ғамбул өзі де poemalar айтқан. Кәзірге дейін el авзында айтлыр ғырген „Өтеген ватыр“, „Сұрансы ватыр“, „Савтық ватыр“ poemalar Ғамбул авзынан айтлыр таралған poemalar.

Ғамбул Қазақстанда 70 ғыл ғасар, қалғына ғыры мен 54 ғыл қызмет етті. Ғарық сәвлени, демократияны көкседи. Қазақ елбекцлерінің мойнына тускен авырмалдық Ғамбулдың да васында вольды. Ғамбулдың қалық „Алмас Ғамбул“, „Өсет Ғамбул“, „Ғай тасындай Ғамбул“ деп ғыақы көрген. Бірақ, вай-манартар, орта ғасырдың варлық қалдықтары Ғамбулдың ғыек көрген оған „Сотқар Ғамбул“, „Қыңыр Ғамбул“ деп атақ таққан, қувдалаған. Капитализм тусында қалық творчествосының, қалық талантының

çalır taqдыр осы болған. Revolytsijadan бурн Ғамбулдн ат, есир, is çyzinde myldem ol quruvqa tajаnған edi.

Bul arada 1916-çылдн patcaqa, vajlarqa qarsь dañqtь koterilisi boldь. Kejn Uль Өktөr sotsijalistik revolytsijasь boldь. Ғамбулдн talantьnьñ vaqь асылды. Атақты 1916-çыл vaqьjоqasь Ғамбулдь qajta silkindi. Ezilgen otar qalьqtar Өktөr sotsijalistik revolytsijasьnan kejn, azattьq alqanda, Ғамбул qajta tuvqandaj çasardь. Onьñ voььna qajtadan quvat kirdi. Ol qolьna qajtadan domььra aldь. Qalьqtardьñ, vykil adam balasьnьñ qasьrлар voьь aңsaqan armanьñ, revolytsijany iske asьrған, mylijondь bastaqan asqan dana Lenindi, Stalindi keriр volcevikterdi, qьzьl erlerdi keriр Ғамбул tasьр çenis çьrн çьrlady. Ult dostьqьñ çьrlady.

Lenindi batьrlardьñ batьrь, danalardьñ danasь, qalьqtьñ çarьq kьni, samь dep sьpattady. Ғамбул „Tuvqan elim“ degen poemasьnda vьlaj dejdi:

*„Alpьs besten asqanda,
Çetpiske qadam basqanda,
Өmiri estip bilmegen
Өmirde kəzim kərmegen
Kersettі Lenin qajrattь.
„Quldan, kьnnen“ qol qurap
Asьrdь erim ajsattь...
Aqarьp bızge taң attь.
Qazaq ta attь çarattь,
Betin Məskevge qarattь.
Çappaj cavьp çan-çaqqa,
Lenin esimtn tarattь.
Quvdьq bız de ortadan
Baj men volьs, manaptь“.*

Sovet ykimeti tusьnda Ғамбул varьq davsь men cattьq çьrн ajtady. 1924-çьlь Qazaqьstan toььna arnap çьr ajttь. Partija men ykimeitin qazaq avььnda çьrgizgen iri isterin quttьqtar, çer vьlis, konpeske, qalqoz quruv kezinde атақты ygit eleñderin ajttь. Qalqozqa vas volьp aldь men өzi kirdi.

Ғамбул sovets aqьнь, ol qalьq aqьнь. Qalьq çavларь, ultcьl facijster Ғамбулдн otannьñ adal ulь ekenin bildi. Olar Ғамбул çьrньñ qandaj kьci var ekenin, kimgе qьzmet etetinин çaqьs

bildi. Sonдықтан, Ғамбұлды баспа сөз қызінде көрсетпеуге тырысты, өсіріп тастақшы келді. Ғамбұл көп уақытқа дейін қалың құрт-сылыққа, Союзге белgili болмаж келді.

Ғамбұлды биздің партиямыз, болшевиктер, ВК(В)Р Орталық Комитеті, партиямыздың орталық органы „Правда“ газеті құртқа тапты. Ғамбұлдың сықармалары Қазақстан құртшылықна, выкiл Союзқа сонқы 3—4 жылдың иcінде белgili болды. Ғамбұл творчествосында ғана дәвир басталды. 1936-жылы қазақ көркем өнеринің декаднийгінде Ғамбұл Мәскеуге барып қалықтың көсемі Сталінді көрді. Совет қалқының астанасын көрді; елдің қырегі Кремилді, Ленин мәвзoleyin көрді. Ғамбұл ғана туықандаж ғайнаж тусты, тоқсандажы қарт ақыққа керемет руық пайда болды. Ғамбұл бул қолы тоқсан жылқы өміринің сырын әвден уқты, қалқына қарық сәвлетті өмір берген, өзине қуват берген вақыт кынin — уль Сталінді өз көзі мен көріп мәңгі сенбес қалыңды әсер алды. Ғамбұл ғана заманның қасавшылары — Ленин мен Сталінді қырайды. Ленин мәвзoleyінде тұрып айтқан өленінде Ғамбұл былай дейді:

*„Ғер қызине сам сырақ
Орнаматы!“ деп едің,
Мылжондоқан қалықтың
Сыженісі едің, бели едің.
Бурьноқы кезде четкері
Қалыр, саноға қосылмаж
Қырген қазақ елі едім.
Мені де сен теңедің,
Уль көкке ілесіп,
Алдында өасы Сталін,
Соньнан еріп қонедім.
Дәвлетке вапыр белcedен,
Брысқа қандым кенелдім.
Заманнан бергі қурсавдың,
Сен ақыттың тіјегін,
Ғер қызинің кем-тары
Сыјеген сақан іјегін.*

Ғамбұл Сталіннің уль образын берүү үcін ған-тәнін салыр өзинің барлық талантын, ақыңды қйгерін, тіл байлықын қумсајды. Қандаж

тақырыпты алмасын, өміріміздің қай саласын сыvretteмесін, Ҷам-
вудың көз алдында Сталин образы турадь. Ҷамвуд „қай тақырып-
тың“ езінен Сталин образына көсүvге сара қолдар табадь, қай
тақырыптан-ақ осы уль образдың қана бір қарғын алыр сыпаттау
үсін асық, әдемі көркемдік қурау табадь. Сталин образы Ҷамвуд
поезиясының қаны, қырегі. Сталинді айтқанда, Ҷамвудың қырына
тіл қеткісіз тамаса қоғары көніл, ерекке екпін, қуваньс пайда
воладь; қаттық сезімі, кыс пайда воладь. Ҷамвуд Сталин туvралы
ықил қалықтың ој, сезімін айтадь. Уль даньсқан көсемін қалық-
тың сөксіз сыјген, әвден берілген көніл кыјын Ҷамвуд өзінін
қырында нақтыз дәл, сьндық қалыпта көсетеді. Ҷамвуд қырында
уль сьндық сөйлейді. Ленин, Сталин туvралы қайта туvқан бақты
қалықтар сөйлейді. Ҷамвуд поезиясының үздик кысін оның осы
нақтыз қалықтығында, сьндығында, терең қыректен сықатынды-
ғында. Ҷамвуд поезиясы кысінн ыйлеп, оқуысының сезіміне тіјір,
әсер етеді.

Ҷамвуд поезиясы—өткір саясий поезия. Ҷамвуд еліміздің,
партиямыздың турмысындағы ірі вақықалардың ыірде-ыірін ыос
өткізбейді. Олардың ыарлығына арнап қырылар айтадь. Кыр-
делі тақырып, кесек ој, өткір саясий пікір ыолуы мен ыірге,
Ҷамвудың өленінде әсем көрікті, асық тенеу, сыры сөздер
де ыейнеленеді.

Ҷамвуд мејлince патријот ақыл. Оның қырегі уль сөтсјалыстық
отаны мен ыірге соқадь. Отанның уль таыстарын көргенде оі
сөксіз қуванадь; осы таыстарға қеткізген, қалықты бақтыға ке-
неткен уль көсемдеріміз — Лениге, Сталинге қана оның уль
сөкірттері Молотов, Кәғановіс, Каліјнін, Воросіјлов, Еңов қолдас-
тарға арнап әлде несе тамаса өлендер, поемалар сықарды. Уль
отанымызды қавдан қорқап турқан ардақты Қызыл Арміяны,
данқты сөкіјстерді, еліміздің мақтаньсы — еңбек ерлерін, орденді
стаханьсьыларды, дүніе қызін ерлігі мен, ыілімі мен таң қалдыр-
қан Советтер Сојузының гөрој лөтсиктерін мадықтап қалыңды
қырылар айтадь.

Ҷамвуд Советтер еліндегі ұлттардың, қалықтардың, Сталиндік уль
достығын қырылайды. Оі, уль Сталиндік Констіјтүтсіјада қызылқан,
пратіјкада қызеге асыр отыроған: еңбекке, ыілімге, дем алуға
праваны, Совет азаматын, қамтамасыз етілген көрілікті, гылдеј қай-
нақан Совет балаларын, Отанымыздың тауіјоат ыайлығын, кенелген

avqatlı qalqoz ömirin obrazdı sözder men syvrettejdi. Çambul öziniñ tvorcestvosında bizdin ulan vajtaq, sotsijalistik ömirimizdin köp salaların qamtıjdy. Ol gyldengen Qazaqystandı çyrlajdy. Buryñqı olarlanqan qazaq dalası vygyn gyldengen sotsijalistik Qazaqystan; buryñ talantı kömilgen qalqı men birge qorlıq körgen Çambul, vygyn qalqı men birge qajta tuvqan, çasarqan, aqındıqına prava alqan Çambul; onıñ köp ölenderiniñ çelisi osı.

Çambul ötken tynek ömirdi közine elestetip kelip, kəzirgi sevlettı Qazaqystannıñ ulı tavıstarına cuqıl toqtajdy. Əsirese, sonqı 5—6 çıl içinde Qazaqystan bolcevikleri öziniñ ajbındı çetekcisi Mirzojan çoldastıñ basçılıqı men Lenin — Stalin ult sajasatın durıs çyzege asıruvda orasan zor tavıstarqa çetkendigine Çambul ajırqca könil salıp çyrlajdy. Qazaqystannıñ erkendegen sotsijalistik öndirisı, avqatlı qalqoz ömiri, esken çana adamdarı, erkendegen tyri ultıq, mazmunı sotsijalistik mädenijeti, sotsijalizm örvitken talanttar Çambul tvorcestvosına qanat bergen tamaca motıjv, açar bergen taqırlıqtar. Ujtkeni, Çambul özi de osı tavıstardıñ nätijçesi. Kyni kecege dejin qalıq çavlarınıñ ədeji çasıırp kelgen, qalıqtıñ talantı aqıñı qart Çambuldı çarlıqqa cıqarıp, onı vykil Sojuzqa, çer çyzine tanıqan, Çambul men birge köp talantlardıñ közin acqan, bavlıqan, ösirgen bizdin partıja, Qazaqystan bolcevikleri.

Otanımyzдың, elimizdin, partıjamyzдың çavlarına qarşı, baqıtlı qalqımyzдың basına facijzmnıñ laqanat qara kynin ornatqısı kelgen trotskijcil-buxarijncil, ultıl facijs bandidjterge qarşı. Çambul qaharına minip ajbındı, ızalı, ıvıtı ölender ajtadı. Çavız facijsterdin birin qojmaj çojuvdı, bolceviktik qırqılyqtı keteryvdi qalıq atıñnan talap etedi. Sondıqtan da, Çambuldı vykil Sovet qalqı bileđi; əri çaqısı keredi. Onıñ çyrların öte syjip oqıjdy. Ujtkeni, Çambul vykil Sovet qalqınıñ atıñnan çyrlajdy; barlıq qalıqtıñ ojbı, sezimin, qalıqtıñ erkin çyrlajdy. Çambul cıqarmaların—vostanlıqqa, baqıtqa ımtılıqan vykil çer çyziniñ enbekçileri syjip oqıjdy. Çambul cıqarmaları Sovetter Sojuzında köp tilderge avdarılıp, oquv programmalarına da kırıp otır. Çambul atına Ulı Otanımyzдың barlıq burıs-burısın, barlıq respublikalardan alqıs ajtqan, qıttıqtaqan qattar, telegrammalar yzdiksiz tysip otıraıdı.

Çambul qalıqta qalqız emes. Çambul—qavlap esken qalıq tvorcestvosınnı, qalıq talanttarınnı bir kesek yiken kórinisi. Partija Çambul men qatar, talaj tamaca qalıq aqındarın kóterip, ósirip otır. Munıń içinde, Çambuldıń Kerimbekip Sajadıl, Ұмбетәлі, Өтеп сықылды өте talanttı cөkiritteri bar. Орымбай, Elevsiz, Quvat aqındar da bar.

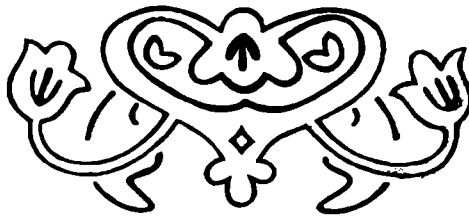
Çambul bizdiń vykıl әdebijetimizdin tuvı boldı. Çambuldan çazuvсыларымыз көп үлгі алады, үйренеді. Әсіресе, сонқы чықарда сыққан ças aqın, çazuvсылar Çambulqa ajırqça eliktep estі. Qalıq aqındar, ças çazuvсылar әli de qavlap ese beredi. Olar, bizdiń waqıttı өmirimiz osı өmirge çetkizgen, qalıqtın ulı kösemi *Stalin* çoldas tuvralı çalındı çır, tamaca өlen, kyrdeli poemalar çazıp, çırlaj beredi.

Еңбекci adam баласынн dosı, даньспан, ulı kösemi *Stalin* bastaqan ulı sovet qalqı sotsijalistik otannıң çavların typ tamır мен qırıtа otırıp, көркем өнерdi, Çambul сыјақты asqan talantlardı vudan vıljaj da, qarıctap өsirip, өrkendete vermek!

olenderi

LENİN MABZOLEJİNDE

Künsizderge kyn bolqan,
Çer çyzine nur bolqan,
Aqıldyň keni danycran,
Ezilgenge qol bergen,
Kemtarlarqa çol bergen,
Zamannyň eri alystan.
Adasqan qalyq zarýqqan,
Azattyq alyp baqytqa,
Sövlende kelip tawysqan.
Daryjadan artyq aqylyň,
Töweň bijik „qarystan“,
Qartajqanda bir көrip,
Zýjrat etip qajtuvqa
Çambyl keldi alystan.
Çer çyziniň kindigi, —
Mavzolejdiň tasynda,
Çer çyziniň сырағы —
Kremilde — qasynda.,
Çolyňdy tajmaj ustaqan,
Baqytqa çurtty nusqaqan,
Artyq tuvqan cäkirtin, —
Stalin otyr basynda.

„Tavap“ etip öziçe,
Stalinnen çen surap
Ketyvge, kelgen көр qalьq,
Kөrisedi osьnda.

Va, daпьcpan savazьm!
Ezilgendi teпedin,
Zarьqqandь çevedin,
„Çer çyzine camcьraq
Ornatamьn!“ der edin.
Mylijendegen qalьqtьң
Syjenici edin, belі edin.
Burgьnqь kezde cetkeri
Qalьp, sanqа qosьlmaj
Çyrgen qazaq eli edim.
Meni de sen teпedin,
Ulь көcke ilesip,
Aldьmda vascь Stalin,
Soңьnan erip çөnedim.
Dөvletke vatьp belceden,
Brьsqa qandьm, keneldim.
Zamannan bergi qursavdьң,
Sen aqьttьң ijegin,
Çer çyziniң kem-tarь
Syjegen saqan ijegin.
Senen alьp nur sөvle,
Quvatьm tolьp, kyc esip,
Bekidi meniң syjegim.
Bөrin birdej qunarttьң
Alьps eki çyjenің,
Adamzattьң asьlь
Arьvaqьndь ardaqtar,
Kөpti көrip kenikken —
Aqсьl tartqan vascьmdь
Aldьңa kelip ijemin!

1936

Moskev.

Gyrildegen zavıttar
 Qala, dala qırdaqı.
 Kөр coldastar, qarandar!
 Kөр dostarım, çarandar!
 Qazaqıstan baqıtın
 Keni boldı arnalı,
 Qorqasındı көrdiң be,
 Aqqan qara tavdaqı,
 Altın сьқыр Altajdan
 Çarqırap kyndeј çajnadı,
 Qarsaqpajdan mьs aqır
 Bulaqtajın savladı,
 Maqta көктеп Cimkentten,
 Kyric gyldep Çerkentten,
 Aqtөbeniң eginі,
 Öge әrlegen әnimi,
 Tytini tulpar çaldanır,
 Bırtır, sozır ыrtalıр,
 Arqımaqtaj Tyrksijр
 Çele-zыrtır zavladı.
 Çyk tijer Qaraqandьda
 Bзqыrtır vagon ajdadı;
 Emvi-nepti çerinen
 Munaj atır parladı;
 Asqarlaqan aspanqa
 Alatau qызыl almalı,
 Dalasыnda gyl көктеп,
 Gyl men qavat mal qaptar
 Aspandaqı bulыttaj
 Tөrt tyligi qavladı.
 Altın çaldı bedevler,
 Çel ajaq çyјrik dөpender,
 Taqasы men tas tarır,
 Qulaqı men oјnadı.
 Çarqırap kyndeј nurlanır,
 Semirip сыјr qorlanır
 Çelinin kernej syt aqır

Вавъгънан вuзавън,
Emizir uvъz qunarъn,
Өvittî de, vavladъ.

Кун ватър, çuldъz tuvqanda,
Maldъn teli duvmanda,
Tөл tujaqъn irikrej,
Ojnaqtatъr kijiktej,
Cavandar vaqtъ, talmadъ.
Vuqъdajъn vuzavъn,
Maraldajъn ыlaqъn,
Sъjpar vota tulъmъn,
Altъn çaldъ quлъnъn
Çajnatъ da, çajladъ.
Suvъqqa teldi toqъъzvajd,
Boranda da qalqъъzvajd,
Altъn ajmaq çerine.
Tөrt tyликтîn tөline
Qavъpsъz voran, qardaqъ.

Tъnda, çoldas sөzimdi!
Acъp qara көziңdi!
Qъrqavъl ucъp, qaz qonqan,
Aqquv kelip çaz bolqan,
Altajqa qara maraldъ!
Balъqъ tajdaj tuvlaqan
Baqasъ qojdaj cuvlaqan
Cortanъ corcъp ojnaqan,
Altъn qajmaq araldъ.
Dala suvqa comъlqan,
Elge qonъs tavъlqan.

Qujъlqan, çoldas, nurdъ көr,
Baqqa comqan tav men өr.
Osъ vaq qonqan taңъmda,
Maqandaqъ, saqan dal

Qulıyǵan ǵajnar ǵerdi kór,
Qulıynan ǵajrat erdi kór.
Osı baq qonqan tańımda,
Maqanda, ǵoldas, saqan da!

Qazaq bulıp qul bolǵan
Kyn koryvge muń bolǵan,
Kyndi kórdik, el boldıq,
Asuv bermes, er boldıq,
Osı baq qonqan tańımda,
Saqan da ortaǵ, maqan da!

*Aıtqızǵan osı tańdı da,
Ǵajnatqan waqtı, ǵandı da,
Qutqarıp eldi quldyqtan
Tań nurındaj sam ǵaqqan
Qalbyqtıń kyni Stalin,
Osı waqıt tańımda
Berilgen maqan saqan da!*

Stalin batır batır,
Darıjadaj aqıly,
Tavdıń tasqın suvı da,
Qustıń qaz ben quvı da,
Bulaq aqqan ezende,
Tavdaj cökken qumı da—
Stalin dep ǵırlajdı!
Tolqın da, soqqan voran da,
Orman, toqaj—ǵıńqıl da,
Ǵırсы, әңсі—bulbul da,
Stalin dep ǵırlajdı!
Stalin—сынның құлдыз,
Stalin—nurlı kyn kızı;
Stalin gylدیң cecegi
Sonı men ömir ösedi!
Stalin qalby ceceni,
Stalin qalby kosemi;

Uqьn çoldas, kər çoldas!
Dostьq qoldь ver çoldas!
Stalin—kynim—taңьmda,
Qujьldь sonan vaqьm da,
Өmirdiң kyni osь kyn
Maqьan da, çoldas, saqьan dal

1937

TUVQAN ELİM

Toqsanqā kelgen asym var,
Kopti kergen vasyt var,
Aman ettim bul kunge,
Ojdy, qyrdy aralar,
alqyz atty savalar,
Serik voldym emirge,
Dombyramdy oңgerip,
Ozime-ozim dem berip,
yvanys qyr koñilge.
Osynsa asqa kelgende,
Ozendej olke kergende,
Nemerem men cöberem
Əkelep maqan ergende,
Eski kynim aңarar,
Kösegem köktep örgende,
Zamanym, kynim asarar,
urtym top vor yjnalr
Söjlevge kezek bergende.—
Davysta, ambul davysta!
Söjler bir iber, söjle endi!

yjnalr urtym aldynda
Tyңdavqa meni kelip tur.
Söjle dep ojda varandy,—
Antalar qamar tönip tur.

Ceçire ne ajtar dep,
Balalarım senip tur.
Qыjaımdы qozqavqa,
Qulaqın vurar səjletip
Domııramdı berip tur.
Qajtarıma çurtım miselin
Kysındı çыjыр voıyda—
Bir az qana keçes qur.

Qazaq-qazaq bolqalы,
Kerdiң qoj talaj qandardы.
Ötkizdik qoj biz bastan
Azaptы avыр zaңdardы.
Qoqan vijler bir kezde
Öristegi maldы aldы.
Qusbegi qan qutyır,
Boj çetken ças qызды aldы,
Qызды almadы, çandы aldы.
Çajlavды sonda caң vastы,
Tынық kelder çajqaldы,
Sol bir өtken zamanнан
Arman bolar ne qaldы?

Qaппың birі Avыaj,
Maqtaman onы asыra.
Ac bөridej çalaqtар,
Nөkerin, qoıyn cybыrtыр,
Өzim degen kisini—
„Datqa“ dep alqan qasыna.
Qarsы bolqan kisiniң
Qan çavдыrған vасыna.

Avыajдың tусында
Qandaj qыр eldi suraqan?
Eregisken kisini
Qыı cыbыrdaj vuraqan.
Adamды Avыajдың tусында
Ultaraq pen teң kergen.

Çesir alsa—kың болған,
Кың вијсара ылақан.
Çavlasqan çerden qul alqan,
Qul sorly da anraqan,
Qosylyp kыңge ылақан.
Toqsanqа kelgen çasymda,
Sol bir өtken zamanньың
Bolsyn maqan nesi arman?

Odan beri kelgende,
Өlkeni bastы bir sagyn.
Çыlandaj vojqa oralyp,
Qыsqanьn көrdik patcaньn,
Çerdiң betin qaptady,
Eldiң çanьn qaptady,
Tappadyq ылаç, amalyн.
Birge capты patca men
Çaңgir qan attы aramьn.
Kөk orajly çerdi aldy.
Aqьndь özen suvdь aldy.
Çalyн kesti Oraldьn,
Aсыlqan qorqav aramь.

Osynav bir zamanda
Bolys сыqты zirkilder,
Myrza, starcyn atapьr,
Avьlnaj сыqты diңkilder,
Sen taqqan viј cirenip,
Qonsa vajdьn avьlyна,
Qajnadь qazan vylkilder.
Otyrды vaj aq yjde,
Aldьndaqь kersende
Sary qymьz kilkilder.

Kedej vajqus valasъ
Çalaңas cekpen etinde,
Sekpili bar betinde,

Quv qarǵınnıń qatı ycin
Atalır malaj ǵyredi,
Baj malınnıń cetinde
Cildede aptar astında
Qısta voran icinde,
Ǵas balası qozıda,
Qatınnı ǵyr ot ǵaqlır,
Bajıvicenıń erkinde.
Sol bir otken zamannıń
Nesin arman etejin,—
Ǵetisken ǵana kynimde.

Alpıs besten asqanda,
Ǵetpiske qadam basqanda,
Ǵmiri estip bilmegen,
Ǵmirde kózim kormegen,
Korsetti Lenin qajratı...
„Quldan, kynnen“ qol qurap,
Asırda erim ajvattı.
Taǵın ǵulda patcannı
Altın taqtan qulattı.
Saltanat, sennin qıjrattı,
Ulı, qızın ǵblattı.
Közden ǵasın bulattı.
Aqlarır bizge tań attı.
Qazaq ta attı ǵarattı,
Betin Mäskevge qarattı.
Ǵarraj savır ǵan-ǵaqqa,
Lenin esimın tarattı.
Qıvdaq biz de ortadan
Baj men volıs, manartı.

Sodan bastap qazaqqa
Qıjımdarlıq әl kirdi,
Kevdesine ǵan kirdi.
Ǵan kirip qana qojmadı,—
El volarlıq senn kirdi.

Quv qarǵınnıń qatı ycin
Atalır malaj ǵyredi,
Baj malınnıń cetinde
Cildede aptar astında
Qysta boran icinde,
Ǵas balası qozıda,
Qatınnı ǵyr ot ǵaqır,
Bajıviceniń erkinde.
Sol bir otken zamannıń
Nesin arman etejin,—
Ǵetisken ǵana kynimde.

Alpıs besten asqanda,
Ǵetpiske qadam basqanda,
Өmiri estip bilmegen,
Өmirde közim көrmegen,
Körsetti Lenin qajratı...
„Quldan, kynnen“ qol qurap,
Asırda erim ajvatı.
Taǵın ǵulda patıanıń
Altın taqtan qulatı.
Saltanat, sänin qajratı,
Ul, qızın ǵylatı.
Közden ǵasın bulatı.
Aqarır bizge tań attı.
Qazaq ta attı ǵaratı,
Betin Mäskevge qaratı.
Ǵarraj savır ǵan-ǵaqqa,
Lenin esimin taratı.
Quvdaq biz de ortadan
Baj men bolıs, manaptı.

Sodan bastap qazaqqa
Qajmıldarlıq әl kirdi,
Kevdesine ǵan kirdi.
Ǵan kirip qana qojmadı,—
El bolarlıq sän kirdi.

Səndi qazaq elinde
Qartajqanda ən salqan,
Əlenin qojdaj toqıtqan
Тыңдауысың уятқан—
Kəretin boldıq Çambuldı.

Lenindej basçım iñkərim,
Bygingi dana Stalin,
Çırlavqa oqan söz çetpes
Sever aqın ustanıñ.
Pajqambarqa tenevge,
Syndet, vaçır, parızdan
Artıq kərem ustavın.

Asqar tav vıjık der edim,
Kərinip tur təvesi.
Aqıldı darıja der edim,
Bıraq kejde darıjanıñ
Qajırlajdı kemesi.
Sajqalqan çorqa der edim,
At ta carcar boldırar
Kezdesip çerdiñ velesi,
Domıranı alqanda
Stalinge teñ tappaj
Qıjnalqan Çambul çeri osı.

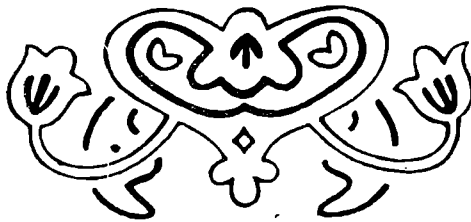
Tuvqan ajdaj der edim
Tynde var da, kyndiz çoq,
Çanqan kyndej der edim
Kyndiz var da, tynde çoq.
Temir qazıq der edim
Tek turqanı bolmasa
Onda til de, ın de çoq.
Eñ çarqıym—Stalin
Tynde de var, kyndiz var
Çanıp turqan çalındı ot.

Ruqsat etsen, əlevmet!
Тыныңар бір аз көрејін,

Dem alьp taqь səjlejin,
Səjlettin nege demejin.
Çyzge çasьm çetkence,
Өlenneп urьq sevejin.
Tartьnvaжьп ceginip,
Domььramdь çevejin.
Өlgenimce өleң men
Stalindi çьrlajьп,
Bitelmese көmejin.
Sөzdiң vərin salmaqтар,
Asьldarьп terejin.
Ajьp çьrsin kejingi
Ças balalar, urpaqtar,
Stalindi teңejtin
Teңev tavьp verejin!

1936

QALBQTYN ÇARBQ SÖVLESİ,
ADAMNYN DOSY — STALIN

Ələmdi keldim aralap,
Küci men buvdıñ, kəmiridin.
Edil menen Çajbqtyñ
Belderin qıja basa ətir,
Surajın kərdim çerimniñ.
Altı kynde ajıbyq
Alys çoldı qysqartır,
Ordasın kərdim elimniñ.
Aqtalqanyn tanydım
Zamannan bergi sarsyqan
Tavan et, mañdaj terimniñ.
Dynijeniñ sönves syraq —
Kelbetin kərdim Leninniñ.
Aqyl-ojdyñ darıjası,
Daruyn volqan savazym
Çasylar tartqan çerimniñ.
Casy aqtarqan basymdı
İjir, tömen eñkejir,
Aldynan ətlim erimniñ.
Ajtır ətlim kyvirler,
Əzi salqan çolı men
Kərkejgerin elimniñ.
Baqytı turmys ornatır,
Kərsetken ɵmir usraqın,

Tendikti bergen qolıma
Lenincil ulı—Stalin!
Astanań aralap,
Qızbaqtı kórdim talajın.
Gyldengen baqsa, tas köse,
Zevlim bijik sarajın.
Sən, saltanat, tamaca,
Köz toymajtın qarasa,
Qajsı birin sanajın!
Qalqı aldı qarşılap,
Eñbekte kelip bas qosqan
Özim men tuvqan aqajın.
Eñbektiñ keni astana,
Aqıldıñ keni astana,
Baqıtıñ keni astana.
Qızbaqtı teñev çoq,
Çoqtı qajdan tavajın!
Baqıtı turmıs ornатыр,
Körsetken өмір usraqın.
Tendikti bergen qolıma
Lenincil ulı—Stalin!

Kөңilde arman qaldırмај,
Qızbaqtı kórdim, carladım.
Çer astınan çyretin
Oqtan çyjrık ot arva—
Sajaxat salıp varladım.
Samı—çuldız çarqırap,
Asıl tastı әcekej,
Ojuvlar tur çan-çaqын.
Osı çoldı salqanda
Alqacqı kyrek ustaqan,
Ardaqtı dostım Lazraqa
Raqtet, alqırs arnadım.
Baqıtı turmıs ornатыр,
Körsetken өмір usraqын,
Tendikti bergen qolıma
Lenincil ulı—Stalin!

Aspan menen talasqan,
 Teatr vijik zəvlim.
 Maqvalı, beren qulırgır,
 Qojnıñ asır qarıs aldı,
 Quvanır kelgen vavıgıñ,
 Burın qul men kün bolqan,
 Turmıstıñ tatqan avıgıñ
 Qazaqtıñ ulı, qızdarı
 Astanadıñ qalqına
 Kersetli qırdıñ önerin,
 Əñ, əleñ, kuy, savıqıñ.
 Tuvısqandıq cıyregi
Quvana soqır, qalıñ cırt
Capalaqtar qol urdı,
 Dəvleti tasqan qızbaqı
 Kergende qalqoz avıgıñ.
 Tili basqa kəp cırtı
 Bir anadan tuvqandaj,
 Aqajıñ etip sıjlatqan,
 Tastatır turmıs avıgıñ,
 Ardaqtajmıñ syjemin
 Stalinnıñ dävirin.

Tizelesip özim men,
 Çıvıtip baldaj sözi men,
 Kəp pen birge otırdı
 Qalıqtıñ ulı kəsemi.
 Qasında väri qorcalap,
 Aqasına erkelep,
 Elimniñ bilgic, ceceni.
 Aq dıjdarın kergende,
 Çetpis çıldaj qorlanqan
 Çazıldı çyrek keseli.
 Çajdarı çyzin syvrettep,
 Tegis terip çönelsem,
 Tavılmas sözdiñ esevi.
 Baqıtı turmıs ornatır,
 Kersetken ömir usıraqıñ.

Теңдикти берген қолыма
Lenincil ulь—Stalin.

Қол устасыр көрисіп,
Қузығында тапыдым
Калијніндеј ақынь.
Елимде еңбек қажнатқан,
Бір қыз қетпіс туліјон
Вақыты болған адамды
Баласындај мәпелер,
Муқтағын тавыр вақадь
Кліјм ватыр қасында,
Қол бастаған қавыңгер,—
Қызы құлдыз қақалы.
Басыларым даньсқан,
Елімнің қалқы вақалы.
Сол көптің бірі мен едім,
Кремилде Калијнин
Өз қолы мен алып кер,
Уль сылық наград
Отъравыма қададь.
Вақыты турмыс орнатыр,
Көрсеткен өмір ұсрақын,
Теңдикти берген қолыма
Lenincil ulь—Stalin!

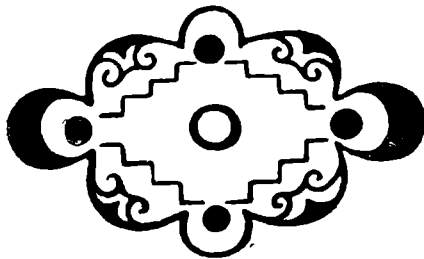
Кәріліктің көпвеј ығқына,
Ападан қаңа туықандај,
Қызықтың көрдім вайлығын.
Қапым қажнап војымда
Өмірді қайта сайқадым,
Домбырамды қолға алып,
Гылдendirген elimді
Көсемге сәлем айттым:
Ва, Stalin қапым қулақ сал.
Қағыжа Қамбул қығласын.
Мен сөйлемей кім сөйлер,
Заманым менің сығласым.

Ҷаландъ җастар қурдасым,
Вақът қусъ қолында,
Elimniң de, meniң de
Қызыққа өлер, әлдијлер
Өзиң вақыр турғасын.
Мәскевде көрип өзинди,
Бастап өткен қолдым
Тоқсан қылдың тулғасын.
Барыр қайтты алдыға
Вақытты улъ, қыздаръ
Кеніген елдиң өриси,
Қазақтың байтақ әп-қығын
Ордаға тіјер келиси.
Азқана қылда кәр өсир,
Астанаға арнаған
Көрселіп ојын бериси
Осының бәри өзиннің
Қалқың үсін сиңирген
Еңбегіңнің җемиси.
Бірліктің, кыстың, өмирдин
Улқажа бермек өниси.
Алтајдан бастап Батысқа,
Көз җетпейтін алысқа,
Соғылып, бекіп, пықайды
Азаттықтың җелиси.
Вақытты турмыс орнатыр,
Көрсеткен өмір ұсрақын.
Теңдікті берген қолыма
Ленинчил улъ—Сталин!

Арманъ җоқ җастардың,
Балапандај балырап
Баврајыңда гылденген.
Вақыттап сомыр вақытқа,
Заманъ мынап тырленген.
Өмірі мынап әсекеј,
Оранған җібек вылде мен.

Solar men birge çyrer em,
Solar men birge kyler em,
Ças vola qalqan kynde men.
Quvatъ tolъp quvanъp,
Çambul keldi çerine.
Əngimesin certedi
Qalqozdaqъ eline.
Domъbrasъn koterip,
Cattъq çыpъn cыqarad
Alatavdъn dəңine.
Əleңim balqa, ən-qacav
Tavdъn salam kenine.
Egindi, cəpti qыъma,
Balъqtъ ajdъn kəlime,
Əzim tiri turqanda,
Uлъ kəsem Stalin,
Çyregimde saqtajmъn
Əleңdi de, seni de.
Baqыttъ turmъs ornатыp,
Kərsetken əmir usraqъn.
Teңdiktі vergen qоlyma
Lenincil ulъ—Stalin!

Qalъqqa берip azattъq,
Keңittің əmir qыsraqъn.
Aqылңdъ kyndegen
Icinen kyjsin ducrapъq!
Cegarada çатыrmъz,
Əziң arnap tapsъrqaп
Baqыttъ çerdiң ducrapqa
Bermespін kesip pucraqъn.
Men de qыzъl çavъnger,
Sensiң meniң ctavъm.
Ərkeniң əssin, kəp çasa,
Qalъqtың çarъq səvlesi,
Adamнъң dosъ — Stalin!

STALINNIN TUVQAN ÇERI

Ekinci, өмір — қазырды,
Көргенде қаңа асылды,
Үндемей қалай тұрайын,
Сыламай қалай тұрайын?
Үлдарым менің коммунист,
Немерелерім комсомол,
Сөверелерім пионер,
Қуваныр соған Қамбуль
Север сөздің даңқылы
Кәрі қапы қасарған
Қулсына қайта қасалған,
Қоздатыр сырды қија бер!
Бұл Қамбульдың көздері
Көз ұсынап көрген,
Бұл Қамбульдың сүрегі
Сеңілмес күйті өлімнен,
Бұл Қамбульдың сырлар
Сүйіргірек қелиннен
Бұл Қамбульдың қапы қас
Қағырғақ көгіннен,
Қалқан емес өрлеген
Ойым менің өмірден.

— „Ертте атынды!“ dedim мен,—
Немере, сөверелеріме,

Çarqıdasın yzengim,
Çyretin çerim öz elim,
Köz salajın çerime,
Çerdiñ gylđi kögine,
Aralajın, varajın
Çerimniñ tavı, ərine;
Bulaq aqqan vavıǵınan
Qıran usqan tavınan,—
Körejin dedim varajın,
Stalin tuvqan çerine.

Ulandar attı erttedi,
Sekseñ, sapar cek—dedi.
Сьқарыр салыр ballarım
Maqsatıña çet dedi.
Çyrđim çoldıñ çöni men
Çarajevtiñ majdanqa
Çarqan calqar çeri men;
Kördim tavdaj tolqınnı
Ötkende Kaspij ceninen,
Coss vatrı carlaqan,
Dnepr tolqır tuvlaqan
Calqır çatqan baq kördim
Uvkrajın çerinen.
Kördim suluv Edildi,
Edildej erkin elimdi,
Ertegidej eldegi
Körikti bıjık ərimdi.
Calqır çatqan eldegi
Çırlaqlanda көrgendi
Qajter edi teñesem
Kymis ajdıñ nurı men,
Qajter edi teñesem
Kөktiñ suluv kyni men,
Biraq, көktiñ suluvı,
Suluv emes elimnen.
Осы өлеңди, сығымды
Сақан ајтам Stalin

Tap özündi çanьma
Balap ajtam Stalin!
Kørdim tuvqan yjındi,
Yjınde turqan kyjındi,
Maj sam, saqьn tereze,
Çurьнь çijhaz, vujьmdь,
Çez samavььp, tas tavaq
Şazdan soqqan sekildi,
Kørdim kesteli oramal
Syrken talaj vetındi.
Kickene yjiñ ystinde
Kørdim aspan ajandь
Qьran ucьp, qaz qonqan
Tavь, tastь dalaңdь,
Çerge vaqьt vaq verip,
Bizge nurlь saq verip
Køk kynindej nurlanqan
Qalьq qamьn ojlaqan
Qasьrqa, ulьn syjlaqan
Balqьp ьstyq qanьm men
Syjgim keldi çanьm men
Mejirimdi seniñ anañdь!

Ças urpaqtar bilesiz,
Burьñdь өtken zamandь
Bøltirigi veriniñ
Qozьqa carqan zamandь,
Aspan çerge ajnalьp
Bstyq bolqan zamandь,
Boranda malqa çut kelip,
Qastyq qьlqan zamandь,
Qara qarqa qarqьldap
Qan çalaqan zamandь,
Tavanьnda patcanьq
Ezilip qalьq qaqsav men
Zar çьlaqan zamandь.
Sol kezderde duzaqtьq,
Torьnda çyrip mazzaqtьq

Qorlıqına sьdamaj,
Batrlar sьqqan bir talaj
Dalasınan qazaqlıq
Oqsan ьrdь — tolqavdь
Tolqavda er vor tolqanqan
Bjsataj, Beket, Qovylандь
Olar qalıq batrь;
Onan soq sьqqan tolqanьp
Amangeldi bьmanьp
Kyci menen saj kelgen
Batrlıqь—aqьlь
Sonьq vәri patcanьq,
Sum әмirdin qasь edi,
Sonьq vәri ezilgen
Qalıqlıq qana dosь edi.
Sol batrdıq vәrinin,
Qalıqlıq, ьastıq, kәrinin,
Tilegin, qalıq erinin,
Tilegin qalıq ьerinin,
Tilegin tav, quzьnıq
Tilegin ulь qьzьnıq
Tilegin ava, dalanьq
Tilegin mejrimdi ananьq
Tilegin әke, aqanьq
Tilegin sәviј valanьq
Tilegin aqьq, dapanьq
Їьjьp, tyjip bir ьerge
Bilip, kәrip vizderge
Qurьp mьqtь stavьq;
Qujьp nurlь nusqavьq
Bergen ulь Stalin!

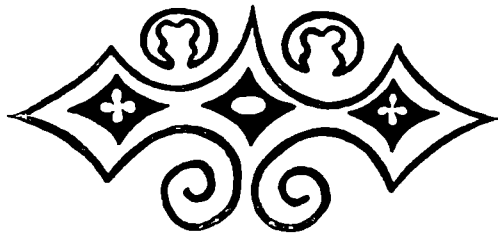
Stalin sen nur kәzim,
Saqan ajtar bul sәzim;
Sen ezilgen qalıqlıq
Sьraqlьsьq, ьarьqlıq,
Ata menen ananьq

Aqa menen balany
Syradaş aştan sen közin;
Cölirkegen dalany
Suvşynan sen qanqyzdan,
Dalanın aştan alavın
Köl qır bulaq aqyzdan;
Çerge qyzy baqsa egir
Qyrdan cecек çarqyzdan.
Qalyqtan daqtan, dostqan
Çer saşna barqyzdan,
Baqt berir, baq berir,
Eñbekten örneк salqyzdan.
Tilegi sende qalyqtan
Çyregi sende qalyqtan
Ömirden navbat çavqyzdan.

Çadratır Çambuldan
Çyz çasaqan çyregin
Çasartır qajta soqqyzdan,
Çyşan kökke çetkizdin,
Bulaqtajın tökkizdin,
Çyregim çyşan ölgence,
Şeniki, çanым sөngence
Yjtkeni, dana Stalin,
Çalqav tartqan çanымa,
Ömirdin nurın ekkizdin!

Тбилисij qalasъ
1938

VOROCIJLOV TUVRALY POEMA

★

I

... Təgil çyr, kez çijhandy, çyrqa ənge sal!
Kilemdi Tyrikpennin tyvine bar,
Qazaqystan çerinde çeldej esip,
Baqcaly Özbegstan gyline bar.

Arala Təçikstan asqarlaryn,
Munajly Əzərbajçan astarlaryn,
Odaqtyq on bir elin tygel colyr,
Bir tolqar tyjindi çyr tastar saqyq.

Men qartryn kəpti kərgen kəri vulbul,
Eçelden el çyrlağan kəne Çambul.
Byginde çyrym çana, kynim çana,
Ənimin ças elimniq qyğanly alqyr.

El savyr, çurt çylatqan qan men bekti —
Çyrlavqa davsym çyrpas sum çendetti.
Men çyrlajmyn, kəterem kəkke atyn
Elim eri qalyq syjgen völsevikti.

Lenin men Stalindej tereq aqyl,
Əsirgen narkom etip səzi naqyl.
Bascсы armijanly əleimge ajdaq —
Arnalad bul əlenim — Klijm batyr.

Ratcaññ laqnat qamıt taqı menen.
 Mylijon ǵan ǵoqsylyqtan tajaq ǵegen.
 Bajaqıǵda qor volıp ɵtse qazaq,
 Zorlyqtan Uvkrajn da zar enregen.

Munda—vaj, onda—sordı pomeccikter,
 Kyc qajda qarsı turıp oqan tikter.
 Tek qana domıǵra men vanduvraññ
 Uninde izi qaldı avır ǵukter.

Ǵarlılyq, qarañqılyq ǵurtı basqan,
 Uvkrajna, dalasynda Qazaqystan.
 Esittim, kɵp vaqıǵa kɵz ben kɵrdim
 Ondaqı qara kyndi ɵtken vastan.

Semirdi pomeccikter eldi sorıp,
 Eginin eñbekciler verdi orıp,
 Molda, rop unın casıp eldi aralap
 Qalıq kɵzin aspañǵa aldıp torıp.

Quzqanca polijtsija eldi vaqtı,
 Ajdadı, attı, captı, tyrme ǵaptı...
 Osyndaj qara kynde Klijm tuvdı—
 ɵmirde qorlıq, zorlıq bejne avaqtı.

Qara suv, qara nan ǵep sarı belde,
 „Qudajıǵa“ qul bolqanda, vajıǵa pende.
 Syısqan ıstıq kynde egin orıp,
 Mal vaqqandı bilersin qazaq sen de.

Accıññ kɵrdim talaj dəmin alıp,
 ɵmir qadirin tañdım arıp-talıp,
 Qazaqtıñ maldı vaqqan ǵalcyarǵı
 Syjedi ɵz Klijmin uqıp tañıp.

Bilemiz Klijm ɵmirin, biz de kɵrdik,
 Tañymız Klijm ɵmirin, tyzde kɵrdik.
 Sondıqtan da, ardaqtı bizge Klijm,
 Qacan da sen bizdiksın, biz de sendik.

Qazaqtıñ malcıları мыңнан таңдап,
Өsired көр сүjrikти Klijmge арнап.
Еп тақыр, kekilin kesip, „осъ“ deјdi,
Сьқағын сан tulpardы toptan samқар.

III

Өtse de қастық сақь азар penen,
Kemityv, qorlyq, zorlyq, mazaq penen.
Klijm өsti, er қetti, қigit boldы,
Semserdej өtkir, есет bolat veren.

Zavьtta ol erligin elge tanьttь,
Altьndaj қумьсцлар көzin tartьtь,
Tap arьn tavap tirep—tajmaj saqtap,
Kyreske parasat pen tartьtь qalyqьtь.

Қуванқа kyci көр dep vas urқan қоқ,
Кез kelse betin actь, қасырқan қоқ,
Tap ycin kycti kyres quvatь men.
Bojьnan қав қылықьн асырқan қоқ.

Donbastьñ сақтысында қajнақan kek
Qatqan kez, ajтьp volmas pәlendeј dep.
Қумьсць qalyñ qolyñ көteriyvge
Turқanda icten тыньp kytip bir „lep“.

Bul lepti sonда olarқа Klijm berdi,
Qalyñ top Donbastaqь соңьna erdi.
Qьzьl tuv қel көterip қalyñ қандь,
Қalavь qajnaқan kek vastь қerdi.

Көterip таң сәvlesi Klijm erdi,
Қатpавқа қанньñ kegi qavar berdi.
Sondaj kekти қьrlasam eske salar
Qan Қangirge attanқan qalyñ eldi.

Bir kynde bjsatajdaj qaşyrlı erim,
Kötergen qanqa qarsı vajtaq elin;
Tulpardaj tujaqıñnan ot ırqyldar,
Qalıñ qol sar arqanıñ basqan belin.

Acıvı qatqan qavaq eldin kegi,
Atlanqan zalımdıqqa asqan cegi.
Aldında bjsatajdaj batır bastar,
Qamaqan qan ordasın qazaq eli.

Klijm er taman ultı aloa bastar,
Kötergen qalıñ qoldı ıravqa nusqar.
Er qadirin әrijne qalıq umıtpas,
Kötergen el tındigin tuvın ustap.

IV

Zarlatır ırım-ırısır, san vejbaqtı
Oq, qıls, temir vıdav, qanqa battı.
Erlerdi el bastaqan terip alır,
Sivirge patca zalım quvdı, ajdattı.

Çerlerden qarlı voran çoldı basqan,
Ajazda sıqyrlaqan tyter aspan.
Çasqanvaj zulım patca zardavıñnan,
Talqan qır tas vıdavdı Klijm qacqan.

Bosaqan ıras qırandaı tar qarastan,
Ol qasır Kaspij ötti tav men tastan,
Çasırnır patcanıñ çendetinen
Bakuvge—ylken kendi munaj aqqan.

Bakuvdı biz bilemiz, tarijqta atı,
Eline еңбекiler мәlim dañqı,
Bastaqan Stalinniñ öz qolı men,
Bakuvdıñ proletarın zor qajrattı

Bakuvdy özim varıp kergenim çoq,
Qanırqırn-körmesem de estijmin көр.
Sыqылды qara meryvert vizdiң Embi,
Çanarы Qazaqıstan çulдыз vor.

Bilemin onda vurap çerdin astыn,
Cыңarar munaj majыn suvdaj tasqыn,
Kөр көrdim, көр çasadым, көр estidim
İcinde aqsaqaldы мынав çастың.

Bakuvge Embi arqылы bolsaq qanırq,
Kөremiz Stalindi ajqыn çarыq.
Qalыq taqдығыn parasat qol men cecken,
Nurыna bykil әlem bolqan qarыq.

Qazaqqa өз qolы men teңdik bergen,
Çer bergen, astыq bergen, erlik bergen,
Gruvzija qыраны tavыnda өsken,
Bakuvge çav çenyvge usыр kelgen.

Donbastың volcebigi Klijm batыр,
Birge istep Stalin men volыр çaqыn.
Majdanda cыqqan tapтың көsemine
Kөmek qыр, sözin тыңdap, surap aqыл.

Bir boldы көsem менен avыр kynde,
Qacan da tәni vөlek, çanы birge.
Tavandy tar kezeңde aqылсыз
Akopta, zor majdanda, Kremilde.

V

Qalыq tavаны qozqalыр alqanda vet,
Lenin, Ijosыр aqылы volыр medet.
Tolqandy tuvra çolqа tyzep salды,
Qoltыqtар tar çoldarda syjer, çever.

Adam ulь bascsьь eki kəsem,
Əmirdi qajta çasap tuvqьzdzь əsem.
Bərinde qol qavьscьь boldь Klijm,
Qalьqtь ertip er boldь tyjin cecer.

Qaruv ap qalьq qavьnpьr sajlanqanda,
Bas qosьr attanuvqə var vajlarqə,
Çer men suv, zavьt, pavirik, ykimetti,
Aluvqə qol men tartьp qan majdanda.

Klijm er ec qorqьncь sezgen emes,
Əlem dep zor maqsattan bezgen eines,
Qol bastap çumьscььqə qaruv verdi,
Ne-çenyv, ne-çenilyv—tartьq eges.

Avlaqta uzaq tynder ujqь kərmey,
Ygittep çurtь bastap soqqan çeldej,
Lenin men Stalin var quvatcsьь
Qaladzь qaj eңbekci Klijmge ermej.

Saqьrdь qazaqtaqь varьq erdi,
Qolьna naja ustap, qьlcь verdi.
Ynine qulaq qojьr saqьrqanda,
Cьqqan ed sonda erler qalьq qoldь.

Çьrlasaң mundaj erler eңbekci ycin,
Kərssetken qan majdanda qajrat, kycin,
Bir taңqə ər bir isi erlek volar,
Urpaqьm cьn batьrdь bilemisiñ?..

VI

Çarq etip Əkəvrdiң kьni cьqtь,
Kьp tuvdzь beldesetin çav men mьqtь.
Aqьtqan tomaqasьn Klijm qьran,
San çavdzьn mojnьn yzip çerge tьqtь.

Qutırqan ac qasqırlar qacıb, buqıb,
Ças qıran koringenin burap sıqıb.
Çumıscı men carıva ykimeti—
Ornadı, bizdin elge mänge ornıqıb.

Zaң sıqıb—kedej, kemtar çer, suv aldı,
Mai aldı, teñdik aldı, qarıq vor qaldı.
Çaldama çavız qolın quvır tastır,
Kedejler baqıt çerı ənge saldı.

Qaraңыз vaj-çuvannıñ endigi isin,
Çan-çaqtan qurastırıp qalqan kycin.
Qaptadı top-top volır taqı quzqın,
Baqtın qalıqtın tartır almaq ycın.

Сақырды Vorocijlov attanuvqa,
Qaruv ar, uımdasır saptanuvqa,
Baqtı ycın, erik ycın, teñdik ycın,
Qalq ycın talasuvqa çer men suvqa.

Astında qızıl tuvdıñ basın qosır,
Qol sıqıb kelgen çavdın çolın tosir,
Qaptatır eñbekciler otrətin,
Klijm er çavdı quvdı betin osır.

Biliner erdin eri kezeñde tar,
El ötkelge kelgende—aldında çar.
Lenin men Stalinnıñ ənegesi
Soqatın is pen çyrek bir varavar.

Qazaqtın ardageri Amangeldi,
Kötergen tap majdanda qarañqı eldi,
Birlesip qalın qol men Klijmge erip,
Çerinde Qazaqstan çavdı çendi.

Amangeldini ertken Klijm batır.
Erligin qalqı sygen körip maqul.
Qalıqtan sıqqan qalq erı, qalq qıranı-
Ötkir, өçet, tavандı, tereñ aqıl.

Təvbiyə alqan zalım patsa, bekten,
Attandə generaldar çəm dəmetken:
Çaldama çavız Kolçak cıqırs çaqtan,
Denijkin ijtteri men oñ çaq cetten.

Qamalır vatıs, teris—tus-tus çaqtan
Elimdi qavsatuvqa vandı aqtar...
Qorqandaj el cetinde, çav betinde,
Qalası Tsarijsinnin çatır batpan.

Osıñ generaldar qamar aldı,
Çasqanbaj çasanqan çav soqırs saldı.
Qarsı aldı, seskengen çoq, Tsarijsinnin,
Basında Stalinnin özi bardı.

· Eñbekte, el qorqavqa, qan majdanda
Syjregen Stalinnin quvatı alqa.
Kör kergen, köpti bilgen parasattı,
Nusqaqan oñ çolına teñev var ma!

Tar çerde tapsıratın qıjın isti,
Dosına Klijm sındı vatr, kycti,
Stalin tapsırdı da zor majdandı,
Çen silter, quvat berip qolın qıstı.

Əskerdi Klijm çavqa tyzer saldı,
Qarystı çasanqan çav oñceñ vandı,
Qasqırdaj qaptasa da tus-tus çaqtan,
Bolcevık çenip cıqtı zor qamaldı.

Kim cıdar Klijm sındı zor qamalqa,
Vandın qaratraqan çan-çaqlına,
Çaldama saldattardın zəresi usır,
Qaramaj qajta qactı ald-artına.

Kösemnin Klijm erdej tas-tylegi,
Qavar verdi „kelgen çav qactı“ dedi.
Stalin murtın sıjrap, salqın qan men,
Qolın ar kylimsirep „çaqsı“ dedi.

VIII

Aqьndar domььranь qolqa alqanda,
Kynrentip kyjdi toqsan toloqanqanda,
„Kimdi sаз qьp ььrlajsьn“ dep surasaь,
— Mәciliste tereьnen sьr qozqaqanda.

Asьl sөzdiь ijesi aqьn sonda—
— ььrlajmьz,—der—domььra alsaq qolqa,
ььrlajmьz bygingi өmir—cat turmьstь,
Elimdi ajnaldььroqan baqьt ьolqa.

Elimdi өmirim, dalam, gyldendirgen,
Өlemdi nurqa kyndej tyrlendirgen,
Stalindi ььrlajmьz, әndetemiz.
Baqьt ьazьn ьerime mylde endirgen.

Asьl sөzdiь atasьn aqьn sonda:
— ььrlajmьz,—der—domььra alsaq qolqa:
— Stalinniь ьan dosь, әsker basь
Ustaqan kyc tutqasьn qacan da oьqqa.

Qaruvь otanьmьz ardaqь eri,
Syjetin, qasterlejtin tuvqan eli.
Talasьr tar kezеnde ьavdь quvqan,
Elimniь arьstanь, ardageri.

Çambul da әnge salьp, kyj kernejdi.
Avzьna Klijm tysse kyj kernejdi.
Ajvatьn, batьrььqьn, tulpar atьn,
ььrlasa көkke qulac kyj sernejdi.

Arьstan—çijren attь Klijm batьr,
Ajlakер, alqьr qьran tereь aqьl.
Qasьnda Buvdennijdej ьan ьoldasь,
Bastav men attь әskerdi kele ьatьr.

Tyjsinse ьav qacatьn ajvatьnan,
Kөrsetken qan majdanda qajratьnan.
Uьretken Stalinniь ьas qьranь —
Qalьң ьav zәresi ucqan ьajda atьnan.

Tas tylek, tajmas qıran muzda ösken,
Kek bolat almas qılsı nardı kesken.
Çan dosı Stalinnıñ qasındaqı,
Tar çerde qalıq taqıdıñ qol men cecken.

IX

Mäskedä birinci Maj mejramında,
Ötetin yılken tojda bizde çıl da.
Däm ajdar, Çambul sonda birge boldı,
Qızıqın men ajtañın çurım tında!

Lek-lek bop qatarlasqan qalıñ qalıq;
Sıqadı waqıtı ömirin en qır salır,
I cinde ezbek, orıs, qazaq, qırqız,
Uvkrajna, gruvzijn, tatar, tçik.

Stalin mavzolejden turar qarar,
Tavıstı, quvanıstı qol men sanar,
Qutıqtar çaz ben çastıq waqıt çırın,
Usırqan balarañın suñqardaj-aq.

Sap tyzer, asker sıqar qatar-qatar,
Asınqan wärinde bar bir bes atar,
Tyrindej çolvarıstıñ qaharlı ajvat,
Qalıñ qol atı, çajav kele çatar.

Budan soñ tankı sıqar temir tulpar,
Kez kelse qalıñ çavdı kyl qır untar.
Aspanda ucqan qustaj tızvekteler.
Qaptaqan samolëtter bolat suñqar.

Kökpeñ-bek çerdin çyzi qaruv, çaraq,
Bolmajdı mınas dep qol men sanar.
Zeñverek, puvlemt pen najza, qılsı,
Tamaca tañqalasın tursaq qarar.

Bir kezde attъ съqar көздеј qajnar.
Par-par vor tys-tysi men gyldej çajnar
Boz, kyren, qara, çijren, ala, cubar,
Өtedi avъздъqьn qarc-qarc çajnar.

Sekirtip bir mezgilde arqьmaqьn;
Cьqadъ Klijm batъ çanqan çalьn.
Syjikti Marcal narkom el qorqavdьn
Astьnda çijren atъ vejne saqьm.

Өtedi çeldej esip çurtъ aralar,
Cьqadъ mavzolejge, çurtqa qarar;
Sөjlejdi suvьrьr bir-bir talдар,
Mindelin el qorqavdьn qol men sanar.

Онън sözi estiled varьr çaqqa:
Täckende, Fruvzoda, Acqavatta,
Bakuvde, Tьijlijsde, Alma-atada,
Saq-saq etip keledi var qulaqqa.

Qandaj çav kelsedaqъ etpes qavьr,
Kijdirgen otanьna temir savьt;
Ylgi alar narkominen әr bir әsker,
Qalqozcъ, çumьscъь fabrijk, zavcd.

X

... Mançuvrde qajnaqan kek qanqa ulastъ,
Qьtajda qalьn qьtaj çavqa ajqastъ,
Kek qajnar qarsъ çav men arpalьсьr,
bza men çavdъ quvьr, aralastъ.

Cetinde elimizdin berik kyzet,
Kөzden tajsа çav çavьr çivin yzed.
Sur çьlandar çorqalar ketse kirip,
Uv çajad, vyldiredi, sьrdъ biled.

Men kelgende, kelemen
Бақытыңыздың елі үшін,
- Алтын тәңір Дон үшін!
Donda тұрған ұл үшін!

Rostop — Don
23/XII—37

MAZMUN

Orden alqanda	V
Ordendi, qalbq aqynb Çambul	VII

ÖLƏNDƏRİ

Lenin məvzolejinde	3
Lenin	5
Qalbqtın səlemi	9
Stalindı tındadım	12
Klijn vater	14
Səlem vykil qalbqtan	17
Eşev vater tıvrals	20
Kalijnin aqsaqalqa	22
Stalinnıñ er dosı	24
Uı kəs	27
Stalindik ulı zaı	33
Bir ıl	36
Stalindı sajlajmın	38
Qalbq tıvrısqandıq	40
Odaq	44
Məskeı tıvrals ıl	48
Odaqtas	51
12-dekabr	53
Sılbqtırdı volattaj	56
Adıqtı or Mirzojan	59
Usıpatmın	61
10-sijeze	62
Sijeze	64

Qazaqıstan tojında	67
Çoralt közin	68
Kekti acuv	70
XX ıyldıq tojda	72
Uıma	75
Amangeldi tojna	77
Stalin urpaqtar	79
Сып çyrekten	81
Qызыl әskerге	83
Çenis pen cattıq	85
Қуп tolqav	87
Çaz	90
Balalarqa	91
Çaz ғы	93
Besik ғы	95
Egis ғы	99
Alatav	101
Maj	103
Qajta çasardım	106
Qымыз	107
Qajta kelgen çastıq	109
Өnerdin ösyvi	111
Puvckinge	113
Açqan bulbul	115
Қуп пур	117
Aqынqa	119
Mästek pen tulpar	120
Çambulqa	124
Gasem Laxuvtijqa	125
Sylejman Salskijge	128
„Өlgenin çoq, sen tiri“	130
Karkazqa sälem!	132
Өmir ғы	134
Karkazqa	138
Eçov çoldas pen çollıqla	139
Tuvısqan el	141
Ijsrandıq tuvısqandarqa	145
Qыtajqa	147

POEMALARЪ

Өтеген батыр	151
Тувдан elim	186
Qalьqьtьn ьarьq sьvlesi, adamьnьn dьsь—Stalin .	192
Stalinьn tuvdan ьeri	198
Vorocijlov tuvralь poema	203
Narkom Eьov	215
Сарај	219
Тьньq Dьpьnьn uldarьna	222

Редактор Ж. Сыздықов.
Художественный редактор Я. Егоров.
Технический редактор Л. Шишкова.
Корректор А. Имашев.

Сдано в набор 13/IV-38 г. Подписано в печать 22/IV-38 года.
Уполномоченный Главлита № Б-24225 Тираж 20 000. Заказ
№ 3352. Формат бумаги 72×94¹/₁₆. 15¹/₄ п. л. Отпечатано на
бумаге фабрики им. Володарского
Цена 6 р. 50 к. Переплет 1 р. 50 к.

17-я фабрика нацкниги Огиза РСФСР треста „Полиграфкнига“
Москва, Шлюзовая наб., 10.

Gamarnik, Tuvqacevskij sur ɟılandar:
Aldıñda zəndemi ijttej ɟyz vurañdar,
Отанымды vajlarqa icten saıır,
Ketpek bolqan elimdi mylde ыlandar.

Bıraq, qalıq tik turdı, kyzetim saq,
Qalıq ɟavdı qojmajdı, inin tappaq,
Suv quıır birin qojmaj tuncıqtırır,
Zor'i tilin suvırır, tisin qaqqraq.

Sırttan ɟav ɟaqqalap ɟyr ɟemtik izdep,
Egerde qarsılassa bizdi kózdep,
Qalıq artıñnan majdanqa tartıpvajdı,
Qылың мен kórsetip qalsañ mezger.

Mezgesen mezgilinde bastı qosır,
Аламыз kelgen ɟavdıñ ɟолын tosır,
El ycin, Məskev ycin, kəsem ycin,
Ajdavqa ɟavızdardıñ betin osır.

Bir tuvda vas qosadı tyrli tustan;
Mergenі Özbegstan, Qazaqıstan,
Tyrikpen attı əskeri, Əzerbajcan,—
Ucqırsı, ɟrandarы Тəçikstan.

Mezgesen ɟavqa qarsı kelgende kez,
Quvamыз, qavsatamız acqanca kóz.
Odaqtıñ on bir eli qatar tyzer,
Сықарыр bir ɟeñnen qol, bir ɟerden söz.

Kelse ɟav, atqa miner, ɟenep kəcin;
Biz alыр, qaldırmajмыз bir pendesin;
Stalin kərip ынта qalıq erligin,
Qajratqa kəñildenip „ɟaqırsı!“ desin.

1937

Qalam, dalam, gyldengen egis çajym,
Aqъъъ vereke ornar çerdiñ majyn,
Asqar oj, asqan dana Stalindej,
Çarъъъ mængi kynniñ tysken sajn.

Tuwozqan osь kynnıq tarijqь bar,
Tarijqıy erleri bar ataqь asqar,
Ajdav, azap, tar qapas-tyrme kьrgen
Ətkizgen tajqıq kecyv, kezender tar.

Birevi oň ulýmnyň Eşon watyr,
Tuvşan ças, worandarda zor surapyl,
Sovetlin alqyr çyran aq semseri,
Leninniň öz avşnan alşan aqyl.

Qajъsraj qara kynde qajrat etken,
Kyres pen tuvra kynge kōzi џetken.
Stalin џsijetin berik ustap,
Qalъq ycin kijgen kijim kevenekten.

Çarq etip Öktəbrdiñ tañ atqanda,
Qatıyp kün menen tın til qatqanda.
Turqanda ömir, ölim kilti qolda,
Sarpan ol çavdıñ qısqı sarajına.

Tap pen tap ajqasqanda, qan majdanda,
Taqqırdı cecyv kyske ajnalqanda,
Çan-çaqtan çavlar qamar talavqa eldi
Çalanıy çalmavızdar andaqlanda.

Komijssar almas semser qolına alqan,
Qarsı alıp çavdın qolın soqıys salqan.
Eñbekci armijasın bastap varıp,
Elimniñ çav-duspanın çetip alqan.

Alqır oj, aqıy teñiz, sözi qıyıs,
Dosqa dos, çavqa qatal qatqan qurıs,
Sergi Sergo, Kljın, Kijrov erdiñ,
Qolnan kelmejtıqın çoq es bir is.

Çatqanda, qazaq eli çavın quvır;
El volıp tereze teñ, voıy çuvırq,
Qazaqtıñ malıları vavın qosır,
Qızıl tuv qolqa alqanda kyni tuvır.

Lenin men Stalinniñ nusqav men,
Bastavqa alqacqı çıl vızge kelgen,
En dävren, erkin zaman, vaqt ıcin,
Kıreske qolmızqa tizgin bergen.

Gıl çajnar, sän tyzegen qala, dala,
Altın zer çapan kijgen saj men sala.
Syjedi sizdi väri Eçov çoldas,
Elinde Qazaqstan qart pen bala.

Çel tursa көк көк-oraj çajqaladı,
Asqardan tasqın qular әn saladı.
Çajlaqan çasıl vaqça sajasın el,
Eçovtaj erleri men maqtanadı!

Keң çajlav, en dävrende cattıq kerner,
Әnci-aqın çır çırlajdı kыjge sermer,
Atıңdı ardaqtajdı, ән qosadı,
— Çan çoldas Stalinge Eçov er,—dep.

SSSR çaralqan bir ylken dene,
Tuvqan ol Öktärde dynijege.
Quralqan on bir tutas mycesi var,
Birinen-biri ajrılıp ketsin negel

Апасъ-зор теңкеріс тапқан онын.
Таптықан тәрбијелеп оң мен солын.
Алптај dynijeden artық өскен,
Тап васыр uly Lenin salqan çolын.

Мъѣмъз зор Stalin bastajtuqын,
Klijm, Eçov—qolым, çavdъ çasqajtuqын,
Oтапын—en dävlettin uly ordасын,
Kyzetip, kirpik qaqraj saqtajtuqын.

Oranыр qызыl tuvдъ gyldej çajnar,
Erkindep, elim östi ylken ajmaq.
Cirik çoq, dene balqын, kyc-quvatъ,—
Icinde qызqan bazar eңbek qajnar.

Çav sajqal çoq nәрsege qorqalajdъ,
Qurttajын cpijondar çorqalajdъ,
Oq, dәri, pagan, vomвь әkeledi,
Kөz tajsа qan aqылып sorqalajdъ.

Sыqalap tasasъ men dala çerdin,
Әkeled uv men avruv elge qыrqын,
Biraq, elim kyzette kyni-tyni,
Qыraqъ qыran көzi Eçov erdin.

Trotskij-Buvqarын, alac-orda,
Facijster basын qosqan qara çolda,—
Satылып vaj tavына sum çыlandar,
Elimdi qulatraq vor qazqan orqa.

Suvmandap tynde çortыр vizdi aңdыр,
Sajqalsыр, qalыqtъ aldap, çyz vuraңdap,
Bildirmej, çegi qurttaj icten sorыр,
Ketpek ed sum surqыja eldi ылаңdap.

Qacan da qalыq  lmeјdi, surqыja  lmek,
Oјlaqan z ndemi iјtter sыnsa c lmek,
Zarlaqan zar zamandy qajta ornalyр,
Qalыqtың k z sorasыn tekpek seldep.

Їoq, sumnyң qolыn сыrtар, aldyқ vajlar,
Uv tilin semser kesti qojqan qajrap!
Qыraqы alqыr qыran Eуov batыр,
Talqandap nderinen сыqardy ajdap.

Ordenь uly Lenin saqan bergen,—
Belgisi ardaqtavdyң qalqың sengen.
Qurystaj Stalincil alqыr qыran,
Ylgi alar san  as tylek sendej erden.

Їavqа atar sovet eli volat oqы,
Kyјdirip duspan betin  rter coqы.
Komijssar tegevrini temir volat,
Їavdy untar Eуov qolы-qalыqtың qolы.

Kyv si tamaca  mir mundaj zaman,
Qarыja  yz  asaqan  ambul vavan.
Qalqы men Qazaqыstan davыs qosыр,
Їiberer мың-мың alqыs Eуov saqan!

1937

САРАЈ

• Edil, Ҷайёқ устінде
Торлақан қара вультъ
Серпыв уcin кycine
Тусip Саpај ҫоғытъ.

Ратcаньң торьн қьғquvқa
Ҷандаралдь qurtuvқa
Қальқ уcin ҫап қьйьр,
Тусті сьрьра ҫortuvқa.
Астьна минip аq атъ,
Qольна алдь volattъ;
Qыльсьн qanoja војата,
Najzasьн tasqa qajrata,
Ҷавьньң qанын ҫосьлтьр,
Tasqьн suvdaj vorata.

Аlқьғ алмас сарьсьн
Кумис қьппан сувьрдь.
Ҷавьньң альр арсьсьн,
Ҷав вујреkteј quvьрдь.
Орьс, qazaq, vacqurtтан
Sarbazдаръ ҫьйьлдь,

Сарајев, bastap majdanqa
Aq voz at pen tijgende,
Qъran qustaj cyjildi.

Vorocijlovtaj verendi
Byvdennij vatъ erendi
Kөгende Сарај җарқылдар,
Kycine enip dendedi.
Stalinnen mandat ap,
Җавъна қыъс sermedi.
Астъна mingen aq voz at
Ортър өрге өyledi!
Ласън qustaj саңқылдар,
Җаръга җавқа tijgende
Оңдъ, soldъ tyjredi.

Edil, Җажъқ сувъна
Җавън qojdaj тоқътыр,
Ог текедей огътыр
Җавдъ җеңвеј тыпвадъ.
Оl majdanqa tijgende,
Edil, Җажъқ толқънъ
Qan толқън vor tuvладъ.

Җав tygil, er mysinnen,
Ег Сарајдың kycinen,
Cосър vatъ tysinen,
Kymis øzen ystinen
Torlaqan qara vult qactъ.
Җав җеңилip, vult qacъp—
Kөгinen kyn nur cасъp
Baqъты ycin qalъqtың
Quvanqan davъs ulastъ.

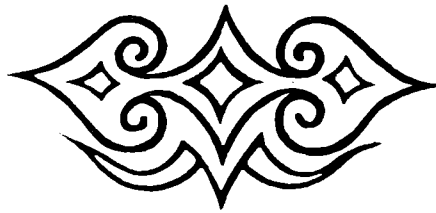
Җyrgende җавдъ җаръга,
Qajran Сарај қаръда
Bostандық ycin talъна
Җав qолънан оққа uctъ.

Oqqa ucьp çatsa da
Tyspedi qoldan qыльсь,
Çajьqqa Capaj aqsa da,
Çoqalmadь ulь isi.

Capajdьң qalqan serigi,
Qызыl qьran kərigi,
Aspan astьnda aңqыldap,
Qыльсь qolda çarqыldap,
Qызыl tuvдьң astьnda;
Usap mylijon-tasqьnqa
Çeңdi çavдь çumьla.
Qaпьnan tamqan Capajdьң
Ər tamсьсь Edilge,
Altьn alap eginge
Nur tamсь vor tегile,
Aq vijdajdьң ər dəni—
Əsken, çavqa oq kərine.

Be'ttej almaj endi çav
Edildin tamсь suvьna;
Capajevtej talaj er
Əsip, ənip tuvьla.
Bolattaj tysken сьпьna.
Ducpan qarsь kele almajd
Qalьqтьң vatьr ulьna,
Stalindej kьnimnen
Qujьldь çerge cuqьla.
Toqsan çasqa tolqanda,
Tuvqan çerin colqanda,
Qajta tuvqan qart Çamьul,
Domььranь qolqa alьp,
Bulbuldajьn tolqanьp,
Er Capajdь ojqa alьp,
Quvana qostь çььna.

Capajevskij.
20/XII—37.

ТЪНЪҚ DONNЪN ULDAРЪNA

Qarasam avıl, qırqda da
Çigit vop ösken ul bala
Oғъs, qazaq tuvmalas,
Çortsa әzir çorqada.

Бирьнqъ bir өtken kez,
Çasaqan vizdi ala kez,
Çekpen, сен ар patcadan
Balpaң vasqan vaj men qan,
Cьqarьp çoldьn tozaңьn
Eniretip eldiң vozdaqьn
Tәlim alqan qasqьrdan.
Qulqьnьna satьlqan,
Molda men vij ataman
Çanaral men çandasьp
Dozaqqa eldi mataqan.

Qulqьnь keң qorqavlar
Eldi qanap semirgen,
Semirip olar elirgen,
Sol bir sumьraj zamanda
Qanalqan el eniregen.

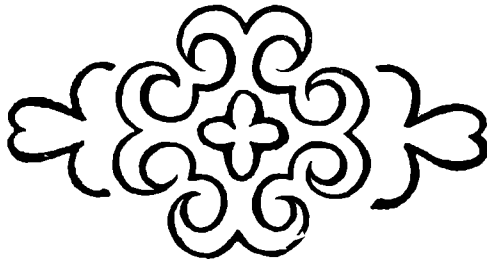
Bygingi suvaq tañdaqь,
Тъньқ donньң uldarь
Çambulqа tuvqan ulsьңьz,
Elimniң çyjrık tulparь
Ojnaqtар tur minseniz;
Qalqozdь meniң avььm,
Eleginde tavьньң;
Çыqьларьң tyletti,
Çigitteri çyrekti,
Quvanadь qart Çambul
Ojnaр kylip çyrseңiz.

Тъньқ donньң uldarь
Talsьвьqtaј өrilgen,
Çan-tөni men çyregi
Stalinge verilgen;
Çarqьrap tuvqan eli ycin,
Aјamaјdь çaньң da,
Өziniң tuvqan çeri ycin
Qьjadь qasьq qaньң da;
Ulь otanньң taңь ycin,
Ulь qalьq vaqь ycin
Avьl ycin, qala ycin,
Zavьt ycin, dala ycin,
Calqьp aqqan Don ycin,
Partija ycin, qalqь ycin
Qalqьньң dostьq daңqь ycin
Kerek bolsa çaньң da,
Aјamaјdь qaньң da.

Тъньқ Donньң uldarь,
Qьльstarьң qajravь,
Qasqьr capsa qьjadan,
Sender ucqan uјadan —
Byrkitteјin cyјilip,
Aq qьльсть yјirip
At qoјьңdar tyјilip,
Çav qьjrasьң qьjьльp!

Attan!—degen davъsъn
Stalinniң esitken
Saqaatъnda-aq Kastekten
Çambul әzir çyryvge,
Çyfrigine minyvge,
Çambul minip atъna
Qaramaj kәri çasъna,
Nemeresin, uldarъn
Ertip alъp qasъna
Çorъqqa daъn kelyvge.

Attan!—degen davъsъn
Stalinniң esitken
Saqaatъnda-aq Kastekten
Tize vykrej çorъtpъr,
Ajъndъ qъzъl әskerin
Qasъna Çambul eritip,
Alatavdъn dөninен,
Ajdъn Balqac kөlinен
Qalqozdan, qъrdan, Ertisten
Altajdan, Kәspij ceninen
Mirzojannъn өrinен
Qostanajdъn belinen
Çigitterin eritip,
Mъltъq oqtap, çortaqtap,
Domъra tartъp calqaqtap,
Çambul çeted vas volъp
Calqъqan әn men seriltip.
Men kelgende vas volъp
Kelemin calqъp ças volъp
Uъ otannъn taңъ ycin,
Uъ qalъq vaqъ ycin,
Partija ycin, qalъq ycin
Qalъqtъn dostъq daңqъ ycin
Çer ycin, tuvqan qala ycin
Qulъrқan Qazaqъstanda
Calqъqan altъn dala ycin,

LENIN

Униң кетпес қулақтан —
Ақъы кыцты булақтан,
Тав суындай тасқыны
Талқандар қузды қулатқан.
Өриси кең өрлеген
Туви терең муқыјттан,
Ақъы ғыдам сыпартан.
Ғер ғызине тарақан,
Авзыңа әлем қарақан.
Қара қыды қақ ғары,
Ғылақанды ғубатқан,
Сол тустик пен оң тустик,
Батыс, сығыс — әлемде
Балдан тәтті сөзиниң
Дәмин әлқан унатқан, —
Униң мәңгі өсрейтін
Адамзаттың алыбы —
Батыс sensiң — Ленин!

Ғанағың ғанқан ғайдары,
Қып нұрындай ғайнақан,
Муз ғүректі ғылытыр
Түнекті түре аждақан,
Арамталақ ғавызды,

Patca, qandъ avъzдың
Aqылыңnan tandyғыр,
Qandъ qоlyң vajlaqan;
Eңbekci qalyq ulыna,
Tizgin берip qоlyna
Baқыtqa көсiң bastaqan,
Kyreske қуsиң sajlaqan.
Өsijetiң sөнbes кyn
Кус quvatъ mylijon - мың,
Çavqa qarsъ capqanda,
Çigeri qozыр qajnaqan
Bastavcъcъ, tiregi,
Aqылы sensiң — Lenin!

Muqъjtaj volыр calқыqan,
Әlemnen asqan кең dana.
Tumandy tyrip, көк sөгip
Tuvqъzqan taңды sen qana.
Bilimiң men мың çыqqan,
Nurыңnan balқыр кyn cыqqan,
Aqыjatqa çol sala,
Ezilgen eldi caқығыр,
Kөtergen soңqъ majdanqa
Sezimge salыр oj, sana.
Kың men quldar bas qosыр,
Uranqa uran ulasыр,
Adamды sorqan ajuvanqa
Attanqanda tuv ala,
Mylijonның çyregi —
Çaqынъ sensiң — Lenin!

Seniң çaqқан çarыqың
Bastaqan varлыq majdanda,
Adam ulъ bas qosыр
Attanqanda armanqa;
Eңbekci ulъ Ijspanның
Çavына ojran salqanda,
Qalyң Qыtaj saldatъ

Bastı vajlar ölimge,
Çavıpa qarıs varqanda,
Qaharmandar qarısır,
Adamzatın duspanı,
Facizm men alısır,
Çavqa ojrın salqanda
Çavdı alqımnın alqanda,
Karijaldın tutqın
Tırmede çatqan mın san er,
Sazara kytıp atar tın,
Künde erten men talqanda,
Kyreske tyzer salatın
Quvatı, kyci, çigeri —
Tiregi sensin — Lenin!

Senin ylgı, örneğin
Mylıjondaqan çyrekte
Keç vaqıtqa talrıñqan
Sanada, saltta, tilekte.
Favrijk, zavıt, qalada,
Qalqozdı, gyldi dalada,
Belsengen balqın bilekte.
Çer tapavın qıvırqan,
Tav qojmasıñ suvırqan
Adamzat asqan erlikte,
Arıstan asqan çyrekte.
Tösine erler qadaqan
Ardaqta altn orden da,
Çarqırqan kökirekte.
Eñvektin, istin vaqıttın
Önegesi, ylgisi,—
Çyregi sensin — Lenin!

Çolın senin ölmejdı,
Balqır сырыр төкті нур.
Kyres, tartıs ordas
Ömirge bergен сырај, сыр.

Kücin men senin çanadъ
Çajnaqan otъ elektr.
Səvlen men senin çarqьrap,
Asьldar neler tьkken tyr.
Nurьn men senin gyldegen
Çajqalqan çemis oj men qьr.
Atьda senin yьn qosьp,
El cьrqajdъ ən men cьr.
Tetigi senin qozqavьn
Teqnijka men ьnerde
Aqьtqan bygin tereь syr.
Sen ornatqan məngi baq,
Biz çajlaqan cattьq caq
Mydesi adam sansьz çьl.
Senin bizge tastaqan
Məngi baqqa bastaqan
Adamzattьn atasъ
Asqan dana aqьldъ —
Ustazьm ol — Stalin!

1937

QALBQTYN SƏLEMİ

Dombrasyn serik qyr
Ötkizdi Çambul qasırdı.
Ölendi tögip, örnektep
Asuvlardan asırdı.
Qara terge malınpır,
Eñbegi ketip dalaqı,
Tojsa tojır tamaqı,
Tojmaqanda ac çyrdı.
Qalıq qalıq kötergen
Ömirdiñ avır, zil, tarıq,
Çıldan çyloqı tasırdı.

Саңғаратır далаһ
Әнді сырар көлbedим.
Өлең мен ојыр ојувды,
Сөзди миніп çелdedим,
Сонда менің көргенім;
Қунарыз дала, қараһ ел,
Қуңіреген, зарлаңқан.
Қапың сорған çылаңнан
Қасырлар арыла алмақан.

Көз çиверсем алысқа:
Көпти көрдим дегенім —
Көп зарыққан ел екен.

Ceksiz dala degenim —
Ultaraqtaj çer eken.
Erlerdi kerdim degenim —
Er emes eken, kem eken.
Qandardı kerdim degenim —
Qalıqqa qonqan çer eken.
Tavdı kerdim degenim —
Tav emes eken dōđ eken.
Özen, kōl kerdim degenim —
Kōz çasınan sel eken.
Kemdiktiñ kesip buqavın,
Endi azattıñ qusı vor,
Qalqım kirdi berekeñ!

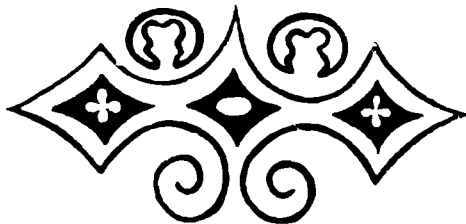
Qajıqdan qalqım aғылр,
Baqıt qusın ustadyм.
Adamzattıñ danasъ
Lenin menen Stalin!
Qalqıty qalın kōterip,
Keñitti ömir qysraqyn.
Qarыq qyldı dävletke
Alыsta qazaq avыlyn
Qыrgыз, özbek qыстаqyn.
Alatav, Altaj zerine
Qolы tijdi ustanyn,
Sar dalada temir çol,
Zävlimdi carladы
Kymis qanat qustarым.
Qaptaqan mal, en dävlet,
Baqıt, ömir, sәn, sәvlet
Әcekejge vөлendi
Sovetti Qazaqystanым!

Leninniñ cäkirti,
Stalinniñ serigi —
Molotov, тыңда, tereñim!
Ulы көsem ekeviñ.

„Qalыqtың өssin дәvleti,
Nyqajsың qalqoz“ dep ediң.
Alysta қatqan elimdi
Qolтыqtadyң, demediң.
Sol basсылық әemisi
Qozыqа toldы көgenim.
Tulpar boldы көbenim,
Tyr kirgizdi dalama
Сeksiz maqta, көр egin.
Altың, kymis, qorqasың,
Munaj, көmir, қez ven мыs
Қылдан қылға көвејір
Кеңejtip keled көлемin.
Muqtaқы қoқ elimniң
Уjinen tavad keregin.
Qaraqandy, Qarsaqraj,
Embi menen Balqactaj,
Kenniң әlde necevin,
Taқы tavыр veremin.
Oсың saqan ajtuvqа,
Baқытты қалқып атыпaн,
Domыra алыр қөnedim.
Molotov қапыт, қауыл ал,
Алыр keldim алыстап,
Baқытты qazaq қалқыпың
Maқавбатты, қалыңды,
Bolceviktik сөлемin!

1936

STALINDI TÛNDADÛM

Alatav sьqqan kyn men munarlanьp,
Nurlana, sьvlelene turdь ьanьp,
Kymistej ьulduz kьkte, alma-baqta,
Un cactь radijo tolqьndanьp.

Sol yndi men tьndadьm qulaq tyrip,
Quvandь qart ьyregim alas urьp,
Turqandaj iьran baqtьn ortasьnda
Bulbuldaj tьgiltejin ььrdь qujьp!

Asqьndaj aьstaqь Kremilden,
Tasqьndaj qol capalaq tavdu kergen.
Ojata ьerdiq ьyzin, ьyrek ььlta
ьrge ьrlej danьcrannьn yni ьrbigen!

Un tьndap tьньстьqqa ьijhan vatqan,
Tarijь vaqьt vygin saqat soqqan.
Terbete triьbuvndь qurьc davьs,
Bajandap kьsem sьzin canqьldatqan.

Gruvziьn tьndap tavda, qazaq qьrda,
Belaruvs, zьjran eli gylди ormanda,
Qalqьmьz danьcrannьn ьr bir sьzin
Saqtatqan kьkejine tьndaqanda.

Sözinde qurьc quvat çalyndaqan,
Suluvlyьq, senimdilik saqьndьrqaп.
Mejrimdi çanqa çajly atalyq söz,
Kirciksiz ojьп taza uqьndьrqaп.

Çandь söz çaпa zaңnaп dynijeni
Oradь kynnen çьly ojьdь-qьrdь,
Çasьraq aqьustaqь çemisten de,
Çulьdьzdan suluvlyьraq, taңnaп nurlь.

Umьtraп nojavrdegi osь kyndi,
Sonьdьqtaп domььraпь, әndi, çьrdь
Cьrqaдьm, cьп çyrek peп qalyqtardьп
Qaltqьsьz atasьпa cattьq kyjdi.

Sen mәngi danьcrandar danьcraпь!
Qolьң men çazьldь nur qalyq zaңь.
Bavььm, er Stalin raqьmet!
Quvandьm otanьm men birge taqьь.

1936

KLİJM VATYR

Qыльсынан қан тамқан,
Najzasынан зәр тамқан,
Irgeles eldi қылатқан
Ordасын, туын қулатқан:
Altaj men Oral arасын
Borandatқан, қаңдатқан;
Talaj eldi қандатқан,
Talaj қерdi аңратқан —
Ardaqть ma Сыңқыс қан?
Dejmiz be viz: Сыңқыстың
Ataqь asqan, kyci asqan
Klijm Vorocijlovтан?

Ja bolmasa ertegi
Dejmiz be Qalij arьstan:
„Qalij tavda-dalada
Қып, peri men алысқан;
Dəv menen najza salьsқан.
Dijuv menen қарьsқан.
Zulьrқарьп siltegen,
Siltese қылыс tas kesken,
Çetl qavat қерdi өткен,
Kidirmegen toqtalьp,
Ustamasa Çevirejil,

Kötergen çerdi øgizdi
Ötpekci eken qaç çarьr (?)".
Ertegide er Qalij
Oсылај volьp көrined —
Ötirikti „сын“ қылған,
Bul quvльqь moldanьn,
Teңermiz be Qalijdi
El syjetin Klijmge!

Ijskenderdi maqtaman,
Rystemdi de dattaman;
Olar vizdin Klijmdej
Bola almaqan, volmaqan!
Manas сыққан қығқыздан
Ol da mundaj volmaqan.
Kenesarь, Navғызvaj
Alatavqа oq atqan,
Öz қандьqьn qorqatqan.
Zamanьnda Keneni
Qығқыз-qazaq qarqatqan.
Qarqatqan son қальn el,
Bastarьn özi çalmaqan.

Tarijqть volçap colьsam —
Qandaj vatьr volsa da
Çeңilmej ötken biri çoq;
Qanca атаqьn çajsa da,
Qalьn әsker qolьnьn
Qығьlmaqan kyni çoq,
Cavьlmaq qalqan çeri çoq,
Bylinvej qalqan eli çoq.

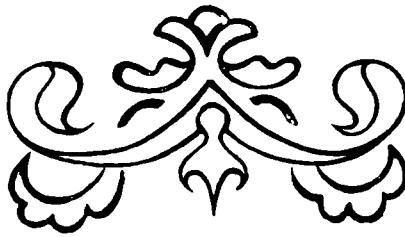
Çavqа çerin vermegen,
Tijgenge қыьc sermegen,
Сьnaspaq volqan ducpandь
Сьвьn qurь көrmegen,
At minvegen çaratraj,

Əskeri temir bolattaj
Çeңilyvdi bilmegen;
Bajtaq çerdi qorçaqan,
Çalpaq eldi qorçaqan,
Lenin erden oqçaqan,
Stalinnen yjrengen —
Vorocijlov vatyǵm.
Artǵq kormen ec çandǵ
El syjgen sendej erimnen.

Sol erime enci etip
Arnar vaqam bir qulǵn.
Əsiremin mapelep,
Kır calǵymaj bir qulǵn.
Tajdan qunap syqarǵr,
Dəneninde yjretem
At voluvdǵn qulǵǵn.
Syjtip vaqqaq qulǵndǵ,
Tulpar etem minetin
Eǵbekci çurt ulǵǵn!

1936

SƏLEM BUKİL QALQTAN

45-410

Kənil kəkke sarıqtar,
Quvanbasqa nemene,
Quiqandaj quvat sergidim
Toqsandaqь deneme.
Saqsь erlerdin saltanat
Tojьnda cьrьm cевele,
Cьr qьrmanьn tевele,
Ylestir cirtqa sevele,
Quvanьsqa cьrьndь ajt,
Erdi ajtpasaq cьrьcpьn
Acarь sirə kele me!

Olay bolsa, oj terver,
Çorqalasьn til Çambul,
Çel cетpes cьjrik domьraң
Buravьn keltir cьr—Çambul.
Sanduvqacь sovetliң,
Qasterlep vaqqan el—Çambul.
Bala ojnaqь tевe edin,—
Tөmennен tөmen sen edin,
Kyn astьnan kөringen
Boldьң vygin cьң Çambul,
Ojlasaң Çambul sonь ojlaң,
Toqsannaң asьp tьңajqan,
Qajratь tasqan bul Çambul.

Bulaqtıñ közin izdesen,
Bırs bergen kim desen,
Туви tereñ tuñqıyыq,
Tegilmes nege sır Çambul.

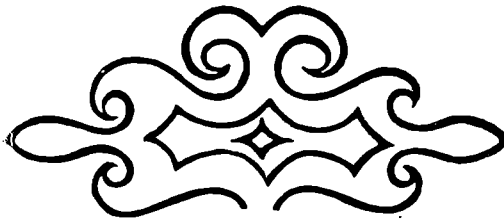
Toqыз aqып qorcalap
Otыrsa Çambul terinde.
Tulparып minip toqылып,
Өkimet kelse көryvge.
Toqsan birde qol çetse
Ojqа tyspes өmirge.
Сыjыqqan çibek cecilip,
Çазылqаn çyјrik көsilip
Аqызатып кyп boldы,
Арғынды çырды менің de.
Аjтыр tilim çetpeјtin,
Asqardaj basыр өtpeјtin,
Kәsterli qalyң qasijet
Tolыр çатыр elimde.

Uјtqы soqan Stalin,
Stalinniң cәkirti
Frunze, Klijm, Capajev,
Ajыыndasqan arыstan.
Саваqqa capqan nahandaj
Tereңde çavып qaqыsqan,
Eldiң cetin aq talap,
Alac-orda qan çalap,
Qan, patca ezgen qalyqtы
Taqtы ustavqa noqtalap,
Arpalыsqan kezinde,
Erlerim çavqа savыsqan.
Çalyнды tuvy çelbirep,
Qorqavqа elin сыqыsqan.
Qызы әsker ulыma,
Oпың сыjыma сылына,

Vorocijlov vatyǵa,
Ças eşpirim baladan,
Ata menen anadan,
Qalqozdъ qalqym daladan,
Çyr men sälem aqynnan.
Sälem vykil qalyqtan!
Ulymdъ er qыр eşirgen,
Lenin menen Stalin —
Çasasyn qos dënicpan!

1938

~~ЕҢ ОУ БАТЫР ТУУРАЛЫ~~

Ай, Ҷамбул, удет Ҷырды — әп сырғанды,
Ай сырғым, арала авыл, кең Ҷайланды,
Сенінди досың Ҷыла Сталинни,
Атақты қалыдатқан барлық Ҷанды.

Ҷап-тәп, мақавватъ берик ел мен,
Отанның ардақты ұлы — Ҷауын Ҷенген,
Ҷауыз, зұлм, Ҷавлардың, тыңсылардың
Ҷалаңас сенсердей вор тусине еngen.

Stalin el көсемі, бастады алға,
Атаңды ердің елі кең отан да.
Бақытты, сат көмилді гүл бақсасы —
Bul отан бір сәт сырғар бар қаламға.

Тауыс көр алтын дәнди егисте де,
Асқар көк, Ҷарқыраған теңізде де.
Ҷайпаған СССР-дың бар даласы
Қыбырда, Қазақстан елінде де.

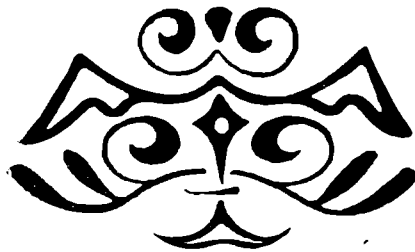
Entelep қас Ҷав келсе тынде төngen,
Сыбыс сезіп, илезде сопы көрген,
Мақтаймын ватығымның кыс қажратын
Ҷанды Ҷоюған темірдей қолы менен.

Batırdı syjiktı Ešov ajtam maqtap,
Сылапның інін vuzoqan, ezin taptap,
Уреjin qalıq савының атыр mylde,
Baқыты otanымды tırqan saqtap.

Saqсыз zavot-fabrijk, çerің dändi,
Leninnің ordeni men bezen mängi,
Bavırlas batırmның атып ajтыр,
Сыrlajмын çer қyzine сыrqар әнді!

1936

KALIYNIN AQSAQALQI A

Aldıңa izdep kep turmın
Savmısqın basqm inimiz!
Çaңardı qoj bul kezde
Zamanımqz, kynimiz.
Kelip eñ eziñ avıma,
Ustar ediñ qolımqz,
Kerip edi qalqıma
Çыь сығай çyzıñız.
Qujыьp edi qulaqqa
Aqыьdы dana sözıñız.

Tojыь duvman kynimde
Qalqozыma kelip eñ.
Məngilikke mekenge
Çerimdi völip vörip eñ.
Əsedı qazaq eli dep,
Çyregiñnen senip eñ.
Keteriñde qoc dep eñ,
Seni qattы syjip em,
Çanyma teñ kerip em.

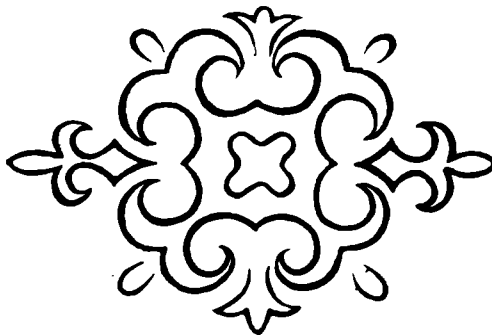
Sodan vöri qыs өtti,
Çazda keldi çajrandap,
Traktor men qotarыp,

Тындыгыр қойды қерди айдар,
Тужем сықты өріске
Боталары маймаңдар,
Қойым өрди қартайлар,
Қозыларым салды ойнақ.
Қылыларым сирқырап,
Төрт тылікке талды аймақ,
Осынан ағылым қалқозда
Малсы да мен, қысы да мен
Өлендеткен аяқайлар.

Қайлауға сықты уй тигіп
Алатавдың баяғына,
Салдық малды төрт тылік
Тавдың семіз баяғына.
Малға бекем болыңдар,—
Дер, тапсырдым қанымға.
Өзім сықтым сапарға,
Сәлемдесіп қайтуға
Мәскевдегі баяғыма.
Қағыл етсең баяғым,
Сақпа келдім қайтадан
Қонаққа сонан ағыма.

1936

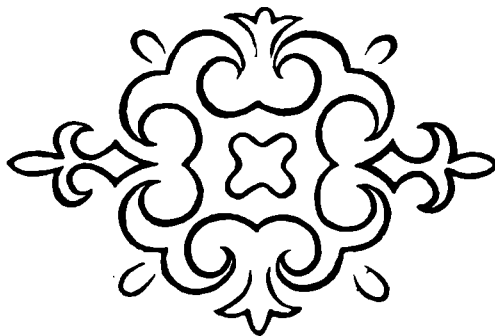
STALINNIN ER DOSY

Elimnen Məskəv çetkence
Çazyla tysip çol çatır,
Kök-oraj calqın çer çatır,
Asqar-asqar tav çatır,
Eşsesi bijik dən çatır,
Ajdın calqar kəl çatır
Kəlden de kəp el çatır,
Celine kəz çetpestej
Aq edildej sel çatır.

Осьнав узақ сарақа
Çel maja men çetermem,
Keryven qurap tyjeden
Asqar tavdan ötermem;
Tört ajaqtı çanuvar
Qalsa cəgip voldıgır,
Qula tyzde qondıgır,
Qajdı menen etermem...

Erttemedim çyjrıkti,
Qomdamadım tyjeni,
Çyjrıkterdiñ çyjrıgi
Çykti rojyz tijedi.

STALINNIN ER DOSÛ

Elimnen Mäskew çetkence
Çazyla tysip çol çatır,
Kök-oraj calqın çer çatır,
Asqar-asqar tav çatır,
Eñsesi bijik dən çatır,
Ajдын calqar kəl çatır
Kəlden de kəp el çatır,
Celine kəz çetpestej
Aq edildej sel çatır.

Оънав узақ сапарда
Çel maja men çetermem,
Keryven qurap tyjeden
Asqar tavidan ötermem;
Tört ajaqtъ çanuvav
Qalsa cəgip voldьььp,
Qula tyzde qondьььp,
Qajqъ menen etermem...

Erttemedim çyjrıkti,
Qomdamadьm tyjeni,
Çyjrıkterdin çyjrıgi
Çykti poььz tijedi.

Çurt pen birge meni de
Çönelgende terbetip,
Ақылыды савыстың
Çап көrmegen tijegi.
Qaq çarылар çol verdi
Сырқылар тавдың syjegi.
Gylди dala, calqar көl
Qol bulqady quvanыр
Qolqalar çengic ijeni.

Syt pisirim kecikpej,
Аңықан çyjrık çeneldi.
Kaganovic әmiri men
Çajavым qusqa teñeldi.
Stalincil әdil er
Qondыr çolqa çulдыды,
Saldыrыр volat көpirdi,
Qызықqa qalqым keneldi.
Otarvamның icinde,
Mamыq төsek ystinde
Besiktegi baladaj
Çambulың мәз vor бөлendi.

Qazaqystan dalasың
Orady Tyrksijr ceңberi.
Paravozдың tizginin,
Qaqady eldiң erleri.
Tytini qara burқылар,
Kyndeј көzi çarқылар
Bijigine өrledi.
Qaraqandy, Balqactың
Kөmir men mыs kenderi
Birine biri qosылар,
Teңizdejin terвeldi.

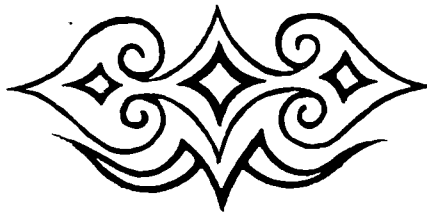
Осының вәrin qarasam
Qaraqым seniң qajratың,
Stalinniң çan dosы
Арystandaj аjватың!

Avdarъ'erim tastajsъn
Aldьrmas bolsа qajda съn,.
Ujqъ kьrmej, vel cecpej
Sunqarъ vor elimniъ,
Cьqarъp cьrsiъ pajdasъn.

Çettim mini Məskevgе
Çer qojnъnda taqъ çol.
Mramьrь metrom
Altъn saraj bejne zor.
Atqan oqtaj poъъъ,
Zьrqrarjъ capqanda ol.
Çuldzdan kьp çarъqъ
San çetpejtin netken mol.

Çer cьzinde volъp pa?
Oсьnca qъъъq tamacam!
Mьnadaj altъn sarajqa
Bas suqъ eken qandaj qan!
Er bolsaq vol Lazrdaj,
Qan ycin emes, qalъq ycin
Çerdiъ qojnъn qacaqan,
Tereңnen saraj çasaqan!

Arta versin ajvatъn
Kaganovic çan valam.
Asa versin qajratъn
Bejne qurъc qajnaqan.
Өne versin eңbegiъ,
Gyldej volъp çajnaqan.
Taва ver tьңnaп olçanъ
Stalincil kyciъ men
Ottan da, suvdan tajmaqan.
Men aqъnъd volajъn,
Daңqъdъ cьrqa qosajъn
Bulbulъd volъp sajraqan.

ULЬ KӨC

Kapkaz ven Altaj, Alatau
Asqar, asuv belimsin.
Сьѡсьм қѡьг зор Tajga
Qursanqan volat temirsin.
Bатьсьм vajtaq Uvkrajьn
Gyldengen vaqca gylimsin.
Sol tystik — ulь muqьjьtm,
Ucan darьja cegimsin.
Qьtaj men Qьгьm arasь,
Bir җағьң orьs dalasь,
Tutasa җatqan tula voj
Ortaң Oral salasь;
Qalqoz ven sapqoz, ɵzimsin.
Oсьlardьң icinde
Altьn ocaq Otanьm,
Sovetstan — Gylistan
Ғajnaqan meniң elimsin.

Bulдыr-bulдыr, bulдыr kьn,
Bulдыrap ketken qurqьg kьn,
Buryңqь kьnim kьn ve edi?
Kьn emes qara tьn edi.
Tar qursavь taҗ taqьt,
Patca vizdi vijledi.

Qalbqqa qara çamltqan,
Ağylmas azar savyltqan,
Qanav, talav, otarlav
Qara tyn, tynek tyrme edi.
Atuv, ajdav, oq, qyls,
Çazalav, asuv, qul qyluv,
Patcanıñ boldı bilgeni.
Raqımsız qara betinde,
Zulımdıq, zorlıq nijetinde,
Adamdıq ıyl sıraj çoq
Qalbqqa qarap kılgeni.
Patca taqın, vaj vaqın
Qajtıp saqtap qalam dep,
Ötken zaman zañnıñ
Osıaj ömir syrgeni.

Al, bugın mine, çarqırap
Nurın cactı altın tañ.
Әlemge birdej sävlesi
Öktöwr degen ulı zañ.
Zañ bolqanda qandaj zañ,
Körmegen burın es bir çan.
Sın vaqıttıñ adamqa
Esigin açqan Gylistan.
Armanqa bizdi çetkizip,
Qajqın oıdan ketkizip,
Mängi çarlıq altın kın,
Tuvqızqan bizge bul zaman.

Erkindetip eñbekti,
Bel al degen osı zañ.
Oquv oqır, bilim ar,
Çen al degen osı zañ.
Eñbek et te, mindet et,
Dem al degen osı zañ.
Әjel tensin, pravañ
Sen al—degen osı zañ.

Qartajsañ da qajqıñ çoq,
Çassıñ degen osı zañ.
Bulbul yniñ bulaqtaj,—
Tassın, degen osı zañ.

Eldiñ cetin kyzetyv
Eñ ardaqtı pravañ,
Çorqalap kelse sur çılan,
Çelkesin qıjıp, çetkizbej
Kese ber degen osı zañ.
Sansız qalıq dostasıp,
On birin qol ustasıp,
Öse ber degen osı zañ!

Bygin mine, qarasam:
Bir көс ketip baradı.
Saltanattı, sävletti
Gyldej bolıp çanar, —
Masatı kilem çamyлаqan,
Altınнан қоңғар тақылаqan
Давыс çerdi çарады.
Adamı gyldej çajнаqan,
Qызы çалав байлаqan.
El quvanqan bir duvman
Çыратып әнге saladı.

Uı Sojuvz elimniñ
Bul көci alqa çenegen.
Baratın çeri bir çajlav
Elimdi nurqa бөlegen;
Kommunizm çajlavı,
Raқattıң мәңgi dynijesi
Tyndı таңқа теңegen.
Tysken çолы даңқыл çол.
Myde қыр өткен көрсетip
Engels, Marks көregen.

Çolqa көкти бастаған,
Lenin дана қолы мен.
Stalin бастар барады
Айқын тартқан қолы мен,
Құладың ұсрас қумдардың
Қарсақ қорпас қуздардың
Ойы қығы, қоны мен.

Buldyr-buldyr belesten,
Kec asa-almas donesten
Elim asyr barady.
Adam ulы kormegen,
Kormek tygil bilmegen,
Asuv-asuv çerlerden
Kecim asyr barady.
Kec bастаған Stalin
Adastyрмаj bir çoldan
Erim asyr barady.
Basqan saıyn tamasa,
San çetpejtin sanasa,
Baqyttyң samъ çanady,
Stalin көctiң wasьnda,
San çoldasъ qasьnda,
Kec asatyn çerlerdiң
Bulçыtraj çolyn tavadы.

Kaganovic çasasyn!
Uly көcke çol actың.
Beles-beles erimniң,
Syъ çumbaq çerimniң,
Qojmasьnan mol actың.
Qorqasyn, volat, kek temir,
Munaj, mьrc, көp көmir
Tyvine çete sen actың.
Qьзьqьyn көpke көrgizdiң,
Çemisin elge tergizdiң
Asqar tav, keң dalaпың,
Qumпың, cöldiң, çonastyң.

Molotov çoldas көр raqmet!
Baqıtqa eldi bastadıң.
Stalindik dekret pen
Tynekti tyrip tastadıң.
Kөctegi көр elderdiң
Bir atadan tuvqandaj,
Qostың мәңgi bastарың.

Vorocijlov batъrыm!
Atыңa saј aqылың,
Әskeriңdi bastadıң,
Bolattan suңqar usыrdың,
Almastaң qaruv pisirdiң,
Qurыctaң savыt kijgizdiң
Elimniң çer-suv, aspaпың.

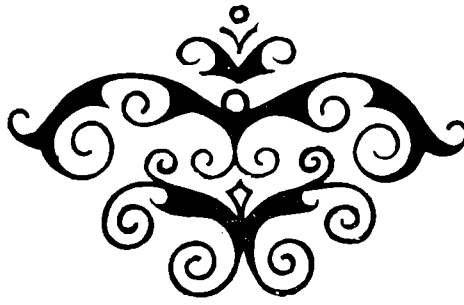
Kalijnin batъr көр çasa!
Tylik maldъ өrgizdiң.
Saltanattъ ornatъp,
Quvanъctъ көrgizdiң.
Mijkojan çoldas ardaqtъ
Erimizsin sen vizdiң.
Et pen qъмыz, kyricти,
Neler tәtti çemisti,
Eliңe erkin tergizdiң;
Molajtъp vajлыq, nesibe
Quvat берip көciңe
Mol bereke engizdiң!

Syјgen erim Eçovыm!
Qъraqъ көz qъraпыm.
Tumanda, tynde saqtatqan
Kөciң çavdan сыraqым!
Faciјsterdiң тыqылqan
Çavьqtaqъ çылапың,
Çorqalatpaj otanqa
Kylin көkke usыrdың,
Talqandap çavdың pлапың.

Kyvəsi qasır Çambul qart
Köz salqan dynije cegine.
Ulъ көcke ilesti
Tulpar at pen tevine.
Qolъnda altъn domъbra,
Avзыnan сыгъ төgile;
Сыгъатыр әнге saladъ,
Davсы çerdi çaradъ
On savsaqъm çorqalar,
Domъbranyң cegine,
Mylijon raqmet ajtamyң,
Stalindej erime.
Asuvdan qыjың өtkizgen,
Armanqa qoldъ çetkizgen
Qalyqtyң kemengerine.
Daңqъnan çav kyjregen,
Ilgeri elin baştaqan,
Mәңgi vaqыt çajlavъ —
Komunizm көgine!

„Ernazar“ 5/XI—37

STALINDİK ULʼ ZAN

Өлеңим carla avылдь,
Тыңда, dala Ҷамбулды!
Өмирде заңдь көр көрдим,
Sol заңдар ыугир белимди,
Көзимнің Ҷасын қан қылдь.
Маңдајқа әсім тусирip,
Qajnatъp мьјдь дан қылдь.
Ҷыргизди заңьп „bir qudaj“,
Ҷыргизди заңьп Авьлај,
Qыльс пен Ҷумсар zakonдь,
Ҷыргизip Ҷавьз Nijkolaj,
Кең dynijeni tar қылдь.
Saldatqa ulдь aldъrъp,
Ardaqъcъn attъrъp
Aruvдь malqa sattъrъp,
Eldi erikke zar қылдь.

Заңның tartъp zardavъn
Zarlady palъp qalъn el.
Ustar заңдь qolъna,
Qalъqtъn minip mojnъna
Baj, mьrza, cora aldъ bel.
AҶal, actъq, Ҷавьздъq.
Dalanъ kezip qujъndaj
Kөzdin Ҷасын etti sel.

Carla öleñim avılda,
Tьnda, dala Ҷамбулды!
Ақыньда тизгин бер.
Syrlevden даңғыл җол воһр,
Bulaqtan теңиз сыҗады.
Tastan volat җаралыр,
Qalıqtan туһыр даһьсран,
Торсылар sözdi бувады.
Вақытты өмир кезинде
Бар әлемде теңи җоҗ
Вақытты бала тувады.
Bala men egiz улъ вор,
Qalqozdanqan авылда,
Ҷақсы җыр dyken quraды.
Cat турмыстың җыры cat,
Barlıq көркем sözderdiң
Bizdiң söz sävle сырады.

Cattьqtьң tartьp әvezin,
Aralar qalqoz авылын.
Tьnda dala Ҷамбулды!
Tьnda Qastek, Qaskelen!
Sөjlesin көри бавырың.
Ardaqtajмын Sovettiң
Әdil заңын тамаса,
Ornatqan cattьq дәvirin.
Ҷyrekke пәзик җыр берip,
Tavijqattь mөngerip,
Ar, атаqqa ije etip
Marqajtqan епбек қавымын.

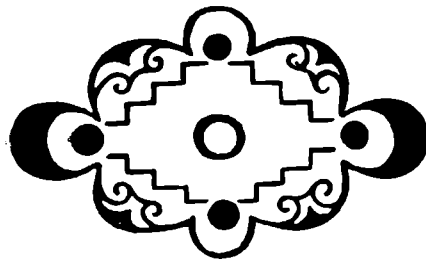
Stalindik улъ заң,
Ҷastarqа vajtaq җол actь.
Baq perdesin көterip,
Olçaqа olça ulastь.
Әdil заң улъ тоjымда,
Ҷurtты авзына қаратыр
Сьқарды қызым—Қыләcti.

Ardaqtajmьn bul zaңdь,
Astanaпьң mektevin
Actь qalqoz ulьna,
Bavьrlas kьrci elderdin
Qatarьna qosьlьp,
Өmirdin astьq syңьna.
Cьrqa aqьndar kьtere,
Cьqara tavdьң qьrьna!

Өleң men torqa qosьlьp,
Qandьr kьңil qustarьn,
Өleң menen ajьp ver,
Ulьь vasqa, tilek bir —
Elder tize qosqanьn.
Otanьmnьң gьldenip
Өlengе qos kьrkejtip,
Cattьqtь syjip qucqaпьn.
Өleң menen urandap,
Eңbek penen olçaqqa
Caqьr tegis qaldьrmaј
Dalanьң avьl, qьstaqьn.
Mylijondaqan qalьqtьn
Qamьn çep, eңbek sinirgen,
Syjikti kьsem danьcraп
Ulь adam — *Stalin!*

1936

BİR ÇYL

Bir çyl vurьп көsemim,
Bejne tasqan darьja,
Oj özenin aqьtp
Sөjlegende çarьja —
Тьңдаqanьыз mylijon çurt,
Basь vor mendej qarьja.

Altьп zaңdь Stalin
Çajqan sonда aldьma,
Altьп zaңda ajьlmaj
El tilegi qaldь ma!
Əjel, erkek, kəri, ças
Qostar qarьsь aldь da,
Kyjge vastь tasьqan,
Cattьqtan көk çaңqьra!

Tartьп zaңnap vaqьtp
Mylijon çurt, ər bir çan,
Birine oquv, birine
Berildi өner çaңadan.
Çarьsaqanqа dem aьs —
Cьjpaь өmir sadьman,
Aңsaqanqа qьзьqьtь
Aqьl-tegil toj-duvman.
Oсьlardьң icinde
Meniң de tijip sььvaqam.

Serpiр qanat сырадаь,
Erkin sajrap domььram!

Kөsem vergen altьn zaң
Çьl icinde er çetti.
Masatьdaj tyrleñip
Otanьmdь gьldetti.
Besiktegi balamьdь
Ana volьp tervetti.
Toqsandaqь calьmdь
Carьqtatьp көñilin,
Kөkke qulac sermetti.
Qanat berdi qalqьma
Әveletti, өretti.
Aqьtьlqan өзendej
Sarqьratьtь eңbekti.

Kesem vergen altьn zaң
Çavqа tijdi çalьndaj;
Çalmandaqan çavьzдьң.
Ujasь qalmaj çarьlmaj,
Usqьnь qacьp qaltьrap,
Kirerine көr tavraj,
Basarьna çer tavraj.
Tөbesinen tьsti çaj!

Kөsem vergen altьn zaң
Çьldьqьnda çaңadan,
Çьr төkkizip avьmьnan
Berdi arьlmas kyc maqan.
Kyc emej ne teңbe teң
On segizde ul men teң
Ognьmdь alam sajlavdan
Sovetime mьce vor,
Erler өted mьң-mьңnan.
Sol erlerdiң vasь vor,
Sajlanadь ulь adam:
Baqьt zaңьp çazqan ol—
Ulь Stalin danьcran!

STALINDI SAJLAJMYN

Çyrekke qıjyldan nur Stalinen,
Çыг volьp төgiledi qьзыl tilden.
Sondьqtan, ulь Stalin alady oгьп,
Bir emes menen сыqqan бар öleңnen.

Өmirdiң qajnar bulaq көzi Stalin,
Qalьң el qamqorсыь өzi Stalin,
Biter me öleңge çan, usqьr qanat,
Bolmasa aqьndardьң sözi Stalin!

Səndi өmir, sansьz qьзыq aluvan-aluvan,
Zor tavьs, ulь çeңis çerdi çarqan.
Atь men Stalinniң atalady,
Alьp kyc çerdi çeңgen, asrandь alqan.

Endece, kьj gьvlese domььradan,
Oj sergip, көңil өrlep сыrqalsa əп.
Bərinің kyc-quvatь Stalinнен
Onьsьz çoq kьjde көrik, öleңde sən.

Ketpejdi kьsem көrki көz aldьmnan,
Bejnesi vьзыlmajьп asqar сыdnan.
Qalqьna kьnde vaqьt usьnadь
Alьp ol eң qьjьnnan, çaгьp тыңnan.

Çarq etip çazqan zañ çazqı kyndej,
Cıqqanda var әlemdi vaqıtqa yndej,
Quvattar bir çyz çetpis mylijon qalıq,
Tuv etip köteredi biri irkilmej.

Altın zañ qart anan, kәri caldı,
Өrvigen vaqıttı urpaq balalardı.
Quvanttı; nurqa vәlep gyldendirdi,
Qajnaqan çalalardı, dalalardı.

Kәrdi kәz arman etip ojlaqandı,
Degeniñ asqar vijik төmen qaldı.
Bijigi vijikterdiñ vaqıt zañın,
Ije vor mine qalqım qolına aldı.

Çыjnaлар алдыма кер балаларым,
Usınлар саттық penen sajlav zañın.
— Sajlajмыз көне ата kimderdi?— dep,
Surajды Çambulдың ne ojlaqанын.

Әrijne, sajlajмыз viz Stalindi,
Çan bergen, çarық bergen әcpes kyndi,
Men çana var qalықтыñ tilegi sol,
Alпыс ult, alпыс otav, alпыс tildi.

Syjem men onıñ serik vатыларың,
Cыңdalqan qurыс volat çaqındарың,
Molotov, Kalijnin men, Kaganovic,
Er Klijm, alqығ Eçov tygel vәrin!

Atajмын осыларды, qalqым qostar,
Çurtымды-urpaqымды tygel vastar,
Sajlajмыз vaqıttı eldiñ qыrandарың,
Suqtanqan sumьrajlardı сылар tastar.

Tizimniñ eñ vасына birinciden:
Çazамын көsem атын varлық til men,
Odan soñ taldap tizip toltыramыз,
Ulgı alqan erler атын Stalinnen!

Çarq etip çazqan zañ çazqı kyndej,
Сьqqanda var әлемdi waqıtqa yndej,
Quvattar bir çyz çetpis mylijon qalıq,
Tuv etip köteredi biri irkilmej.

Altın zañ qart ananь, kәri caldı,
Өwigen waqıttı urpaq balalardı.
Quvanttı; nurqa wөlep gyldendirdi,
Qajnaqan çalalardı, dalalardı.

Kөrdi көz arman etip ojlaqandı,
Degeniң asqar bijik төmen qaldı.
Bijigi bijikterdiң waqıt zaңın,
Ije wop mine qalqым qolına aldı.

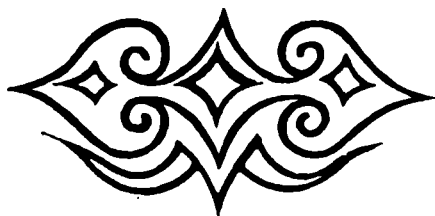
Сьjnaлар алдына кер balalarым,
Usьнлар cattыq penen sajlav zaңın.
— Sajlajмыз көне ata kimderdi?— деп,
Surajды Çambuldıң ne ojlaqanын.

Әrijne, sajlajмыз viz Stalindi,
Çan vergen, çarыq vergen өcpes kyndi,
Men çana var qalыqtың tilegi sol,
Alпыс ult, alпыс otav, alпыс tildi.

Syjem men onың serik wатыrlарын,
Сьңdalqan qurыс wolat çaqындағын,
Molotov, Kalijnin men, Kaganovic,
Er Klijm, alqығ Eçov tygel wәrin!

Atajмын осыларды, qalqым qostар,
Çurtымды-urpaqымды tygel bastар,
Sajlajмыз waqıttı eldiң qыrandағын,
Suqtanqan sumьrajlardь сылар tastар.

Tizimniң eң wасына birinciden:
Çazamын көsem atын wарлыq til men,
Odan soң taldap tizip toltыramыз,
Ulgi alqan erler atын Stalinnen!

QALBQ TUVBSQANDBQJ

Тыңдавсым, келип маған sender сьнды
Ңыла-деп, surадыңдар еткен kyndi
Өткенде домбырамды кyjлеp edim
Qozqады ол—yn oгнына qajqы, muңды.

Бзыңдар муң саqqандаj җelden җамап,
Acqысы kelmejdі avзын eski җараң.
Aqыңда kыj kernenen yn bere me,
Buldыrap ketken qurqыp zarлы zаman.

Ojlasam eski җара ot vor җанаd,
Өлең-җыр kыj kernetip ajqaj salad.
Qamaqan qalqын Resej tar qарасqa—
Өткен kып—qарысqaп җақ, qatqan qабақ.

Tytikken qара tynde kyndi көrmej,
Arman qыр таң сәvlesin qoldы sermej,
Kөterip авыр җykti өткен elim,
Qаn qара, җапы җара тек qана өlmej.

Qаһарлы җавыз patca qалықты алдар,
Byldirip, ojrap сапыр, eldi җалтаp,
Qorqады сопы менен таҗ бен тақып,
Ol kyldi, el җатqанда vajым sарnap.

Qыrqыstы qazaq-qыrqыz ajdav menen,
Cabyсты tyrik-ermen qajrav menen
Тын, буqав, aldav, arbav, din-caryjqat,
Qan qujыp qalyq kəzin vajlav menen.

Evrejdi „cyjit“ qojыp tentiretti,
Sart, noqaj, qыrqыz, qaqol—qıvbycyq etti.
Ygittep octestirip əzdi-əzine,
Tıvbystar biri qanыn biri təkti.

Bastaqan səvle-nurqa adamzatty
Lenin qara tynde davyı qaqty.
Myıijon er koterilip, birge cyqty,
Zorlyqty talqandady vejne avaqty.

Oq-mylytyq, qylyc, najza qaruvlanыp,
Lenin men Stalinneп nusqav alyp,
Təkerip çavызdardy tastady elim,
Kapıjtal qolqasыna qoldy salыp.

Cыjырма cыл vosatqanqa elinizdi,
Bəledik gylge oradyq çerimizdi
Baqыttyң uly otanы sojuvz qurdyq,
Cыjnadyq, tyrdik etek-çenimizdi.

Erikti el Ərmen, Qazaq, Təçik, Qыrqыz,
Bas qostы alпыs ult—çajnadы çyz;
Çarqыrap ortasыnda uly Məskev
Çyregi otanымның çaryq çuldyz.

Kilemdej qajda barsaң çajnaqan çer,
Keң dynije eңbek qызuv çajnaqan çer;
Baq ornar, en dalaqa nurғыn təgip,
Icinde aqын-bulbul sajraqan çer.

Bəri dos qajda barsaң çattyqы çoq,
Bir kezde qamcy ojnатыp, atыlqan oq;
Çerlerden-tatuv, tətти, söz estijsin;
Çarqын çyz bir bavyrdan tuvqandaj vor:

Biri çoq tuman tynde kektesken el,
Çavlasyp çazyqsyz qan aqyzqan sel,
Qasqırdaj birin biri basyp çejlin
Ajavsyz ajuvan zaň tentegi tel.

Stalin nurь astьnda mьngi çarьq,
Tuvьsqan qol ustastь varьq qalьq. .
Bir tuvqan vaqьtqa ortaq el çasaldь
Bilmegen, çasamaqan vurьn tarijq.

On bir ul egiz tuvьp tyzegen sap,
Ajtuvqa sez çetpejtin tyr men sьmbat,
Altьn zaň qucaqьnda erkin ьsir, •
Yjretken dynijede dostьq qьmbat!

Bzalь, qara rьjьql çav çaralь,
Tis qajrap qutьrqaп ijt kьz saladь.
Oqan qarsь kьp sanap dostьq ьser,
Tiregi otanьmnьq—kьc qamalь.

Ol qamal mьngi cekken tastan berik,
Bolaitaj cegendegen qьzqan kьrik,
Ornьqtь Kremildin qorqanьndaj,
Basьnda Lenin qavьь bergendej sert.

Çajna elim, gylde, kьger, cьrqa, ьnge sall!
Dyken qur, ьmir çasa bir tьtti val.
Egin ek, vaqcaңdь ьsir, qala turqьz,
Qajьssьp, çerdi vassьp qaptaqan mal.

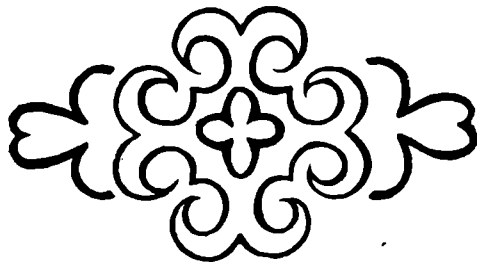
Cel dala suvsьp icsin—celi qansьp,
Alma ьssin, gyl vaqcasь çarьraq çarsьp.
Sajrandap adam ulь keң dynijede
Bulbul qus voьь valqьp ьnge salsьp.

Atь men ulь Stalin çengen qalьq,
Qojmasьp adam ьmiri aldь aqtarьp,
Vaqьtqa ucan teңiz qolь çetti,
Muqьjtta comььqandaj altьp valьq.

Çasasъn, alqъs ajtam Stalingel
Søjlejdі danъcrandъ varlъq tilde,
Çetkizgen varlъq eldi quvanъcqa,
Çьrlajmъn Stalindi kynde, tynde.

1937

ODAQ

Odaqym desem oýma,
Calqarqan calqar kæl tyser,
Kæk çijegi bal quraq,
Kæk-oraj calqyn çer tyser.
Sazqa bitken ørimtal,
Baqynda sansyz bulbul
Syrqar salqan yn tyser.
Köz tartarlyq çanarly,
Kerikti kəgal çamylyp
Asyq tysken kyn tyser.
Ajdynda wawyr tæsegen,
Aqquv, yjrek, qoңyr qaz
Balapan tergen çem tyser.
Calqardyñ beti kilkigen
Kirciğın sýr çelpiğen,
Çaqymdy çapnyñ azyqy—
Qoңyr ekpin çel tyser.
Kerki kəgal nuvındaj,
Kirciksiz keldiñ quvındaj,
Odaq wop øsken el tyser.
Çambul kergen toqsan çyl,
Çyñap kelgen talaj sýr;
Odaqtasqan kynimde,—
Qol ustatqan kynimde,
Nøserlegen çyr tyser.

Bala kynde kergenim,
Tezek, Cadvan ordasъ,
Eldik bolmaj ezildi,—
Degen çoq ec kim qorqasъ,
Kөлkip turqan көl boldъ,
Kөptiң aqqan көz çasъ.
Ile, Qaral, Talas, Cuv,
Uzyn aqqan çыlojasъ,
Çambul kezdi çetpis çы,
Өzgermedi tulqasъ.
Qajda barsam belceden
Nadandъqtың qordasъ,
Taқыrда сыqqan tarьdaj
Qosылмадъ el basъ.

Zamañnan zaman өtkende,
Ças çetpiske çetkende,
Lenindej er көrdim.
Er serigi Stalin—
Кунниң нуръ qucqanым,
Eki сыңда tengerdim.
Qығым, Karkaz, Alatau,
Bajqal, Baltыq, tajga anav
Araсында mejirli
Bavьrlasqan el көrdim;
Bir kevdeniң çyregi,
Bir mydeniң tilegi.
Çyz dep mylijon bilekke
Caq keletin çeң көrdim.
Sonda qana men Çambul,
Çyrgen çeri çetpis çы,
Kәri көңilim çasarьp,
Çajnar өsken gyl көrdim.
Asanqajqъ, Çijrence
Sarnap, zarlap çetpegen.
El malьnqan ijgilik
En ьгьсть men көrdim.

Gyl degen söz keler me,
Gyldi önirge taqpasa.
Əlem çanqa sener me,
Kərsete kəzge ajtpasa.
Aqьn atь aqьn ba,
Qurqaq söz ven maqtasa.
Men ajtqan men el senbes
Kərərlik zat tappasa.

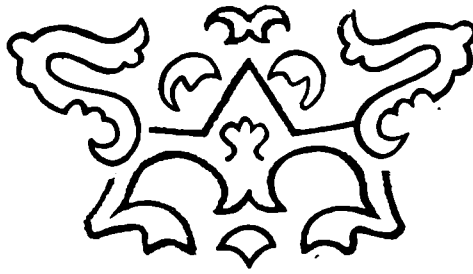
Bulaqь tavdan arna aqsa,
Teңiz bolar ajaqь.
Alqavь keң ojpatьn
Suvqa da bolmas tojarь.
Odaqtan bilim arna aqь
Mejirlente dalanь.
Qьзыl qum men betpaq cəl
Gylden coqьn qadadь.
Kərikti bygін qalanьn
Gyl degenim—adamь.
Bilimge tuqьr Alatav
Altьnnan irge qaladь.
Kək çuldьзыn qolqa ustap,
Tьjmesi etip qadadь.
Oсылardь madьqtap,
Çambul çьrь sondьqtan
Kөkten kyndi caladь,
Kыrkirep çerdi çaradь!

Çerge uçmaq ornатыр,
Ajmaqqa tuvqan kynim var.
Mədenijet besigi
Qalqoz attь qьrьm var.
Odaqьmnьn bir gyli,
Qus davьstь bulbulь
Kyləc sьndь qьзыm var.
Çambul, Kyləc çalqь emes,
Əlde nece mьңьm var.

Ән марқаньн сасқандај,
Күј теңизи тасқандај,
Ајалар одақ өsirgen
Мыңдақан қыз, ұлым бар.
Eski өmirde көmilgen,
Bygin асық көringen,
Сақьнадан еl көрген,
Ајпақа tysken сығьм бар.
Одақьм вақьт оғдась,
Күнге tikken тувьм бар.
Одақьм мақан тил берди,
Cecen tilge ғыр берди,
Birlesken күнге арнақан,
Mine, осындај ғығьм бар!

1937

MƏSKEV TUVRALƏ ÇƏR

Çyregim çыгсь domьra
Baqыttь qartың Çambul, men!
Estijdi Otan davsьmdь
Bөгelme Çambul səjlevden!
Oraldan asьr, daladan
Edilden asьr ajqara,
Zavlattь meni ot arьa,
Çorqadajьn sajqala.
Mingizgen çyjrik keremet,
Kyn Stalin, kɵp raqmet!

Otanьm qandaj keң vajlaq,
Məskevim netken tamaca!
Ajnalam cattьq, vajlьq, vaq
Kɵz tojmajdь qarasa.
Qartajdьm qaçьp demes em
Çasasam taqь toqsan çьl.
Kɵrinip tursa Mavzolej
Saçьrsa kynde Kremil.
Kɵrsetken maqan sьj qurmet,
Kyn Stalin kɵp raqmet!

Kindigi çerdiң Mavzolej
Çatьr onda ulь adam.

Тавыт кундеј нур сасқан
Ақылы муқыјт даньсқан.
Атың әлем қалтақан
Қатқан Lenin—ағыстан.
Қалмақан қап қарыстан,
Қырылмақан алыстан.
Бирге туықан Lenin мен,
Улы Stalin кыним сен!

Kremilge kirdim men
Kileң dostar ajnalam.
Közim tysti, otyrdy
Barlyq қаппан улы adam.
Аты туы әлемнің
Асқан војы қаһаннан.
Мағаватты, syjkimdi
Qaqty әkemdeј arqamнан.
Kөсеткен мақан syj qurmet,
Күн Stalin көр рақмет!,

Tystim kelip metroға
Dombyramdy өңgerip.
Çeneldi алып ot арға
Çuldyзь қапқан dem берip.
Kөsemнің dosь Lazırdy
Poıyзың usqyr syjemін,
Mәskevde de, avlymda
Ot арғама ijemin.
Kyres pen асқан көzimdi
Çыrlajмың көsem өзінди!

Kөgerdi qalqym dostыqь
Tuvьsty orьs qazaq pen.
Отаным тыныстыq tiregi
Өrvigen ваqыт көktegen.
Stalincil qыrandar
Kyzetsisi çerimнің,

Batır Klijm bastavcъ
Sıjgen ulъ elimniң.
Baqıtmıdъ kyc pen qorqadıan,
Stalin, raqmet, көp saqan!

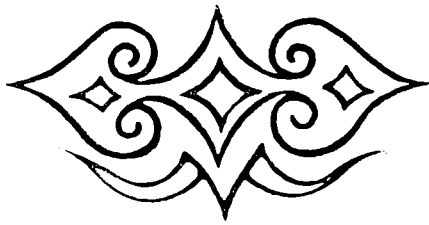
Ystimde çibek sarapъm,
Basъmda bөrik qındızdan.
Zamanъm көktem nur төkken
Çarьqъm-samъm çıldızdan!
Baqıttıң keni Otanъm,
Çajlavъm alma vaqъndaj,
Qusaqъnda Stalin
Çetildik çavqa çalıpvaj,
Çerde vaqıt çasaqan,
Raqmet көsem, көp saqan!

Çoldasъm zamandasъm sen
Qurdasъm sen çigittej,
Otan men birge çırlamaj
Otıram qalaj kyj төkrej:
Stalin—bizdiң çyrekte,
Stalin—bizdiң өleңde.
Stalin—tuv var elde
Stalin—kyn әlemge.
Kynim—kycim-ustazъm
Çasa, çasa Stalin!

„Frnazar“

6-XI—37

ODAQTAS

On çetige ças tolъp,
Başna cattыq vaq qonъp,
Elim çigit volqanda;
Aqыл, kyci er çetip,
Kөnilinen cer ketip,
Ajday valqъp turqanda.
Domъrasъn qolqa alъp,
Çыг aqъzъp tolqanъp,
Çьrdan çaңvьr çavqъzъn
Eldin qartъ Çambul da.

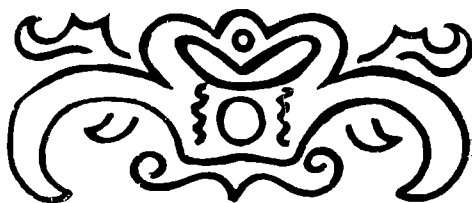
Odaqtas vor vөlindik,
Otav tiktik enci alъp,
Өz aldъna yj volъp,
Kyn cъqъstan çaj salъp;
Segiz qanat yj verdi.
Bir çyz alъs bav salъp.

Bosaqasъ altъnnan,
Caңraaqъ kymisten,
Beldevleri çibekten,
Uvьqtarъ kelisken.
Otav sondaj tyrlengen,
Bөlengendej gylдер men,

Ol gyldenyv degenim,
 Teqniyka men bezengen;
 Avmaj, talmaj kəcimiz,
 Çajnap taqь өsemiz.
 Asuv menen asqardaj,
 Alda talaj kezeñnen.
 Biz, өsemiz çajnajmьz.
 Biz, cattьq dep, sajrajmьz.
 Yjtkeni, kəc vascьmьz,
 Aqьbь teñiz tereñnen,
 Kəcip qonqan çerimiz
 Qьzqaldaq vor gyldengen,
 Kəc vascьmьz vizderdi
 Basqa elder men birdej vor,
 Ppavo verip teñegen.
 Elimdi meniң kørkejtip,
 Çьldan-çьlqa esejitip,
 Quvanьctan qamqa qьp,
 Cattьqqa dəjim vөlegen,
 Ol kəc vascьm—Stalin!
 Syjette avьl, qьstaqьp,
 Darьja aqьldь, davьlpaz,
 Өmirди tereң kөregen.

1937

12-DEKƏBR

Kyninde ulь tojdyң vojdy kėrner,
Larьrьr arnasьnda savьt ərler,
Tolqьndaj vultьtь sėgip kėzge ilikpej
Bulqьnr asav qьjal qulac sermer.
Çorqalar çelmajadaj çer suv vasraj,
Nėserler tėgiledi ɵleң seldep,
Aqьnnьң asqaq kėңil, qьzyl tili
Samqajdy suңqardaj vor aqьr, kɵlber,
Ojьmьstar sɵz naqьsьn ulь tojda,
Çattanьr asyl sɵzden toqьjdy ɵrneк.
Sɵzi altьn, tili majda, çьrь çivек,
Erkindep en vaqьtta vojьn terber,
Kəri aqьn kədirli kьn ke'geninde
Cьrқajdy domьbrasьn kɵkke sermer.

Elim var vasqa elderden turqь vɵlek,
Bostandyq çemisinen etken kɵrek;
Aj kьlip, çazь tuvьr valьbraқan,
Tamьlçьr mьjzamь ucqan, valьn tɵged,
Bav-vaқsa, ucan teңiz en dɵvlettin
Çajqalьr çarьraқь çupar seved.
Qulьrқan qalqoz qьrь qьzқaldaqtь,
Tamaca çyz quvьlьr, əsemđened.

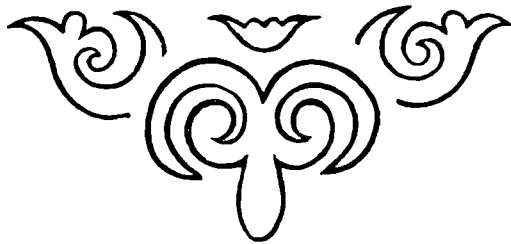
Quraqtaj көк eginniң көр өnimi
Qunartыр ғыldan-ғыlqa artыq өned.
Bңыrsыр qalqozыmның төrt tyligi
Avыldan maң-maң basыр, өriske ered.
Qalamның көк cuvdaly алыртағы,
Quvatъ сыrtqa tevip кyңirened,
Avыl men qala arasыn sajrandатыр,
Çeldetip çel majadaj poжъ çeled.
Aq ыжыq, muz balaqtaj ajroplan .
Zuvыldap көz usыnda dөngelened.
Çansызqa çan bitirgen ças urpaqtar
Kyci eren, aqылы кең, oжъ zerek.
Qыжылqan qalam qasъ ças suluvlar
Ojnatыр on qolыnan өner төged.
Elimniң kәri-çasъ birdej batыр,
Çer tilip, suvdъ aqызыр, bulты sөged.
Dәvletti, sәvlet, mylik bar qызықты
Cacavsыз cасыр-tөkrej qalqым көred.
Qalyқтың danyсранъ ulъ Stalin,
Aşuvsыз asqar bitken altыn terek.
Mәpelep qalyң elge nurыn төgip
Tavsылmas en vaqыtqa qojды vөlep.
Azattyq arnasыna алыр kelgen
Kөsemin qalyң qalyq çaqсы көred.
Ajsызda adastyрmas sam сыraqъ,
Kydiksiz көterile соңына ered.
Çalqыз viz emes onan çarыq alqan,
Stalin çer çyzilik elge kerek.

Sөnvejdi ulъ Stalin çarыq kynim,
Çalpyqa çarqыratыр төkken nurыn,
Tasыqan emin-erkin en dәvletti
Kөrip pe mundaj vөlyр tarijq vurыn.
Kөsemi qalyң eldiң ulъ Stalin,
Syjikti сып cәkirti Leninniң.
Tyjdektep çaңa zaңqa tygel çazды
Olçanъ icindegi çыжыma çыldың.

Kyj kernep, cattьq tasьp, nuroqа vөlөp,
Gylge orap tyrlendirdi oj men qьgьp.
Sajlavda—ulь kynde, otanьmda,
Usьnar elim taza, adal ulьp.
Saqtarьq ulь olçanь çavqа vermej,
Qalьqтьq çalqьz tajьp etrej cьqьp.
Karijtal avzьp aсsa, tumcьq suqsa,
Çavavьp vere-alarьq, çavqа mьqьm.
Oсьndaj ulь erlerime davьs verip
Mylijon çurt qol көtermek mine vugin!
Qalqьmmen men de virge uran salьp,
Aqtarьp aqьzamьp sözdiң sьgьp;
Adamnьq ardaqтьsь ulь Stalin,
Өmirim — vәri saqan, davьm, çьgьm!

1937

СЫНЬҚҒЫРДЫ БОЛАТТАЈ

Ай, Ғамбулың сөјлесін,
Домбырасың қолыңа ая,
Безенте қақсың пернесін,
Арсыңдар қулақ сермесін,
Топқа енгенде тоқсанда
Тизілсін бір термесін!

Өңіме сырај еңгизді
Сталиндеј ұлы адам,
Авзынан сыққан алтын сөз
Секер-балдај татыған.
Өркентетті, өрлетті,
Бастырып саты-сатыдан.

Ғақсылыққа қол сілтеп,
Ғамандыққа қолатпај,
Отаныңды зорајтып,
Сынықтырды болаттај.

Компартия көсемім,
Қалыққа нұсқау беріп тұр.
Айтқан ес мылтиксіз
Оғандалып келіп тұр.
Беріліп қалық ынта мен
Күллі қалық сеніп тұр,

Aram tap qalır adıra,
Sotsijalizm çenir tur!
Ajmaqlımdı əsemder,
Çemisin cəsır sevır nur.

Вақыттың зәулім сәніна
Qalqım qulac sermegен,
Qaskojine çurıymnıң
Өmir syruv bermеген.
Qызықты nurqa vөлendi
Sovettin çerin çerlegen,
Çaңa zaң vaqıt arnasъ—
Adamzattıң tarıjqъ
Ec vaqıtta көrmеген.
Çaңa zaң verdi prava
Qalықты varlıq etip teң,
Oquvqa, еңбек etyvge,
Тынықуvqa alыр dem.

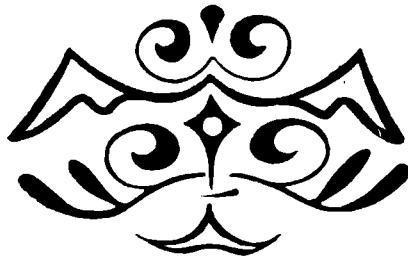
Bygın osъ erkin el
Duvmandaqan uran sap,
Uль kyni ulыstың
Quvanьсть көңil cat,
Damyсьz sajrap domььram,
Ojnaqtajdy on savsaq.
Tasqыndap kыj төgiltem,
Uль kynde әп сырар.

Еңбекте ec qaçыmaj
Çurt senimin aqtaqan,
Eregisken duspandy
Tavanqa salыр taptaqan,
Өnege, is ylgisin
Kөр yjrengen, çattaqan,
Qaskynem çavьn elimniң
Ajvargь men çasqaqan,

Aluvan adal isi ycin
Partija, çurt odaqъ
Ardaqtar, syjip maqtaqan.
Erlerge elim senedi,
Davъsyn soqan beredi.
Elimniq Uль Sovetin
Sajlajtъn kыn vygin viz,
Adal uль elimniq,
Çalyndъ ças otancы
Sorapqa davъs beremiz.
Eңbekti talmaj etyv men
Mәpelep töldi өsirgen,
Çasъnan bejnet көp көrgen,
Basъnan wәrin өtkergen,
Eңbektiң көrip dәvletin,
Byginde qulac sermegen,
Çaңa zaңnyң quvatъ
Kөkiregin kernegen,
Salъjqanъ sajlavqa
Davъsъmdъ men berem!

1937

УСЫНАМЫН

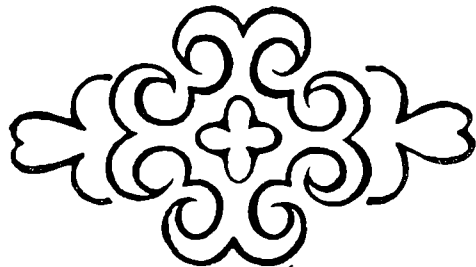
Degende Ulъ Sovet,  yr usьndьm,
 yr emes,— arqьraqan nur usьndьm,
Qalqьmnьn  an taratqan  yregindej
Ardaqть Stalindej ul usьndьm.

Ulьmnьn yze giles  an  oldasь,
Ba qalь k vharьndaj, el a qasь —
Usьnam Molotovть, Mirzojandь,
Bular a eldin av an ьrьlasь.

 as ulьm, sьnnan ucqan tylegimdej,
Talantть taza ulьm,— yregimdej,
Ulttardьn sovetine Nurvapamдь
Usьnam, syjgenimni  birevindej.

1937

10—SIJEZGE

Çibergen elim taңdap Uly tojqa,
Uldarım, dep waqıttıñ qamın ojla.
Aluvqa Stalinniñ, altın zañın —
Odaqtas Qazaqstan, aýrojqıa.

Waqıttıñ sam-sıraqı çarıq tañ,
Nur men uly Stalin çañ zañ.
Esejip Qazaqstan odaq boldıq,
Kelisip ult pen ultıñ ıntımaq.

Örkendep sotsijalstik caruvam ösip,
Baqcadaj keñ qonısqı qonđm köcip,
Öndiris, qalqoz, sarqoz wari duvman,
Kyn sıqırs çañ otanım—altın besik.

Tamaca estigem çoq mundaj zaman.
Masajrap en çasaqan erikti adam.
Çasarıp sender men bir qol soqadı,
Qarǵa көпти көрген Çambul wabañ.

Ornıqtı kyn sıqıstan tiktik orda,
Köterip qızıl çalav alıp qolqıa,
Bul çalav qarañqıqıa kyn wop tuvar,
Eline kyn sıqıstıñ turqan torda.

Budan da Stalinniң nurь җарық,
Җайнасьн, масажрасьн ыарлық қалық.
Таратыр җер җызине вақыт тамғын,
Сөлдеген адам улы қалсьн қапыр.

1937

SİJEZGE

Va, qurmetti Uly sijez!
Bajandy bolsyn qadamyñ.
Basyñ qosyr otırsyn,—
Bajtaq çatqan elimniñ,
Ijgi, qaqsı adamyn.

Söz sөjlejin termeden,
Elim men birge azat vor
Çerim сыqqan kermeden,
Өlenде qanca qasijet,—
Erlerine elimniñ,
Revsiz altyn zerimniñ
Bas qosqan ulы товъна,
Bajqazyqqa bermegen,
Tilde qanca qasijet,—
Ajсылыqtы altı attap,
Asyl sözdi taqvaqtap
Top aldında çelmegen,
Zamanıñ мынав qulırgıan,
Buryñ tyste көrmegen:
Aq ыjq muz balaqtaj
Qыranнан көзdi çibersem
Kөremін eldi көlbegeñ.

SİJEZGE

Va, qurmetti Uly sijezi!
Bajandı bolsın qadamıñ.
Basın qosıp otırsın,—
Bajtaq çatqan elimniñ,
Ijgi, qaqsı adamıñ.

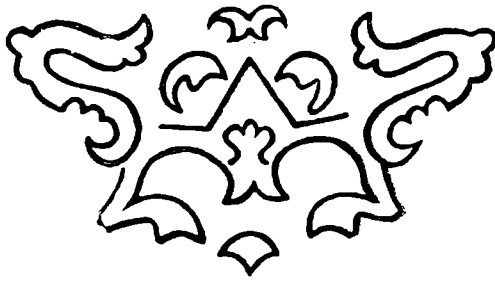
Söz sөjlejin termeden,
Elim men birge azat vop
Çerim сыqqan kermeyden,
Өlenде qanca qasijet,—
Erlerine elimniñ,
Revsiz altın zerimniñ
Bas qosqan ulы товъна,
Bajqazыqа bermegen,
Tilde qanca qasijet,—
Айсыйqты altы attap,
Asыл sөzdi taqvaqtap
Top aldında çelmegen,
Zamanың тынав qılrıqan,
Bırın tyste көrmegen:
Aq ыяq muz balaqtaj
Qыranнан көzdi çıbersem
Kөremін eldi көlbegen.

Çaralaq uspas çarandь,
Bәjcesekke comьltьr,
Çajlav etken zamanьm.
Suvьsьz cәldi qunartьr
Bulaq etken zamanьm.
Qamьs penen quvrajьdь,
Qoldan qajta tuvqьzьr,
Quraq etken zamanьm.
Ajьl kesken vavьgьn,
Arqanьң torcь çavьgьn,
Majqa vәler savьgьn
Pьraq etken zamanьm
Ac, arьqtь tengерip,
Tarijqtь vijler menгерip,
Qavsaqan elge әl verip,
Kemtarьna dәn verip,
Uçmaq etken zamanьm.
Adam ajaq vasrajьn
Asqar Alatavlardь,
Adamqa kerek myliktiң,
Bulaqь etken zamanьm.
Ijt vajlasa turmajьn
Patca men vajьdьn mekenin,
Aramzadan arьltьr,
Bereke, vaqьt, raqatqa
Tәgildirip maltьqьr
Bir çyz çetpis mylijon
Erlerine eңбекtiң
Turaq etken zamanьm.
Kәrse taңda qalatьn,
Qarasa ylgі alatьn,
Berekeli elimdi
Çer saғna nur vergen,
Çьraq etken zamanьm.
Oсьnьң vәgi ulь eңбек,
Өz eline çumsaqan
Adamzattьң альвь,—
Ulь Stalin dapanьң,

Va, qurmetti ul' sijezim!
Qala menen dalada,
Qalqozdanqan avylda,
Kəri menen bala da,
Zaŋqa qolyn çajyr tur:
Solarqa qosyr davsımdı
Dombyra qolqa ustadyń.
Çaŋa zaŋdy zaŋdy etip,
Birge сырар әndetip,
Qulpyr turqan elimdi
Munan da көrkem сәнди etip,
Tarqady myldem quctaryń.
Qalyn qazaq balasyń
Tuvysyna tengergen,
Çasasyń ul'—*Stalin!*

1936

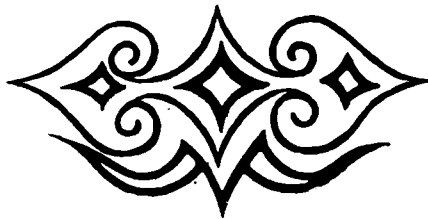
QAZAQYSTAN TOJYNDAL

Qalyqtyn endi mine çetilgeni,
Qurıstyn bilinbejdi ketilgeni.
Atalyp Qazaqystan el vor tuvyp
Uj tigip, irge qalap bekilgeni.
Elimniñ sansyz çyldar qorcar tuman,
Ömirinde azap cegip ökingeni.
Sovettin ykimeti kör çasasyn!
Namyst çavymyzqa ketirmedi.
Bolajyq ykimtke kedej ujtqy
Sekildi, temir tirev köpirdegi,
Çarqyrap tula vojdy cattyq kerner,
Açarım syrajlandy betimdegi.
Aqyrtan bar aғыn arqymaqta
Qyrdan qyja savyp lerirgeni,
Seni men tuvqan elim bite qajnar,
Çan emen әngimeniñ cetindegi.
Sondyqtan, babañ Çambul әnge сырар,
Qyrandaj qos qanattyq serpilgeni.

1924

¹ Çambul bul ölenin Qazaqystan respublikasyna bolqan tojynda, 24-çyly aytqan.

ÇOQALT KƏZİN

Baqtıb qalıb söz tında!
Baqasqan çav əli kər.
Tynge yjrengen çarqanat,
Kynniñ oqan səni çoq.
Qoregi nəcis quzqıñqa
Adal astıñ dəmi çoq.
Üvlə tildi çylanqa
Çan çaqrajdı zəri çoq.
Adamnan kytpe çaqсылыq —
Elge сылы қаны чoq.
Ujatı çoq, aғы çoq,
Çan qadıryn bilermə
Denesinde çanь çoq,
Çanь çoq dene sasъsa,
Çuqpalı indet eline
Kөmgennen basqa emi çoq.

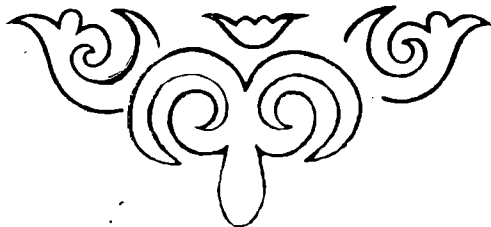
Kynge ne dep көriner
Kyn syjmejtin qara vet,
Ijtke оны теңесең,
Ijt çerkener—çala dep,
Çylanqa оны теңесең,
Demespe edi әri әket,

Üqcasъ çoq әлемде
Bul ne degen pәleket.
Әlem көrki asьldь
Çojuvqa etken әreket.
Adamdьqtь bilmejtin,
Әlpeti çaman bir indet.
Kyjvicevtej көsemди,
Gorkij sьndь cecendi—
Әlem syjgen keremet,
Sam-cьraqtь өcirip,
Өmirine qol suqьp,
Çyrgenderden ne ymit!
Men tilejmin qalьn el,
El өkili men Çambul,
Çoqalt көzin ьlaqьnь,
Qojma çerde, bir myjnөt!

Өsken eldin uldarь,
Baqtьtь eldin qamqorь,
Stalindej dana vol,
Qaltьratqan qas çavьn,
Klijmdej elge pana vol.
Çav çolatras qьraqь.
Eldin çanqan cьraqь—
Bilimir, tapqьr, er çyrek
Eçov sьndь dana vol.

1938

KEKTI ACUV

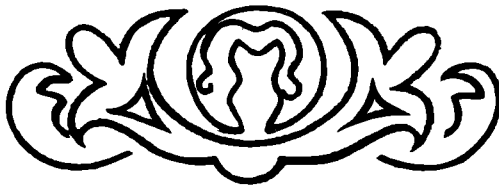
Bojymda qajnar kekti acuv,
Qarın tekti domıyram.
Ölenim ot pen uv castı
Sarıoğan vojda qızdı qan!
Arqırap aqqan özendej
Tasıdı acuv avıymnan.
Buvırqandı, bursandı
Meni tuvqan kusti otan.
Acuv nege qızvasın
Ustalıp otır uc qajuvan:
Trotskij degen ijt
Qandı avız men qutırqan,
Qarraq bolqan çerinde
Qandata soqıq tumsıqtan.
Zijnovijer qara bet
Oda qanqa ıntırqan,
Kaminip degen qasqırđın,
Bıqavladıq tumsıqın,
Azuvın cılıp ırsıjtqan.

Sondaynda qorqavlar
Tyndi tañdar cır eken.
Otanymnıñ vaqıtın
Almaq volıp cır eken.
Bazarına facıjstın
Salmaq volıp cır eken.

Suv ornına qan icip
Qanbaq volır ır eken.
Stalinge oq atır,
Sıygen eldin ırregion
Çarmaq volır ır eken.
Qojınoa kirgen ırlandaj
Çatraq volır ır eken.
Kremildin ırldızın
Qaqraq volır ır eken,
Adamzattın ırregion
Saqqraq volır ır eken.
Kylli alemnin aj, kypin
Atraq volır ır eken.

Ucarma ırıan aspanoa
Umtılsa kunge çeter me
Çer qajuvan tyjege
Byrkitce qanat biter me.
Uırqan men qasqırlar
Çuldzıoa zıjan eter me.
Çanqan otqa ijtterdin
Qandı tisi eter me.
Stalinim kyp bolsa,
Ijtterdin ijt ekeni
Ajtındarçı, beker me!

Koretin kızıim Stalin
Sejlejtin sezim Stalin,
Çyregim—çanım Stalin!
Tirligim—qanım Stalin!
Stalinnin duspanın
Buqavladım ustadım.
Buqavlanqan duspandı
Atılsın! dejdı, avıım,
Poselke, qala, qıstaqım
Oq versin ijtter çazasın;
Çasasın, kypim Stalin!

XX ÇYLDYQ TOJDA¹

Sөjlej бер ақ домбырам дырилдеген,
Саһықтар күй төгилди выгин менен.
Бас қосқан қуваньсыз мерекедө
Гүл çajнаp, әсерлене кyлимдеген.

Сын емір bastalady Öktäwrden,
Qajnajdy kuy kömeji Öktäwr men,
Ortanda çyz çasaqan Çambul otyr
Qasaydyñ kuyäsimin kökte kyn men.

„El çaңa elyv çylda, çyz çyl qazan“,
Tuncyqym, nece çyldar ketti mazam,
Buzqan kyn tasqyn basyn Öktäwrde
Çyzde emes, XX çylda-aq qulac çazam.

Qasay vojь vejnet pen, azap sekken,
Zar çylar çurt pen birge çasyn tökken,
Aqynmyñ wawañ qurdas waqyty elim
Toqsanda armanyna qoly çetken.

Арманның belbevinen ustaqan kyn,
Öktäwr 20 çasqa toldy wygin!

¹ Öktäwr revolytsijasynyñ XX çyldyq merekesi kyninde
ajtqan öleni,

Kycti qol serpip tastap közin acqan,
Mylijon çyl çurt eñsesin basqan çygin.

Attanqan Öktəvrde eñbek ulь,
Ulastь vajtaq elde caltьq yni,
Bastaqan eldi vaqьt tuvьn ustaj
Lenin men Stalindey kynninq nurь.

Tamaca ajьp bolmas bitken isin,
En zaman, erikti adam eñbek kycin,
Gyldendik,  mir qurdьq, u maq ettik
El ycin, vaqьt ycin, adam ycin!

Bavьrlas bir kisinin balasьndaj,
SSSR—el  asadьq anasьndaj.
Ulьnda  gejl  oq v ri birdej
Birge  sken  emisti alma a asьndaj.

Kyc berip  kt vrde atqan ta qa,
Stalin nurьn t kti ulь zanda,
Beredi vaqьt k zin velden qazьp
Qol sozqan bul  arьqqa varььq  anqa.

Otanьm risken vaqsa vaqьt qonqan,
Kilemdej elim,  erim gylge tolqan;
„Lap!“ dese „tap!“ vererlik  ara ьm saj,
 av vaspas avmaqьm var temir qorqan.

 atqanda nacar eldi vajlar talap,
Man uvr, Qьtaj, l spandь qasqьr qamar,
Avessijna  erinde  esir zarlap,
Faciyster adam tonap, qanьn  alap.

SSSR—el  asadь altьn terek,
Asqardaj alapatь turqan vелеk.
Basьnda vaqьt nurь samь  anьp
Stalin qьzьl tuvь nurьn t ged.

Birikken bajtaq eldin çyreginde,
Məskəvde, kynniñ közi—Kremilde,
Məngi ölmes, nurь sənbes Stalin var
Səvlesi çurtqa birdej tyn de, kyn de.

Səjlej ber aq domьram dyrildegən,
Əzgece qujylar kyj vygin menen;
Qarasam cat çyzinə qalqym senin
Kəremi Stalinđi kylindegən!

1937

